

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİYE TEORİSİ BİLİM DALI

**MALİ YERELLEŞME ve YAŞAM MEMNUNİYETİ: OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE
BİR ANALİZ**

Doktora Tezi

ALP BAYHANAY

İstanbul, 2023

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİYE TEORİSİ BİLİM DALI

***MALİ YERELLEŞME ve YAŞAM MEMNUNİYETİ: OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR
ANALİZ***

Doktora Tezi

ALP BAYHANAY

Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi KEMAL CEBECİ

İstanbul, 2023

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Alp Bayhanay
Anabilim Dalı	: Maliye
Programı	: Maliye Teorisi
Tez Danışmanı	: Dr. Öğr. Üyesi Kemal Cebeci
Tez Türü ve Tarihi	: Doktora – Kasım 2023
Anahtar Kelimeler	: Mali Yerelleşme, Yaşam Memnuniyeti, Mutluluk

ÖZET

MALİ YERELLEŞME VE YAŞAM MEMNUNİYETİ: OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

Mali yerelleşme gerek bir araştırma konusu olarak gerekse ekonomik performans ve etkinliğe etkileri bakımından literatürde sıklıkla incelenmektedir. Mali yerelleşme görev ve sorumlulukların alt birimlere devredilmesiyle merkezi hükümetin karşı karşıya kaldığı bilgi problemini çözerek yerel halkın ihtiyaçlarını daha iyi karşılayabilmektedir. Davranışsal iktisat yaklaşımı ile ülkelerin refah göstergesi olarak kişi başına GSYİH yerine yaşam memnuniyetinin kullanılması önerilmektedir. Bu çalışma literatürde yeterince ele alınmayan mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti ilişkisini OECD ülkeleri bağlamında incelemektedir. Ampirik çalışmada dengesiz panel yöntemi kullanılmıştır. Sabit etkiler modeli tahmin edilmiştir. 31 OECD ülkesine ait 2010-2019 yıllarını kapsayan veriler kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre mali yerelleşme yaşam memnuniyeti değişkenlerinden yerel gelirlerin GSYİH içindeki büyüklüğünün artırılması yaşam memnuniyetini pozitif olarak etkilediği tespit edilmiştir. Diğer taraftan yerel harcamaların da kamu harcamalarının içindeki büyüklüğünün yaşam memnuniyeti üzerinde negatif yönde etkilere sahip olduğu bulunmuştur. Mali yerelleşme değişkenlerinin yanısıra makro değişkenler ve kurumsal değişkenler modele dahil edilmiştir. Makro değişkenlerden ekonomik büyümenin yaşam memnuniyetini pozitif, işsizliğin ise negatif etkilediği tespit edilmiştir. Kurumsal yapıyı temsil eden değişkenlerden hükümet bütünlüğü, emek özgürlüğü ve parasal özgürlükler değişkenlerinin tamamının yaşam memnuniyetini pozitif etkilediği bulunmuştur.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname	: Alp Bayhanay
Field	: Public Finance
Programme	: Theory of Public Finance
Supervisor	: Assist. Prof. Kemal Cebeci
Degree Awarded and Date	: Doctor's Degree (PhD) – Nov 2023
Keywords	: Fiscal Decentralization, Life Satisfaction, Happiness

ABSTRACT

FISCAL DECENTRALIZATION and LIFE SATISFACTION: AN ANALYSIS ON OECD COUNTRIES

Fiscal decentralization has frequently been investigated in the way of its effects on economic performance and efficiency as a research topic in the literature. It delegates duties and responsibilities to sub-units. So it can better meet the needs of local people with solving the information problem that occurred in central government. Behavioral economics approach has also suggests to utilize life satisfaction measurement as a welfare indicator of countries instead of GDP per capita. This study investigates how fiscal decentralization can affect life satisfaction within OECD countries which is not adequately researched in the literature. The empirical analysis utilizes OECD fiscal data set from 2010 to 2019 by employing unbalanced panel models. Fixed effect model was estimated. The results show that local revenues in GDP which is one of the fiscal decentralization variable has a significantly positive impact on life satisfaction in 31 OECD countries. On the other hand, it has been identified that the size of local expenditures in public expenditures has a negative impact on life satisfaction. In addition to fiscal decentralization, macro variables and institutional variables are also employed in the model. It has been identified that economic growth, which is one of the macro variables has a positive impact on life satisfaction, conversely unemployment variable has negative impact on life satisfaction. It has been found that the variables representing the institutional structure, government integrity, labor freedom and monetary freedoms all have a positive impact on life satisfaction.

ÖNSÖZ

Tez hazırlama süreci boyunca her anlamda desteğiyle, anlayış ve katkılarıyla beni yalnız bırakmayan sevgili danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Kemal CEBECİ'ye teşekkür ediyorum. Yine tez çalışma sürecinde başlangıç aşamasında beni destekleyen hocalarım Sayın Prof. Dr. Selahattin GÜRİŞ hocama ve Sayın Dr. Öğretim Üyesi Engin CAN'a teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca tez savunma jürisinde yer alan Sayın Doç. Dr. Başak ERGÜDER, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Turgut ÜN ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Bilge Hakan AGUN hocalarımıza kıymetli katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

İstanbul, 2023

Alp BAYHANAY

İÇİNDEKİLER

MALİ YERELLEŞME ve YAŞAM MEMNUNİYETİ: OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YERELLEŞME KAVRAMI, TEORİSİ ve MALİ YERELLEŞME

1.1. Yerelleşme Kavramı.....	6
1.2. Yerelleşme Türleri.....	7
1.2.1. Siyasi Yerelleşme	7
1.2.2. İdari Yerelleşme	8
1.2.2.1. Yetki Genişliği	8
1.2.2.2. Yetki Devri	9
1.2.2.3. Devolüsyon.....	9
1.2.3. Mali Yerelleşme	10
1.3. Yerelleşmenin Gerekçesi.....	12
1.4. Mali Yerelleşmenin Ölçülmesi.....	14
1.5. Mali Yerelleşmenin Temel İlkeleri	17
1.5.1. Özerklik.....	17
1.5.2. Gelir Yeterliliği	18
1.5.3. Öz Kaynak.....	18
1.5.4. Öngörülebilirlik	18
1.5.5. Kaynak Tahsisi	19
1.5.6. Basitlik.....	19
1.5.7. Teşvikler.....	19
1.6. Mali Yerelleşmenin Unsurları	20

1.6.1. Yönetimler Arası Görev ve Harcama Tahsisi.....	20
1.6.2. Yönetimler Arası Gelirlerin Tahsisi	21
1.6.3. Yönetimler Arasındaki Mali Transferler	21
1.6.4. Yerel Yönetimlerin Borçlanması.....	23
1.7. Mali Yerelleşmede Kuşaklararası Yaklaşımlar	24
1.7.1. Birinci Kuşak Yaklaşım ve Teoriler.....	25
1.7.1.1. Musgravian Teori	25
1.7.1.2. Tiebout Hipotezi.....	26
1.7.1.3. Olson ve Mali Denklik Görüşü.....	27
1.7.1.4. Oates'in Yerelleşme Teoremi.....	28
1.7.1.5. Leviathan Devlet	28
1.7.1.6. Buchanan ve Kulüplerinin Ekonomik Teorisi	28
1.7.2. İkinci Kuşak Yaklaşımlar	29
1.7.2.1. Weingast'ın Yerelleşme Yaklaşımı	29
1.7.2.2. Seabright ve Tamamlanmamış Sözleşme Modeli	30
1.7.2.3. Lockwood'un Mali Yerelleşme Modeli	31
1.7.2.4. Besley ve Coate'nin Yerel Kamusal Malların Merkezi veya Yerel Sunumu.....	31
1.7.2.5. Tommasi ve Weinschelbaum Asil- Vekil Yaklaşımı	32
1.7.2.6. Hayek'in Yerel Enformasyon Teorisi	32
1.8. Kuşaklararası Mali Yerelleşmenin Olumlu Yönlerine İlişkin Açıklamalar	33
1.8.1. Mali Yerelleşmenin Olumlu Yönleri.....	33
1.8.1.1. Birinci Kuşak Yaklaşımlar Bakımından Mali Yerelleşmenin Olumlu Yönleri.....	33
1.8.1.2. İkinci Kuşak Yaklaşımlar Bakımından Mali Yerelleşmenin Olumlu Yönleri	34
1.8.2. Mali Yerelleşmenin Olumsuz Yönleri.....	34
1.8.2.1. Birinci Kuşak Yaklaşımlar Bakımından Mali Yerelleşmenin Olumsuz Yönleri	34
1.8.2.2. İkinci Kuşak Yaklaşımlar Bakımından Mali Yerelleşmenin Olumsuz Yönleri	35

İKİNCİ BÖLÜM

YAŞAM MEMNUNİYETİ ve MALİ YERELLEŞME

2.1. Yaşam Memnuniyeti Kavramı ve Tanımı	36
--	----

2.2. Yaşam Memnuniyetine Tarihsel Bakış	39
2.3. Yaşam Memnuniyeti ve Mutluluk İlişkisi: Metodolojik ve Kavramsal Açıdan Bakış.....	43
2.4. Yaşam Memnuniyetinin Ölçülmesi.....	46
2.5. Dünya Mutluluk Raporları	50
2.5.1. OECD Daha İyi Yaşam Endeksi	50
2.5.2. Dünya Mutluluk Endeksi.....	50
2.5.3. Mutlu Gezegen Endeksi	51
2.5.4. Dünya Değerler Araştırması.....	51
2.5.5. Dünya Mutluluk Veritabanı.....	52
2.6. Yaşam Memnuniyeti ve Easterlin Paradoksu.....	52
2.7. Kamu Politikaları ve Yaşam Memnuniyetinin Belirleyicileri Arasındaki İlişki	53
2.8. Mali Yerelleşme ve Yaşam Memnuniyeti.....	55
2.8.1. Doğrudan Yaklaşımlar.....	57
2.8.2. Dolaylı Yaklaşımlar.....	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALİ YERELLEŞME İLE YAŞAM MEMNUNİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ BAĞLAMINDA AMPİRİK OLARAK İNCELENMESİ

3.1. Mali Yerelleşme ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi Literatür Taraması	62
3.2. Ekonometrik Veri ve Yöntem	68
3.2.1. Panel Veri Kavramı	69
3.2.1.1. Dengesiz Paneller	71
3.2.2. Dengesiz Panellerle Karşılaşma Nedenleri	71
3.2.3. Panel Veri Modelleri	72
3.2.4. Panel Veri Modelleri ve Tahmin Yöntemleri	73
3.2.4.1. Sabit Etkili Modeller	73
3.2.4.2. Tesadüfi Etkili Modeller	73
3.2.4.3. Modeller Arası Seçim: Hausman Testi.....	74
3.3. Ekonometrik Analiz	74
3.3.1. Analize Dahil Edilen OECD Ülkeler	75
3.3.2. Analizde Kullanılan Değişkenler	75

3.3.3. Mali Yerelleşme ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi: Betimsel Analiz	83
3.3.4 Ampirik Sonuçlar	98
3.4. Model Tahmin Sonuçları Genel Değerlendirmesi.....	101
SONUÇ	105
KAYNAKÇA	110

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Mali Yerelleşmede Farklı Ölçümler	15
Tablo 2.1. Yaşamın Dört Boyutu	37
Tablo 2.2. Dört Tür Memnuniyet.....	38
Tablo 2.3. Mutluluk, Yaşam Memnuniyeti ve Öznel İyi Hali Kavramları.....	44
Tablo 2.4. Yaşam Memnuniyeti Ölçeği.....	48
Tablo 2.5. Puanlama ve Ölçeğin Yorumlanması	49
Tablo 3.1. Literatür Taraması.....	63
Tablo 3.2. Panel Veri Gösterimi.....	69
Tablo 3.3. Çalışmada Kullanılan OECD Kapsamında Olan Ülkeler	75
Tablo 3.4. Mali Yerelleşmeyi Temsil Eden Açıklayıcı Değişkenler	76
Tablo 3.5. Diğer Makro, Maliye Politikası ve Kurumsal Kontrol Değişkenleri	77
Tablo 3.6. Değişkenlere İlişkin Açıklayıcı Tanımlar	79
Tablo 3.7. Seçilmiş OECD Ülkelerinde Ortalama GSYİH- GSYİH (\$) ve Yaşam Memnuniyeti (2010-2019)	83
Tablo 3.8: GSYİH ve Yaşam Memnuniyeti İstatistiksel Betimleme Gösterimi.....	85
Tablo 3.9. Yaşmem, Yergel/Gsyih, Yergel/Kamgel, Yervergel/Gsyih, Yervergel/Kamvergel, Yerhar/Gsyih, Yerhar/Kamhar, Lngdppercapita Değişkenlerinin 2012-2017 Farkının Artış ve Azalışların Gösterimi (%).....	95
Tablo 3.10. F Testi	98
Tablo 3.11. Hausman Testi	98
Tablo 3.12. OECD Ülkeleri İçin Tesadüfi Etkili Model Tahmini	99
Tablo 3.13. Otokorelasyon Testi (Baltagi Wu LBI Testi)	100
Tablo 3.14. Değişken Varyans Testi (Levene, Brown ve Forsythe Testi)	100
Tablo 3.15. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi (Friedman Testi)	100
Tablo 3.16. OECD Ülkeler İçin Dirençli Standart Hataların Elde Edilmesi: Arellano, Froot ve Roger Dirençli Tahmincisi.....	101

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Transfer Türleri.....	22
Şekil 2.1: Mutluluk Araştırmalarının Yıllara Göre Sayısının Gelişimi	42
Şekil 3.1: İn kişi başına GSYİH ve Yaşam Memnuniyetinin 2012 ve 2017 Yıllarına İlişkin Birim Değerlerin Gösterilmesi	86
Şekil 3.2: YERHAR / GSYİH ve Yaşam Memnuniyetinin 2012 ve 2017 Yıllarına İlişkin Birim Değerlerin Gösterilmesi.....	87
Şekil 3.3: YERGEL / GSYİH ve Yaşam Memnuniyeti 2012 ve 2017 Yıllarına İlişkin Birim Değerlerin Gösterilmesi	89
Şekil 3.4: YERVERGEL / KAMVERGEL ile Yaşam Memnuniyetinin 2012 ve 2017 Yıllarına İlişkin Birim Değerlerin Gösterilmesi	90
Şekil 3.5: YERHAR / KAMHAR ve Yaşam Memnuniyetinin 2012 ve 2017 Yıllarına İlişkin Birim Değerlerin Gösterilmesi	912
Şekil 3.6: YERVERGEL / GSYİH ve Yaşam Memnuniyetinin 2012 ve 2017 Yıllarına İlişkin Birim Değerlerin Gösterilmesi.....	93
Şekil 3.7: YERGEL / KAMGEL ve Yaşam Memnuniyetinin 2012 ve 2017 Yıllarına İlişkin Birim Değerlerin Gösterilmesi	94

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Çev.	Çeviren
GDP	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
GSYİH	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
yy.	yüzyıl

GİRİŞ

Bir ülkede demokratikleşmenin gereği olarak insanların toplumsal ihtiyaçlarının en iyi şekilde temsil edilmesi ve karşılanması gerekmektedir. Merkezi yönetimler asimetrik bilginin olmadığı durumda, yerel birimlerin ihtiyaçlarının maliyetleri ve miktarı bakımından belirlemesine imkan bulunduğundan sosyal refahın maksimize edilmesine katkı sağlayabilmektedirler. Ancak yerel birimler, halka coğrafi olarak yakınlığı dolayısıyla yerel ihtiyaçların belirlenmesi ve maliyetlerinin hesaplanmasında merkezi birimlerin sahip olamayacağı avantajlara sahip olabilmektedirler (Oates, 1999: 1123). Bu nedenle siyasi, idari ve mali yerelleşme pek çok ülkede uygulanmaya başlanmış, literatürde yerelleşme biçimleri ile ekonomik refah arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar yapılmıştır.

Yerelleşme sayesinde merkezi yönetimler siyasi, idari ve mali yönleriyle yerel yönetimlere dikey olarak yetki devri gerçekleştirebilmektedirler. Bu şekilde elde edilmesi beklenen çeşitli olumlu etkiler bulunmaktadır. Yerelleşmenin en geniş faydası farklı bölgelerde yaşayan halkın zevk ve tercihlerine göre hizmetlerini farklılaştırabilmeleridir (Moğol, 2014: 10). Diğer bir etki, yerelleşme sayesinde yerel seçmenlerin yöneticilerin almış oldukları kararları izleme imkanına sahip olmaları sayesinde demokratikleşme eğiliminin ortaya çıkmasıdır (Moğol, 2014: 4).

Politik karar alma gücünün merkezden ayrı birime devredilmesi olarak ifade edilen siyasi yerelleşmeden elde edilmesi beklenen olumlu etkiler siyasi gücün tek bir elde toplanmasından kaynaklanacak sorunların ortadan kalkmasıdır. Siyasi yerelleşme ile ortaya çıkacak kurumsal ve siyasi katkılar ile her bir düzeydeki birimlerin hak ve sorumluluklarına ilişkin yetkiler belirlemektedir (OECD, 2020).

İdari yerelleşmenin getirmiş olduğu olumlu yanlar ise yetki devri ile ortaya çıkmaktadır. Karar alma ve harcama yetkisinin yerel birimlere devredilmesi ile karar alma ve finansman yerel yönetimlerin kendi yerel gelirleri ile sağlanmaktadır (OECD, 2020).

Mali yerelleşmenin getirmiş olduğu avantajlar ise, gelir ve harcama sorumluluklarının ile kaynakların kullanımının yerel birimlere optimal olarak verilmesiyle ortaya çıkmaktadır (OECD, 2020).

Uygulamada yerelleşme genellikle siyasi, idari ve mali ölçütlerin bir arada bulunmasıyla gerçekleşmektedir. Yerelleşmenin başarısı nihai olarak bu ölçütlerin hangi ağırlıkta uygulandığına bağlı olmaktadır. Örnek olarak bazı durumlarda yerel birimler, yüksek harcama ve gelir özerkliğine sahip olsa bile, bu birimler genellikle merkezin gözleminde ve

kontrolünde faaliyet göstermektedirler. Bu durum özellikle, doğası gereği dağıtıcı özelliğe sahip olan eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerde geçerli olmaktadır. Diğer taraftan yerel kamu hizmetleri olan altyapı, yerel okullar veya atık hizmetlerinde merkezin müdahalesine daha az sıklıkla ihtiyaç duyulabilmektedir (OECD, 2020).

Mali yerelleşme, yerelleşme türlerinden biri olarak kendi içinde türleri, temel ilke ve unsurları bakımından yaklaşım farklılıkları barındırmaktadır. Mali yerelleşmeye yönelik iki farklı yaklaşım arasındaki temel ayrım birinci ve ikinci kuşak yaklaşımlar arasında yapılmaktadır. Birinci kuşak yaklaşımlar, halkın tercihlerine uygun mal ve hizmet üretilmesi bakımından yerel birimleri daha avantajlı görmektedirler. Dışsallıkların olduğu durumlarda ise merkezi yönetime gereksinimin arttığı düşünülmektedir. İkinci kuşak yaklaşımlarda yer alan başlıca görüşler ise, teşvik ve asimetrik bilgi problemleri sebebiyle yönetenlerin iyiliksever bir yaklaşım sergileyemeyeceğini, böylece yöneticilerin faaliyetleri hakkında halka hesap verilebilirliklerinin artırılmasının gerekliliği üzerine odaklanmaktadır (Karabacak, Karabacak, 2014: 263). Böylece birinci kuşak yaklaşımlarda devlete yönelik sosyal refahı maksimize eden iyiliksever bakış açısıyla normatif bir yaklaşım sergilenirken, ikinci kuşak yaklaşımlarda ise birinci kuşağın yaklaşımlarından yola çıkarak ekonomik politikaların sosyal planlayıcı yerine kamu çalışanları (public officials) tarafından gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Böylece ikinci kuşak yaklaşımda kamu çalışanlarının iyiliksever ve sosyal refahı maksimize etmeye çalışan sosyal planlayıcı anlayışının yanında aynı zamanda politikacıların yeniden seçilebilmeleri için birtakım politikaları izleyebildikleri varsayımına dayanmaktadır (Hatfield, 2014: 2).

Mali yerelleşme sayesinde elde edilecek olumlu sonuçlar yerel birimlerin sahip olduğu yetkiler dahilinde bir takım gelir kaynakları ile harcamalar yapabilmelerine bağlıdır. Merkezi yönetimler tarafından yerel düzeyde halkın yöreden yöreye farklılaşan istek ve ihtiyaçlarına yönelik tekdüze bir şekilde sunulan hizmetlerle karşılanması birtakım etkinsizliklere yol açabilirken, yerel birimler ise bu farklılaşan ihtiyaçları daha yakından görüp, izleme ve müdahale etme şansına sahip olmaktadır. Böylece yerel birimlerin halkın ihtiyaçlarının belirlemesi ve karşılaması ekonominin daha etkin olmasını mümkün hale getirebilmektedir. Dolayısıyla mali yerelleşme bir ülkenin ekonomik performansı üzerinde olumlu etkiler yaratabilmekte iken, diğer taraftan demokratikleşme sürecine katkı yapacak unsurlardan birisi haline gelebilmektedir.

Bütün ekonomik politikalarda olduğu gibi mali yerelleşme uygulamasında da ilk amaç bireysel bağlamda kişilerin gelirlerini, ulusal bağlamda ise milli geliri artırmaktır. Ülkelerin mali yerelleşme dereceleri ile ekonomik refahları arasında yapılmış pek çok çalışma

bulunmaktadır. Literatürde mali yerelleşmenin olumsuz yanlarının da olabileceği belirtilirken mali yerelleşmenin ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkide bulunabileceği üzerine çok sayıda çalışma yer almaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalardan Martinez-Vazquez, McNabi (2003: 1608) tüketici ve üretici etkinliğinde artış sağlanması ve kaynakların coğrafi dağılımında etkinliğin sağlanması bakımından mali yerelleşmenin büyümeyi dolaylı olarak artırabileceği savunmaktadırlar. Oates (1993)'e göre harcamaların yerelleşmesi ekonomik büyümenin artmasına katkı sağlamaktadır. Hatfield (2014: 32)'e göre ise, yerel gelirlerin artırılması daha yüksek ekonomik büyüme sağlanması için etkili olmaktadır.

İktisada Neo Klasik İktisat'tan farklı bir yaklaşım sunan Davranışsal İktisadın bir alt çalışma alanı olan Mutluluk Ekonomisi iktisadi ve kamusal politikalarda amacının gelir seviyesini artırmak yerine bireylerin tüm yaşamlarını değerlendirdikleri ve bu değerlendirmenin beyan ettikleri yaşam memnuniyetine bağlı olması gerektiğini öne sürmektedir. Bireyler, davranış ve seçimlerinde GSYİH yerine yaşam memnuniyetini artırmayı amaçlamaktadırlar (Frijters vd. 2020: 137). Böylece gelir odaklı politikaların insanların yaşam memnuniyetini artıracak politikalarla değiştirilmesi gerektiği öne sürülmektedir. Mutluluk çalışmalarında GSYİH veya kişi başına gelir yerine iktisadi ve kamusal politikalarının nihai hedefi olarak kullanılan yaşam memnuniyetinin GSYİH gibi objektif ekonomik değişkenlerin yanı sıra pek çok farklı değişken tarafından da etkilendiği bilinmektedir (Uçkunoğlu, Erarslan ve Yayoğlu, 2022: 43).

Yaşam memnuniyeti ölçümleri insanların yaşamları ile ilgili memnuniyetlerini ölçme olanağı sağlayabilmektedir. Çünkü insanlar içinde bulunduğu koşulları kendisine ait olan değerleri, yaşamdan beklentileri ve geçmiş yaşantıları doğrultusunda değerlendirerek benzer durumlara farklı tepkiler verebilmektedirler (Diener, 1994: 129). Ayrıca bireylerin objektif koşulları nasıl algıladıkları ve bunu nasıl yorumladıklarını bilmek önem arz etmektedir. Çünkü bireylerin nasıl bir yaşam sürdürmek istediklerini bilmeden karar vermenin demokratik olmadığı düşünülmektedir (Yemişçigil ve Dolan, 2018: 194).

Mali yerelleşmenin kişi başına gelir üzerindeki etkisi literatürde pek çok çalışmada ele alınmışken, iktisadi çalışmalara geniş biçimde konu olan yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisini inceleyen çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu nedenle bu çalışmada mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti ilişkisinin inceleniyor olması çalışmanın temel katkısını oluşturmaktadır. Yerelleşme üzerine yapılmış olan birçok çalışmada yerelleşmenin hem ekonomik hem de sosyal olarak yararları olduğu vurgulanmaktadır. Musgrave (1959) ve Tiebout (1956)'un teorik katkıları ampirik olarak çalışmalarla test edilmiştir. Ancak çok az sayıda çalışma mali yerelleşmenin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi üzerine doğrudan

odaklanmıştır. Teorideki bu boşluğa bir katkı olması amacıyla mali yerelleşmenin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisinin araştırıldığı bu çalışmadan teorik beklenti mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti arasında pozitif bir ilişki olduğu şeklindedir.

Çalışmada GSYİH yerine yaşam memnuniyeti bir refah göstergesi olarak kullanılmaktadır. Yaşam memnuniyeti ölçülebilirlik ve karşılaştırabilirlik avantajlarının yanı sıra bireylerin tüm yaşam sürelerinin genel bir değerlendirmesini dikkate aldığı için daha uygun bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Ülkelere ait yaşam memnuniyeti verilerinin ulaşılabilirliği kısmen daha zor olsa da son dönemlerde OECD ve World Happiness Report gibi uluslararası kurumlarının yapmış olduğu çalışmalar neticesinde akademik çalışmalarda kullanılabilecek veriler ulaşılabilir hale gelmiştir.

Kurumlar sayesinde birtakım faaliyetlerin sınırlandırılması ya da mümkün hale getirilmesi ile belirsizliğin azaltıldığı, hukukun etkin bir şekilde işlediği, siyasilerin yetkilerinin sınırlandırıldığı ve ekonomik karar alma mekanizmasının işlediği bir düzende, bireylerin yaşam memnuniyetleri üzerinde olumlu bir etkisi olabilmektedir. Kurumsal yapı, formal kurumlar olarak ifade edilirken politik, hukuki ve ekonomik bakımlardan ayrılmaktadır (Berggren ve Bjornskov, 2020).

Kurumların söz konusu etkilerini ölçebilmek için çalışmaya ülkelerin kurumsal yapısını temsilen mülkiyet hakları, yargısal etkinlik, mali sağlık, ticaret özgürlüğü, yatırım özgürlüğü, hükümet bütünlüğü, emek özgürlüğü ve parasal özgürlük değişkenleri eklenmiştir.

Yaşam memnuniyeti üzerinde ülkelerin makro ekonomik göstergeleri ve uygulanan maliye politikaları da etkili olmaktadır. Bu nedenle makro ekonomik değişkenleri temsilen kişi başına GSYİH, işsizlik ve enflasyon değişkenleri kullanılmıştır. Maliye politikasını temsilen kamu harcamaları ve vergi yükü değişkenleri analize eklenmiştir. Kişi başına GSYİH ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki Easterlin Paradoksu çerçevesinde tartışılırken enflasyon ve işsizliğin yaşam memnuniyeti üzerinde önemli etkilere sahip olduğu literatürde vurgulanmaktadır. İşsizlik yaşam memnuniyeti üzerinde negatif etkilere sahipken enflasyon ise ekonomik etkilerin yanı sıra sosyal etkileri ile de yaşam memnuniyetini etkilemektedir (Plant, 2022; Prati, 2023).

Bu çalışmada mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin test edilebilmesi için 2010-2019 döneminde ilişkin 31 OECD ülkesinin verileri kullanılmıştır. Dönem ve ülke seçimindeki temel kriter, mali yerelleşme ve yaşam memnuniyeti verilerinin mümkün olan en uzun dönem ve en geniş ülke sayısını kapsıyor olmasıdır. Çalışmada verilerin uygunluğu

nedeniyle panel veri yöntemi tercih edilmiştir. Fakat çeşitli gözlemlerin eksik olmasından dolayı ekonometri bilimi bakımından uygun olan dengesiz panel yöntemi uygulanmıştır.

Çalışma giriş ve sonuç hariç olarak üç bölüm olmak üzere toplam beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle yerelleşme kavramı açıklanacaktır. Daha sonra yerelleşme türlerine ilişkin genel açıklamalara yer verilecektir. Ardından yerelleşmenin var olma gerekçesi tartışılacaktır. Bu yerelleşme türleri arasında ampirik çalışmamızın ana değişkeni olan mali yerelleşmenin nasıl ölçüldüğüne yönelik literatür çalışmalarına yer verilecektir. Daha sonra mali yerelleşmenin temel ilkeleri ve unsurlarına değinilmiştir. Sonrasında ise mali yerelleşme kuşaklara ayrılarak her bir kuşağın olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin konulara yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, mali yerelleşme ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki incelenmiştir. Mutluluk ekonomisi alanında yer alan yaşam memnuniyetine ilişkin kavramsal açıklamalara ve felsefi görüşlere de yer verilerek süreç içerisinde kavramın nasıl gelişim gösterdiğine ve ölçümüne değinilecektir. Daha sonra dünya mutluluk raporları ele alınarak, mutluluk ve yaşam memnuniyeti alanında araştırmalar ve yayın yapan kuruluşlara yer verilecektir. Akabinde ise, gelirin yaşam memnuniyeti üzerindeki sınırlı etkisi olduğunu yaşam memnuniyeti ve Easterlin Paradoksu kapsamında ele alınacaktır. Son olarak da kamu politikaları ve yaşam memnuniyeti belirleyicileri arasındaki ilişki incelenecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, çalışmanın amacı doğrultusunda mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiye yönelik literatür taramasına ve bulgulara yer verilmektedir. Ardından ekonometrik araştırmalarda son dönemde hızla gelişen yöntemlerden biri olan panel veri analizinin kavramsal açıklamalarına ve avantajlarına yer verilmektedir. Bununla birlikte ekonometrik modelde kullanılan mali yerelleşme değişkenleri, makro değişkenler, maliye politikası değişkenleri ile kurumsal değişkenlerin önemine yer verilecektir. Model tahmin sonuçlarının genel değerlendirmesi yapılarak tezin özgün değerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Son bölümde ise ekonometrik model sonuçları da dikkate alınarak mali yerelleşme ve yaşam memnuniyetine ilişkin genel değerlendirmeler ve politika önerilerine yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YERELLEŞME KAVRAMI, TEORİSİ ve MALİ YERELLEŞME

Yerelleşmenin kamu ekonomisi literatüründe önem kazanmasının birtakım sebepleri bulunmaktadır. Devletler günümüzde toplumsal ihtiyaçları karşılamak için merkezi yönetim çatısı altında bir oluşum sergilemektedir. Ancak bu oluşum yapısı yalnızca merkezi değil, farklı yönetim kademelerinde ve farklı bölgelerde hizmet birimleriyle ülke geneline yayılmaktadır. Kamu kesiminde yer alan üretici birimlerin faaliyet alanlarını küçüldükçe, o bölgedeki bireylerin istek ve ihtiyaçlarını yansıtmaları daha mümkün hale gelebilmektedir. Böylece demokratik olarak bireylere daha yakından hizmet sunulabilmesi dolayısıyla birey memnuniyetinin artması mümkün hale gelebilmektedir.

1.1. Yerelleşme Kavramı

Yerelleşme yetki ve sorumlulukların merkezi yönetimlerden yerel birimlere devredilmesidir (World Bank, 2013). Bununla birlikte yerelleşme kaynakların etkin dağılımı, siyasi, ekonomik ve sosyal aktivitelerde önemli bir rolü olduğu varsayılmaktadır.

Yerelleşme kavramı “Kamuya ait yetki ve sorumlulukların merkezi yönetimden taşra birimlerine, yarı özel kamu birliklerine, özel yönetimlere ve hükümet dışı örgütlere devri” şeklinde tanımlamıştır (Rondinelli, 1999: 2).

Yerelleşme fikri yeni değildir. Batı dünyasında siyasilerin yetkileri kötüye kullanmasının engellenmesi ve sınırlandırılmaları için geçmişte birtakım girişimler olmuştur. Antik Yunan ve Roma dönemi ile erken dönemde İtalya, İsviçre ve Hollanda’da yerelleşmenin ilk izlerini görmek mümkün iken, 17. ve 18. yüzyıl dönemlerinde İngiltere’de yönetim alanında yaşanan gelişmeler günümüz kullanılan anlamı ile yerelleşmeyi önemli kılmıştır (Gerring, vd. 2004: 4).

Geçtiğimiz yıllarda birçok ülkede yerelleşmenin uygulandığı görülmektedir. Literatürde, yerelleşmenin önemini vurgulayan çalışmalar bulunmaktadır. Yerelleşme politik, sosyal ve ekonomik bakımlardan savunulmakta ve yerelleşme neticesinde bu alanların olumlu etkileneceği vurgulanmaktadır. Demokratikleşme, ülkelerde yerel düzeyde halkın taleplerinin temsil edilmesi anlamında yerelleşmenin başlıca gerekçelerinden birini oluşturmaktadır. Bununla birlikte bir ülkede kişi başına gelirden meydana gelen artış, nüfus artışı ve ülke

sınırlarının genişlemesi de yerelleşmenin diğer başlıca sebepleri olarak görülmüştür (Arzaghi ve Henderson, 2005: 1184).

Yerel yönetimler hizmet sunumunda halka daha yakın olmalarından dolayı, halkın isteklerini yerel düzeyde karşılayan ve onları temsil eden birimler haline gelmişlerdir.

1.2. Yerelleşme Türleri

Devlet yönetimi açısından yerelleşme; siyasi, idari ve mali alanlara ayrılmaktadır. Yerelleşme türlerinin her birisi kendi içinde çeşitli fayda ve maliyetleri içermektedir (Letelier ve Ormeno, 2018: 1). Yerelleşme türlerine yönelik bir diğer yaklaşımda ise, her bir alanın yine kendi içinde başarı koşulları olduğu yönündedir. Bununla birlikte her ülkede yerelleşme türlerinin bir arada bulunduğu bir yapıyı görmek mümkündür (Rondinelli vd., 1983: 14).

Yerelleşme türleri birbirlerinden farklılıklar taşımaktadır. Yerelleşmenin başarılı olabilmesi için aralarında koordinasyon sağlamak önem arz etmektedir. Ayrıca ülkeler arasında yerelleşme türlerinin farklı formlarda ve nispette uygulandığı görülmüştür (World Bank Group, 2001).

1.2.1. Siyasi Yerelleşme

Siyasi yerelleşme yerel yöneticilere politika belirlenmesi hususunda daha fazla yetki verilmesi ile yetki ve sorumlukların devredilmesi olarak tanımlanmaktadır (Varcan, 2013:5).

Siyasi yerelleşme siyasi otoritenin merkezi yönetim ile yerel yönetim birimleri arasında bölüşümüdür. Bu yerelleşme türünde siyasi otoritenin merkezi birimlerde toplanmasından ziyade çeşitli bölgesel birimler arasında paylaşımı söz konusudur. Siyasi yerelleşme ile il, cumhuriyet, kanton ve eyalet gibi mahalli yönetim birimleri otoritenin bir parçasına sahip olmaktadır. Ayrıca bu birimlere yasama ve yürütme hususlarında kısmi olarak bağımsızlık da verilebilmektedir. Siyasi yerelleşme federal devlet sistemini ortaya çıkarmıştır (Cheema ve Rondinelli, 2007: 7).

Siyasi yerelleşme vatandaşlara veya demokratik ülkelerde uygulana gelen, seçilmiş olan temsilcilere kamusal karar alma aşamasında daha fazla güç ve yetki vermeyi amaçlamaktadır. Bu kavram çoğunlukla da çoğulcu siyaset ve temsili hükümetlerin olduğu sistemlerle ilişkilendirilmektedir. Bu durumda siyasi yerelleşme hem vatandaşlara hem de seçilmiş olan temsilcilere belirledikleri politikaları uygulamalarına destek vermektedir. Siyasi yerelleşmenin savunucularının varsayımlarına göre siyasi yerelleşme, alınmış olan kararlara olan katılım ne kadar yüksek olursa insanların bu oranda daha iyi bilgilendirilecek ve

farklılaşan isteklerinin daha iyi bilinmesine katkı sağlayacaktır (Cheema ve Rondinelli, 2007: 7).

1.2.2. İdari Yerelleşme

Ülkelerin üniter veya federal sisteme sahip olmaları onların politik sistemine işaret etmektedir. Buna karşın kamu ekonomisi teorisinde ise, güçlerin yatay ve dikey düzeyler arasında paylaşılması söz konusudur. Bir ülke üniter sistemi benimsemiş olmasına karşın, vergi ve harcama yetkisinde paylaşım yapabiliyorken, federal yapıda olan bir ülkenin izlediği ekonomi politikalarında merkeziyetçi bir uygulama söz konusu olabilmektedir (Canıkalp, 2022: 11).

Üniter devletlerde politik ve mali otorite genellikle merkezi yönetimlerin kontrolünde iken, yerel yönetimlere ise sınırlı düzeyde yetki verilmektedir. Federal devletlerde ise farklı düzeylerdeki yetki ve sorumluluklar genellikle anayasal olarak korunmuş ve yetkiler açık bir şekilde belirlenerek dağıtılmıştır. Böylelikle federal yapılardaki yerel yönetimler kendi yetki alanlarına dair karar alma ve uygulama süreçlerinde üniter yapıya sahip ülkelere göre daha özerktirler. Ancak hangi mali yetkilerin hangi yerel birimlere devredileceği hususu federal ülkeden ülkeye de farklılık gösterir (Vo, 2008: 53).

İdari yerelleşme görülecek bazı hizmetlerin planlanması ve yönetim birimleri arasında görev ve sorumlulukların paylaşılması olarak tanımlanmaktadır. Hangi hizmetlerin yapılacağı merkezi yönetimce belirlenirken, bu hizmetlerin sunumunun yerel birimlere devri söz konusudur (Varcan, 2013: 5).

İdari yerelleşme merkezi yönetimin sahip olduğu yetki ve sorumluluklar ile mali kaynakların farklı yerel birimlerle hizmet sunumu amacıyla bölüşülmesidir. Planlama, finansman, yönetsel işler dâhilinde belirli kamusal hizmetlerin sunumunun çeşitli yönetim birimleri, alt birimler ya da yarı bağımsız kamu tüzel kişileri veya kurumları ile bölgesel otoritelerle paylaşılmaktadır. İdari yerelleşme üç farklı şekilde görülmektedir. Bunlar yetki genişliği, yetki devri ve devolüsyondur (Litvack ve Seddon, 1998: 2). İdari yerelleşme ile esas ölçülmek istenen şey yerel birimlerin özerkliğidir (Yao, 2007: 22). Böylece idari yerelleşme, yetkinin dağıtılması, verilmesi ve devredilmesi olarak da ifade edilmiştir (Akman, 2015: 63).

1.2.2.1. Yetki Genişliği

Yetki genişliği, merkezi yönetimin farklı birimleri arasında yetki, sorumluluk ve mali kaynakların paylaşılmasıdır. Söz konusu yerelleşme türüne genellikle üniter yapıya sahip ülkelerde rastlanmaktadır. Ayrıca yetki, sorumluluk ve mali kaynakların kullanımı yine

merkezi yönetimin gözetimi altında gerçekleşmektedir (Litvack ve Seddon, 1998: 3). Merkezi yönetimin bir politika uygulaması aşamasında yetkinin devri söz konusudur. Bu yetki devrinin yalnızca mekânsal ve coğrafi yönden dağılımı söz konusu olup yetki verilen birim, uygulama aşamasında önemli ölçüde özerk durumda olmamaktadır. Çünkü merkezi yönetim bürokratik işlemler neticesinde hiyerarşik yapıyı koruyarak yerel yönetimlere sınırlı derecede özerklik vermiş olmaktadır (Schneider, 2003: 38). Bu durumda merkezi yönetime bağlı olan yerel birimler ve temsilcilikler merkezin yerelde yalnızca uygulayıcısı olarak var olmaktadır. Böylece, merkezi olmayan hiçbir karar yerel birimler tarafından alınmamaktadır (Turan, 2019: 9-10).

1.2.2.2. Yetki Devri

Yetki devri, siyasi sorumlulukların yerel yönetimlere veya yarı özerk kuruluşlara devredilmesidir. Merkezi yönetimin herhangi bir denetimi söz konusu değilken, yerel yönetimlerin faaliyetlerinde şeffaflık ve hesap verilebilirlik önemli olmaktadır. Yetki devri ile yetki genişliği arasındaki temel fark ise yetki genişliğinde merkezi yönetimin doğrudan müdahalesi söz konusu iken, yetki devrinde yerel birimlerin yarı özerk konumda olduğu görülmektedir (Schneider, 2003: 38).

Yetki devri politikasının uygulanmasının başlıca nedeni çok uluslu devletlerin ve bölgelerin tek bir devlet çatısı altında birliğini korumak ve bölgelerin merkeze bağlı kılınmasını sağlamaktır. Bu sebeple başlıca siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel sebeplerle yetki devri politikası uygulanmaktadır. Yetki devri merkezi yönetimin hiçbir denetimi olmaması, merkezin herhangi bir müdahale ya da yönlendirmede bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Bu duruma örnek teşkil edebilecek bir durum Birleşik Krallık'ta görülmüştür. Birleşik Krallık 1990 sonrası adem-i merkezileşen politikaları uygulamaya başlamıştır. Merkez partiler bölgede etkin bir rol oynayarak yerel politikaları şekillendirmişlerdir. Böylece yerelin bağımsızlık talepleri 2007 yılına kadar bölgesel partiler yerelde iktidar olmayı başaramayarak ertelenmiştir. Daha sonra merkezi olmayan politikaların uygulanmaya başlanması ancak birliği savunan partilerin gücü elinde bulundurmasıyla mümkün olmuştur (Turan, 2009: 83).

1.2.2.3. Devolüsyon

Bu yerelleşme türünde yerel yönetimler, merkezi yönetim tarafından kendilerine verilen yetki ve sorumluluğu özerkmiş gibi uygulama gücüne sahiptir. Devolüsyon özerkliğin en yüksek olduğu yerelleşme formudur. Özerkliğin bu derece yüksek olmasına karşın, merkezi

yönetimlerce özerkliğe yönelik farklı şekillerde müdahaleler yapılmaktadır (Schneider, 2003: 38).

Devolüsyon, hizmetlerin belediyelere devredilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Ayrıca belediye başkanı seçimi ve kendi konseylerini oluşturma imkanına sahip olan yerel birimler gelirlerini artırma ve yatırım yapma yetkisine de sahiptirler (Litvack ve Seddon, 1998: 3).

Federal ülkeler yetki türleri arasından devolüsyon ile özerkliğin yüksek olması bakımından benzerlik taşımaktadır.

1.2.3. Mali Yerelleşme

Mali yerelleşme, yerel yönetimlerin, öz gelir ve harcamalarının belirlenmesi ile yerel bütçelerinin açık vermesi durumunda borçlanabilmelerine ilişkin olarak yetki verilmesi şeklinde ifade edilebilmektedir (Varcan, 2013: 5).

Mali yerelleşme, Oates (1999: 1120)'a göre *“bir tür popüleritesi olan bir şeydir”*. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde merkezi birimler, kamu kesimi sektörünün performansını artırmak için yerelleşme eğilimi göstererek yetki ve otoritelerini diğer birimlere devretmektedirler. Ancak kamu sektörünün yeniden yapılanması basit bir şekilde yerelleşme ile sağlanamamakta bu süreç kendi içinde avantaj ve dezavantajlı durumları barındırmaktadır. Her ülkede oluşmuş bir kamu kesimi düzeyi vardır. Hangi düzeyde ne tür hizmetlerin ve hangi mali araçlarla sunulacağının belirlenmesi gerekmektedir. Farklı düzeyde yer alan birimlerin birbirlerinden farklı avantaj ve dezavantajları olduğundan dolayı çeşitli değerlendirmeler yapılması önem arz etmiştir. Hangi tür kamu kesimi fonksiyonların merkezileştirilmesi, hangilerinin yerel birimlere bırakılması gerektiği hususunun değerlendirilmesi gerekmektedir (Oates, 1999: 1120).

Mali yerelleşme kavramının çok boyutlu olması ve ortak bir tanımının bulunmamasından dolayı; ilke ve unsurları açısından ele alınması gerektiği düşünülmektedir (Akman, 2018: 113). Yerel yönetimlerin esasında özerk ve yeterli gelir düzeyine sahip olması durumunda yerel halkın tercihlerine uygun olarak mal ve hizmet sunumunun gerçekleştirilmesine hizmet edeceği düşünülmektedir.

Yerel birimler bütçelerini hazırlarken gelirlerin toplanması ve harcamaların yapılması aşamasında yerel vatandaşların ihtiyaçlarını daha iyi gözlemleyebildikleri için daha etkin bir şekilde davranabilmektedirler. Ancak yerel birimlerin harcama yapma ve gelir toplama aşamasında önlerine bazı engeller çıkabilmektedir. Bunlar arasında yer alan vergi salma yetkileri ve yerel birimlerin borçlanabilme hususları nedeniyle yerel birimlerin özerkliği de

sınırlı olabilmektedir. Buradan yola çıkarak yerel birimlerin, kendi öz gelirlerinin sınırlı olması aynı zamanda harcama yapma özerkliğini de sınırlayabilmektedir. Bunun yanında bir ülkede merkezi yeniden dağıtım politikası bölgeler arası gelir dağılımının düzeltilmesi hususunda önem arz etmektedir (Neyaptı, 2010: 156).

OECD ülkelerinin genelinde yerel birimlerin harcamalarındaki artış gelirlerindeki artıştan daha fazla olmuştur. Bu durum dikey mali dengesizlikler oluşturmakla birlikte, yönetimler arası transferlerde de artış yaşandığı gözlemlenmiştir (Blochliger vd. 2013: 6).

Yerelleşme kavramında yerel birimlere mali sorumlulukların ve yetkilerin devri söz konusu olmaktadır. Mali yetki ve sorumlulukların yerel birimlere ve diğer özel organizasyonlara devredilmesi sayesinde bu alt birimlerin görevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirebilecekleri öngörülmektedir. Bu durumda yerel birimlerin yeterli bir gelire sahip olmaları büyük önem arz etmektedir. Bunun yanında yerel birimler açısından önemli bir diğer husus ise, yerel birimlerin harcamalarıdır. Yerel birimlere harcama yapma yetkisinin de verilmiş olması gereklidir (World Bank, 2001).

Akman, (2018: 126) Yerel yönetimlerin özerkliğinin mali yerelleşmenin en temel ilkesi olduğunu ve bu ilkenin diğer ilkelerin de temelini oluşturduğunu böylece bu ilke olmadan yerel yönetimlerin yerelleşmiş olmasından söz edilemeyeceğini ifade etmektedir. Bunun sebebi yerel yönetimlerin karar verebilme aşamasında merkezi idareye karşı sorumlu olmalarıdır. Merkezden yapılan transferlerin ne amaçla verildiği belirli olduğu için yerel idarelerin özerkliklerini baskıladığı görülmektedir.

Mali yerelleşme yönetimler arası ilişkileri konu almaktadır. Normatif görüşe göre siyasi yapı veri olarak kabul edilir daha sonrasında ise bunun getireceği ekonomik sonuçlar ele alınır. Bunun tam tersi durumda ise, siyasi değişkenleri gözardı edilerek dolayısıyla ekonomik etkinliğe odaklanılmaktadır. Charles M. Tiebout An Economic Theory of Fiscal Decentralization isimli çalışmasında da mali yerelleşmeyi etkinlik açısından irdelemekte iken Richard Musgrave ise siyasi yerelleşme bağlamında konuyu ele almaktadır (Tiebout, 1961: 79).

Tiebout'a göre bir yönetimde etkinliğin sağlanabilmesi için öncelikle hangi kamusal malın sunulacağına karar verilmesi gerekmektedir. Sonrasında hangi kamusal ve hizmetlerin üretilmesine karar verilmektedir. Söz konusu mal ve hizmetlerin üretilmesi aşamasında ise ortalama maliyetler göz önüne alınarak ölçek ekonomisi uygulanmaktadır. Ayrıca kamusal malların ortalama maliyetlerinin U şeklinde olduğundan dolayı merkezi yönetimler her bir

kamusal malın sunumu için farklı alt yönetimler kurabilirler. Bütün vergiler onların karşılığında fayda elde etme prensibine göre belirlenmektedir. Böylece vergilerin ve transferlerin bireyler ya da bölgeler arasında yeniden dağıtılması mümkün değildir (Tiebout, 1961: 79-80).

Oates (1972)'de mali yerelleşmenin devlet kalitesi (quality of government) üzerine etkileri hususunda bazı teorik açıklamalar yer almaktadır. Kaynakların kullanımı halka daha yakın olan yerel yönetimlerin yetkisine sunularak halkın tercihlerini daha iyi yansıtmaktadır (Kyriacou ve Roca-Sagalés, 2011: 205'ten alıntı).

Brennan ve Buchanan (1980)'e göre hükümetlerin birer Leviathan olarak ele alınması durumunda mali yerelleşmenin hükümet performansı üzerine olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Mali yerelleşmenin yönetsel bölgeler arası rekabeti artırarak hükümet performansını artırması olumlu bir etki yaratırken, bunun bir alternatifi olarak yönetimler arasında gerçekleşen rekabetin hükümetin hizmet kalitesini azaltabilecek olması olumsuz bir etkiye neden olmaktadır (Kyriacou ve Roca-Sagalés, 2011: 205'den alıntı). Shleifer ve Vishny (1993)'e göre mali yerelleşme yönetsel bölgeler arası rekabetin artarak hükümetin performansı arttıracaktır. Diğer taraftan uygulanacak aşırı mali ve düzenleyici uygulamalar bulunabilmektedir (Kyriacou ve Roca-Sagalés, 2011: 205'den alıntı). Bu uygulamalara örnek vermek gerekirse, belirli iş ve hizmetlerin gerçekleştirilmesi için verilen lisanslar, pasaport, ruhsat ve vize uygulamaları başlıca mali ve düzenleyici uygulamalar arasında yer almaktadır (Shleifer ve Vishny, 1993: 599).

1.3. Yerelleşmenin Gerekçesi

Firmalar piyasada mal ve hizmet üreten üretici birimlerdir. Hukuksal açıdan bakıldığında da gerçek veya özel hukuk tüzel kişileridir. Kamu ekonomisinde ise üretici birimler kamu tüzel kişileri olarak adlandırılır ve özel hukuk kurallarına bağlı olarak faaliyet gösterirler. Piyasada faaliyet gösteren üretici birimler kapitalist sisteme sahip ülkelerde sayıca oldukça fazladır. Ayrıca bu üretici birimlerin sayılarının kamu kesimi üretici birimlerinin sayısından da fazla olduğu söylenebilir. Özel üretici birimlerinin sayısının fazla olması kamu kesimi üretici birimlerinin piyasada sahip olduğu büyüklüğe nispeten, Halil Nadaroğlu'nun ifade etmiş olduğu toz halindeki teşebbüsler olarak batı dillerinde tabir edildiği söylenmektedir (Nadaroğlu, 2000: 42-43). Ancak günümüzde 1980 sonralarında hızlanan liberalizasyon süreciyle beraber özel kesim üretici birimler büyük, orta ve küçük ölçekli olarak bir sınıflandırılmaya tabi tutulabilmektedir. Ayrıca çok uluslu şirketlerin varlığı da dikkate

alındığında, bu özel kesim üretici birimlerinin büyüklük açısından tek bir tanesinin bile ülkelerin milli gelirlerinde önemli büyüklüklere sahip olduğu söylenebilir.

20. yüzyıla gelindiğinde insanlar yönetimde artık daha fazla seslerinin duyulmasını talep etmeye başlamışlardır. Zaman içinde savaş ve dış tehditlerin azalmasıyla birlikte eğitilmiş ve orta sınıftan insanların oluşmaya başlamasıyla merkezi yönetimler de artık insanların istek ve ihtiyaçlarına özen göstermeye başladılar. Böylece zamanla dünyada demokratik yönetim biçimleriyle yönetilen ülke sayıları artmaya başlamıştır. Bu gelişmeyle birlikte artık hükümetler yetki ve sorumluluklarını yerel birimlere devretmeye başlamıştır. Yerelleşme ile hedeflenen temel amaç siyasi istikrarın sağlanması iken, diğer yandan da merkezin yetki ve sorumluluklarını yerele devretmesi, onların da belirlenen hedeflere ulaşmada bir role sahip olmalarıdır. Yerelleşmenin olumlu yönleri arasında kamu kesimince sunulan hizmetin o yerel bölgede yaşayan insanların isteklerine daha yakın birim olan yerel yönetimler tarafından sunulması ile etkinliğin artırılması yer almaktadır. Diğer taraftan ise, yerelleşme makro ekonomik istikrarsızlıklara sebebiyet verebilmektedir. Burada yerelleşmeyi kalkınmaya hizmet edecek şekilde kullanabilmek ve ortaya çıkacak riskleri de minimize etmek önem arz etmektedir (Dillinger ve Fay, 1999: 19).

Yerelleşmenin gelişimine bakıldığında bir ülke örneğinden bahsetmek yerinde olacaktır. Sudan Afrika'nın kuzeyinde yer alan en büyük ülkedir. Bu ülkede farklı etnik gruplar ve doğal kaynaklar bulunmaktadır. Ülkede bulunan elit kesim diktatörlükle ülke yönetiminde askeri yönden baskı uygulayarak ekonomik kaynaklar ve ülke siyasi yaşamı üzerinde önemli ölçüde etkili olabilmektedir. Ülke yönetiminde söz sahibi olanlar yerelleşmeyi kendi hükümlerlerine bir tehdit olarak görmektedir. Diktatörlüğe karşı oluşan direniş neticesinde ülkede istikrarsızlıklar ve çatışmalar hüküm sürerek devlet seçmenlerin temel ihtiyaçlarına kulak veremez hale gelir ve yerel birimler merkezden yapılacak olan transfer harcamalarına oldukça bağımlı olduğu için dikey dengesizlikler söz konusu olur. Bu durumda merkezden yapılan transfer harcamaları belirlenen amaçlara hizmet etmediği görülmüştür (Bongo, 2019: 100).

Yerel birimlerin kendi öz gelirlerinin harcamalarını karşılayabilmesi önem arz etmektedir. Yerel birimler vergiye ilişkin konuları belirleyebilme gücü düşük ise, merkezden yapılacak olan mali transferlere bağımlı olacaktır. Böylece yerel birimlerin özerkliği hakkında kendi öz gelirlerine sahip olması uygun bir ölçüm yöntemi olarak gözükmemektedir. Ancak kamu maliyesi literatüründe bu ölçüt yeterli bulunmamaktadır (Mehmood ve Sadiq, 2010: 519).

Tüketici oylaması yöntemi, kamusal malların sunumunda halkın tercihlerinin en iyi düzeyde belirlenmesi ve onların memnuniyetinin sağlanmasında yardımcı olabilir. Merkezi düzeyde bu tüketici tercihleri veri kabul edilerek bütüne hizmet sunulması planlanır. Ancak yerel düzeyde düşünüldüğünde ise yerel yönetimlerin kendi sahip oldukları gelir ve harcama kalıplarına bağlı olarak tüketiciler kendi tercihlerini en iyi yansıtacak olan bir yerel topluluğa yerleşirler. Bu durumda yerel toplulukların sayısının ve bu topluluklar arasındaki farklılıkların büyük olması, tüketicilerin kendi tercihlerini tam olarak yansıtabilmelerine olanak sağlayacak olan bir topluluğa yerleşerek faydalarını artırabilmeleri sağlamaktadır (Tiebout, 1956: 418).

Tiebout (1956: 418) yılı çalışmasında kamusal malların kapsamını genişleterek yerel düzeyde hizmetlerin sunulduğu bir piyasa oluşturulmasını önermektedir. Bunlar polis, itfaiye, parklar vb. olabilir ve bireyler kendilerine uygun olan bölgelerde yaşamayı tercih edeceklerdir. Samuelson'un kamu malları yaklaşımı gibi Tiebout'un yerel kamusal malları da vergi ödeyenlerin hükümet harcamalarına nasıl yaklaştıkları konusunda önemli bir rol oynamaktadır (Fedako, 2018).

İnsanlar ekonomik sistem içinde kendi ihtiyaçlarını tatmin etme çabası içerisindeyler. Hükümet ve yerel birimler de ihtiyaçların giderilmesi hususunda zincirin birer halkası durumundadırlar. Hükümet ve yerel yönetimler faaliyetlerini sürdürebilmek için başlıca vergiler yoluyla finansman sağlarlar. Bu durumda kolektif faaliyetler diğer alanlarda olduğu gibi ekonomik prensipler tarafından belirlenmelidir (Lindahl, 1967: 214).

1.4. Mali Yerelleşmenin Ölçülmesi

Mali yerelleşmenin ölçülmesinde zorluklara işaret eden çalışmalar literatürde yer almaktadır. Mali yerelleşmenin ölçülmesi hususunda çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Yüksel, (2013: 196) mali yerelleşme ölçümlerine ilişkin oluşturmuş olduğu tabloda; yerel harcamaların toplam kamu harcamalarına oranı şeklinde ölçülmesi şeklinde literatürde yer almaktadır (Yılmaz, 1999; Schneider, 2003; Jin ve Zou, 2005; Neyaptı, 2005; Fiva, 2006). Diğer bir yaklaşım yerel gelirlerin toplam bütçe harcamalarına oranı şeklinde ölçülmesidir (Jin ve Zou, 2005). Schneider (2003), Neyaptı (2005) ve Fiva (2006) yerel vergi gelirlerinin toplam kamu vergi gelirlerine oranı ile; Ehdaie (1994) yerel öz gelirlerin toplam kamu harcamaları oranı şeklinde; Ebel ve Yılmaz (2002) ve Sağbaş, Kar ve Şen (2005) yerel harcama veya gelirlerin GSYİH içindeki büyüklüğüne göre oranlayarak, mali yerelleşmenin ölçümüne ilişkin çalışmalar ortaya konulmuştur.

Tablo 1.1. Mali Yerelleşmede Farklı Ölçümler

Yılmaz (1999)	Yerel harcamaların toplam kamu harcamalara oranı
Ebel ve Yılmaz (2002)	Yerel yönetim harcamaları veya gelirlerinin GSYİH'ya oranı
Jin ve Zou (2005)	Yerel bütçe harcamalarının veya gelirlerinin toplam bütçe harcamalarına oranı
Ehdaie (1994)	Yerel yönetimlerin öz gelirlerinin toplam hükümet harcamalarına oranı
Neyaptı (2005)	Yerel harcamalarının toplam harcamalara oranı ve yerel vergi gelirlerinin toplam vergi gelirlerine oranı
Tosun ve Yılmaz (2008)	Yerel yönetimlerin sayısı
Sagbaş, Kar, Şen (2005)	Yerel harcama veya gelirlerin yerel GSYİH'ya oranı
Zhang ve Zou (1998)	Yerel harcama /Merkezi Harcama oranı (kişi başına)
Akai ve Sakata (2002)	Yerel yönetimler gelir ve harcamaları/ Toplam devlet bütçesi
Akai (2013)	Yerel gelir ve harcamaların toplam kamu gelirlerine ve harcamalarına oranı ile hibrit ölçü.
Schneider (2003)	Yerel gelir ve harcamaların toplam kamu gelirlerine ve harcamalarına oranı
Fiva (2006)	Yerel gelir ve harcamaların toplam kamu gelirlerine ve harcamalarına oranı

Kaynak: H. Yüksel, (2013), “Türkiye’de Mali Yerelleşmenin Boyutları ve Ölçümü Üzerine Bir Değerlendirme”, *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2): 196.’ faydalanılarak yazar tarafından genişletilerek tabolaştırılmıştır.

Tablo 1.1’de görüldüğü üzere literatürde mali yerelleşmenin ölçülmesinde kullanılan başlıca değişkenler yerel harcamalar, yerel gelirler ile merkezi yönetimden alınmış olan transferlerdir (Demir ve Yüksel, 2019: 16).

Mali yerelleşmenin ölçümünde yerel yönetimlerin sayısının dikkate alındığı görülmektedir. Bu bakımdan farklı ölçüm yöntemlerinin kullanılması farklı bulgular elde edilmesine yol açmaktadır. Bazı çalışmalarda yerel yönetimlerin gelirleri ve harcamalar ayrı ayrı GSYİH’ya oranlanırken, bazı durumlarda yerel birimlerin gelir ve harcamalarının toplam kamu gelirleri ve kamu harcamalarına oranı mali yerelleşmenin etkilerinin ölçülmesinde kullanılmaktadır. OECD kaynaklarına göre mali yerelleşmenin ölçümünde yerel birimlerin gelirleri ve harcamaları başlıca değişkenler arasında yer almaktadır.

Kim (2013)’ e göre ülkeler arasında tutarlı bir şekilde mali yerelleşmeyi ölçmek için kriterler belirlenmesi gerekmektedir. Mali yerelleşme, siyaset, tarih ve kültür gibi ülkeye özgü birçok faktörden etkilenir.

Harcama Payı

Yerel yönetimlerin harcama tarafının ölçümü yerel yönetimlerin harcama kalemlerinin genel kamu harcamalarına oranlanması yoluyla yapılmaktadır. Yerel yönetimlerin yapmış oldukları harcamaların merkezi yönetim tarafından tahsis edilmesi ya da kontrolünün sağlanması bu harcamaların etkinlikten uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Yerel yönetim harcamalarının tam etkinliğinden söz edilebilmesi için, yerel harcamaların tamamının kendi öz vergileri ve benzeri gelirlerle finansmanı sağlanmalıdır. Diğer taraftan, yerel düzeydeki harcamanın bir kısmı daha yüksek hükümet düzeyinden aktarıldığında veya sübvansiyon edildğinde, transfer veya sübvansiyonun kaynağı ve miktarı daha üst yönetim tarafından belirlendiği için harcama yerelleşmesi büyüklüğünün mali yerelleşme derecesini ölçmek için çok iyi bir ölçüm olmayabileceği belirtilmektedir (Akai, 2013: 62).

Gelir Payı

Yukarıda bahsedilen yerel harcamalara ilişkin bir diğer geleneksel ölçüm yöntemi ise yerel yönetimlerin öz gelirlerinin genel kamu gelirlerine oranlanması yoluyla hesaplanır. Yerel birimlerin yönetimler arası transferlerin aksine, kendi öz gelirlerinin tahsisine yönelik kararları kendilerinin vereceği varsayılmaktadır (Akai, 2013: 63).

Hibrit Ölçü

Akai (2013: 63)'e göre gelir payı ile harcama payı arasındaki açık genel yönetim tarafından yapılacak transferlerle karşılanacaktır. Yapılan transfer harcamalarının niteliği bu durumda önem taşımaktadır. Eğer ki transferler serbest olarak belirlenmişse, yerel birimler mali yerelleşmeyi iyi bir şekilde temsil edecektir. Diğer taraftan transferler koşullu olarak belirlenmiş ise, bu durumda gelir yerelleşmesi mali yerelleşmeyi daha iyi bir şekilde temsil edecektir.

Hibrit ölçü = f (Harcama payı, gelir payı)

Transferlerin yarısının koşullu, diğer yarısının koşulsuz olarak belirlendiği varsayılarak;

Bu durumda Hibrit ölçü = (harcama payı + gelir payı) / 2 şeklinde formüleleştirilmiştir.

Özerklik

Mali yerelleşmenin ölçülmesi denildiğinde çalışmalarda yerel birimlerin sahip olduğu gelirler ve yapmış oldukları harcamalar üzerinden yola çıkılarak nispi oranların elde edilmesi şeklinde bir değerlendirme yapmak mümkün iken, diğer taraftan mali özerklik kavramına çalışmalarda ağırlık verildiği görülmektedir. Mali özerklik yerel birimlerin sahip olduğu yetkiler

bağlamında önemli bir kavramdır. Yerel birimlerin verginin oranı, konusunu ve matrahını belirleme hususunda ne derece söz sahibi oldukları ve harcamalardaki serbestlik dereceleri mali özerklik açısından önem arz etmektedir (Akai, 2013: 63).

Literatürde, (yerel öz gelir) / (yerel harcama) şeklindeki formül yerel yönetimlerin mali özerkliğini temsil etmektedir. Eğer ki, bütün yerel harcamalar yerel birimin kendi öz gelirleri ile karşılanırsa bu oran 1 olacaktır. Bu oranın yüksek olması, yerel birimin özerkliğinin yüksek olduğunu ifade etmek için kullanılabilir.

Eğer ki, bu formülasyona yerel birimlerin genel yönetimin transferleri de dahil edilirse, formül şu şekilde olacaktır:

$$1 - \frac{\text{Genel yönetimden yapılan transfer}}{\text{Yerel harcama}} = \text{Mali Özerklik Katsayısı}^1$$

Yukarıda özerklik katsayısına başlıca etki eden faktör transferlerin niteliğidir. Eğer ki transferler yerel birimin harcama alanını sınırlamıyorsa, bu katsayı düşük olsa dahi özerkliğin esasında yüksek olabileceği söylenebilir (Akai, 2013: 63).

Çalışmalarda yerelleşmeyi tek bir veriyle ifade etmek elde olmadan enformasyon kaybına sebebiyet vermektedir. Bu sebeple yerelleşmenin farklı yönlerini de analizlerde göstermek için ayrı ayrı fonksiyonlarda değerlendirilmesi gerekmektedir (Vazquez, Penas ve Sacchi, 2017: 6).

1.5. Mali Yerelleşmenin Temel İlkeleri

Mali yerelleşme uygulamalarında yerel birimlere tanınacak özerklikler birtakım ilkelere dayanmaktadır. Aşağıda açıklanan yedi ilke mali yerelleşmenin uygulanması ve başarısı için gerekli unsurları belirtmektedir. Bu ilkeler arasından en yaygın kullanılan kriter yeterlilik, eşitlik, etkinlik ve performans ve kaynak tahsisi bağlamında değerlendirilebilmektedir (Lewis, 2021). Bu açıdan söz konusu ilkeler özerklik, gelir yeterliliği, öz kaynak, öngörülebilirlik, kaynak tahsisi, basitlik, teşvikler başlıkları altında incelenecektir.

1.5.1. Özerklik

Riker'e göre yerelin özerkliği denildiğinde yerel birimlerin hangi kamusal mal ve hizmetleri öncelikli olarak sunacağı anlaşılmaktadır (Karabacak, 2012: 410).

¹ Özerklik katsayısı 0-1 arasında değer almaktadır. Bu değer 0'a yaklaştıkça azalmakta iken; 1'e yaklaştıkça artmaktadır.

Avrupa yerel yönetimler özerklik şartı metninde özerk yerel yönetimlerin kapsamına ilişkin olarak hukukun verdiği sınırlar çerçevesinde yerel birimlerin sorumlulukları altında bulunan faaliyetleri, yerel halkın yararına uygun olarak sunumunu gerçekleştirecekleri ifade edilmektedir. Yerel birimleri doğrudan ilgilendiren bütün konularda planlama yapma ve karar alma aşamalarında yerel birimlere uygun biçimde danışılacağı ifade edilmiştir. Ayrıca yerel birimlerin, harcamalarındaki artışları karşılayabilmesi için gelirlerin çeşitlilik arz etmesi ve esneklik taşıması gerektiği ifade edilmiştir. Bir diğer kural ise, yerel birimlere yapılan hibelerin nasıl harcanacağı hususunda karar yetkisinin yerel birimlerin takdirine bırakılması hususudur. Yine bir diğer ifade yerel birimlerin başka devletlerin yerel birimleriyle iş birliği yapabilme özgürlüğü hususunda getirilmiştir. Buna ek olarak da yerel birimlerin yetkilerini kullanma aşamasında haklarının korunması bakımından yargı yoluna başvurma haklarının da saklı tutulduğu ifade edilmiştir (Council of Europe, 1985).

1.5.2. Gelir Yeterliliği

Yerel birimlerin özerkliğinin sağlanabilmesi için öncelikle harcamalarını yeteri kadar karşılayabilecek ve bu artışa nispeten gelir esnekliğinin yüksek olması önem arz etmektedir. Daha öncede belirtildiği gibi merkezi birimler tarafından yapılan bağışların serbest olmasının yerel birimlerin özerkliği üzerinde önemli etkisi olduğu görülmüştür.

Yerel birimlere verilen görev ve sorumluluklar yalnızca yetki bağlamında kalırsa gerçek anlamda özerklikten söz edilemez. Bu sebeple yerel birimler üstlenmiş oldukları fonksiyonları yerine getirebilmeleri için yeterli gelire sahip olmalıdır.

1.5.3. Öz Kaynak

Yerel yönetimlerin üstlenmiş oldukları sorumlulukları yerine getirmeleri açısından kendi öz kaynaklarının yeterli olması merkezi yönetime olan bağımlılığını azaltmada önem arz etmektedir. Öz gelirleri yeterli seviyede olan yerel birimler halkın ihtiyaçlarını karşılamada daha etkin olabilirler. Bu bakımdan merkezi yönetimin yerel birimin özerkliğini sarsacak unsurları elimine edilmiş olabilecektir.

1.5.4. Öngörülebilirlik

Kamusal hizmetlerin maliyetinin çok yıllı olarak ileriye dönük hesaplanması, hizmet sunumunda öngörülebilirliğin artırılmasında önemli rol oynamaktadır. Böylece hizmet sunumunda maliyetlerin finansmanı hangi kaynaklarla sağlanacağı belirlenebilmektedir. Gelir tarafında bir artış ya da değişiklik oluşmaz ise yerel birimlerin gelir-harcama dengesi

bozulabilmektedir. Ayrıca, söz konusu gelir yetersizliği süreklilik arz ederse, harcama tarafında değişiklikler yapılması gerekecektir (Schroeder, 2007: 65).

Öngörülebilirlik gelecek yıllara ilişkin olarak rutin harcamaların belirlenmesinin yanında öngörüleemeyen doğal felaketler ve büyük tahribata sebep olabilecek faktörlerin de iyi belirlenmesi gerekir. Bununla birlikte yerel birimlerin sorumluluk alanında olan yerlerde merkezi yönetimlere göre daha önceden yeterli bilgiye sahip olabilmesi gerekmektedir. Belirli bir coğrafyada faaliyet gösteren yerel birimlerin, o bölgede yaşayan insanların ihtiyaçları doğrultusunda önceden planlamalarını yapması yerel yönetimin etkinliğini ve verimliliğini olumlu yönde etkileyecektir.

1.5.5. Kaynak Tahsisi

Yerel yönetimler yerel halkın tercihlerini daha iyi bildikleri için kaynakların tahsisinde daha etkin bir role sahip olmaktadır. Tiebout'un temel varsayımlarından birisi olan 'ayağı ile oy verme' şeklinde tabir edilen göç şekli, hane halkının kendisine uygun olan yerleşim alanlarına gidebildikleri varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayımda hane halkı kendi tercihlerine uygun olarak hizmet sunulan yerleşim birimlerini tercih etmektedirler (Bülbül, 2013: 49).

1.5.6. Basitlik

Yerel birimlerin yapmış oldukları harcamaların ve bu harcamaların kaynaklarının açıkça belirtilmesi ve şeffaf olması demokrasinin bir gereği olmaktadır. Bireyler kendilerini sisteme ne kadar yakın hisseder ise vergi uyumunun da aynı ölçüde artacağı söylenebilir. Harcama ve gelirlerin basit ve anlaşılır olması bu yönüyle önem arz etmektedir. Diğer taraftan yerel yönetimler bütçelerinde meydana gelen açıkları merkezi yönetimlerden yapılacak olan transferlerle kapatmaktadır. Bu transferlerden bazıları belirli alanda kullanılması için tahsis edilmektedir. Harcama birimleri de harcamalarda aşırıya kaçma eğilimine girebilmektedirler (Akman, 2015: 127).

1.5.7. Teşvikler

Yerel birimlere yapılan teşvikler yerel birimlerin hizmet sunumunu iyileştirmelerine ve yerel vergilerin artırılmasına ya da yerel birimlerin etkinliğine ilişkin olarak etkileri incelenebilmektedir. Yerel yönetimler için oluşturulmuş olan teşvik sistemi uygun mali yönetimi destekleyen ve etkin olmayan uygulamaları ise caydıran nitelikte uygulamalar olmalıdır. Ayrıca yerel yönetimlerin açıklarının finansmanında, önceden belirlenmiş transferler kullanılmamalıdır (Akman, 2015: 127).

1.6. Mali Yerelleşmenin Unsurları

Yerel birimler bütçelerini hazırlarken gelirlerin toplanması ve harcamaların yapılması konusunda daha etkin karar verebilirler. Ancak yerel birimler harcama yapma ve gelir toplama aşamasında bazı sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Bu sorunlar arasında vergi salma, borçlanma hususlarında yerel birimlerin özerklikleri sınırlı olabilmektedir. Yerel yönetimlerin sınırlı gelir özerkliği, harcama özerkliklerinin de sınırlı olduğu anlamına gelir ve bu da yerel yönetimleri sadece merkezi yönetimlerin harcama birimleri haline getirir. Bunun yanında mali yerelleşme bir ülkede gelir dağılımının düzeltilmesinde merkezi bir yeniden dağıtım politikası olmazsa ve yerel birimlerin öz gelirleri arasında farklılıklar büyük olursa ülke genelinde bölgeler arasında dengesiz bir gelir dağılımı olabilmektedir (Neyaptı, 2010: 156)

OECD ülkelerinin geneline bakıldığında mali yerelleşme ile yerel birimlerin harcamalarındaki artış gelirlerindeki artıştan daha fazla olmuş, böylece dikey mali dengesizlikler oluşmakla birlikte, aynı zamanda yönetimler arası transferlerde de artış gözlemlenmiştir (Blochliger, Egert, Fredriksen, 2013: 6).

1.6.1. Yönetimler Arası Görev ve Harcama Tahsisi

Kamu hizmetlerinin sunumu için öncelikle yönetimler arası görev ve yetkilerin bölüşümü gerekmektedir. Hangi türden hizmetlerin kim tarafından sunumunun gerçekleştirileceği kaynakların etkin tahsisi, ölçek ekonomileri, dışsallıkların varlığı göz önüne alınarak belirlenmektedir. Bu bakımdan kaynakların tahsisinde etkinliğin sağlanması için bu hizmetlerden faydalanacak olanlara görev ve harcama yetkisi verilecek en yakın birimler tarafından hizmet sunumunun gerçekleştirilmesi genel bir eğilim olarak görülmektedir. Bu bakımdan savunma, altyapı, telekomünikasyon gibi faydası ulusal düzeyde etki gösteren hizmetlerin, -ki bu hizmetler aynı zamanda dışsallıklara ve ölçek ekonomilerine de konu olmaktadır- ulusal düzeyde sunulması uygun görülmektedir. Diğer taraftan itfaiye, ulaşım, kanalizasyon gibi hizmetlerin görülmesi ise yerel birimlere tahsis edilmektedir (Kesik, 2005: 81).

Geleneksel mali yerelleşme teorisine göre yerel birimlerin gelirleri ile harcamalarının yerel düzeyde eşleştirilmesi ile bazı hizmetler, yerel birimler tarafından yerine getirilecektir. Yerel birimlerin sahip olduğu gelirler ile harcamaların nispi büyüklüklerinin karşılaştırılması ve bunların birbirlerine yakınsayıp ıraksaması ekonomik büyüme üzerinde etkili olduğu bilinmektedir (Jin ve Zou, 2005: 1052).

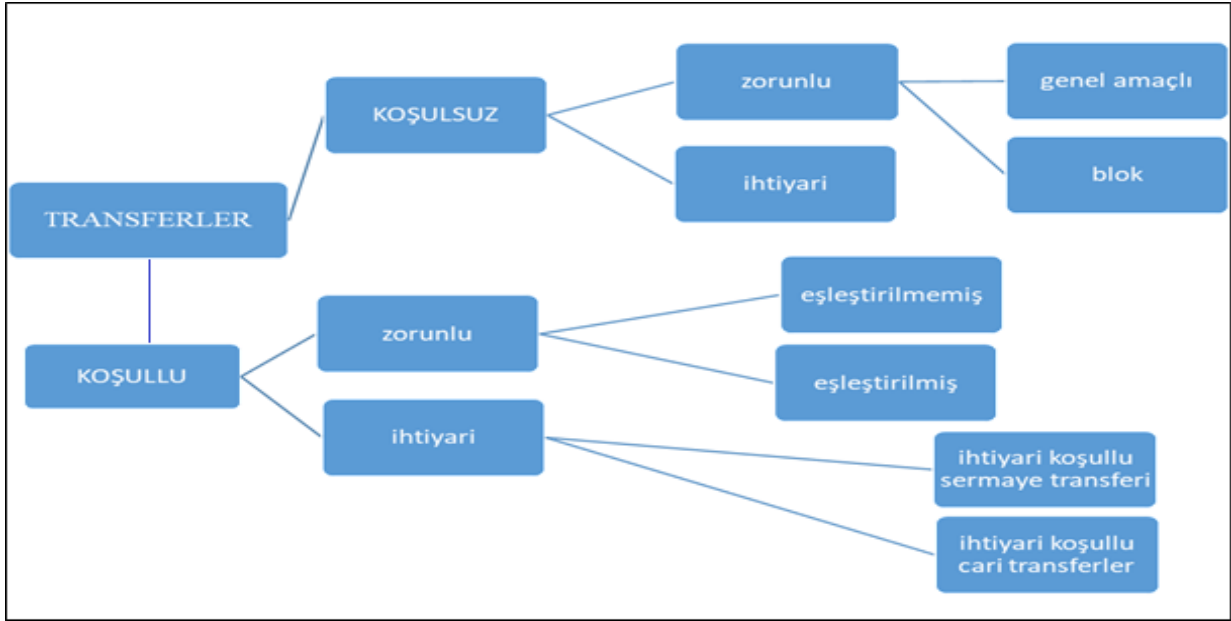
1.6.2. Yönetimler Arası Gelirlerin Tahsisi

Yönetimler arası gelir tahsisi, yerel yönetimlerin gelirlerini hangi gelir kaynaklarından sağlaması gerektiği üzerine odaklanmaktadır. Bununla birlikte merkezi yönetimlerin yerel yönetimlere bir takım vergi ve vergi dışı gelirleri bırakarak onların belirleyeceği alanlarda harcama yapmalarına imkan sağlanmaktadır. Gelir tahsisi yapılarak bazı vergiler yerel birimlerin takdirine bırakılmaktadır. Genel prensip olarak yerel yönetimlerin gelir kaynaklarının mümkün olduğunca istikrarlı olması hedeflenmektedir. Buna ek olarak da yerel vergilerin idari yönetiminin kolay olması ve o bölgede yaşayan insanlara fayda sağlaması gerekmektedir (Yao, 2007: 23).

Yönetimler arası gelir tahsisinin yerel birimlerin özerkliği, sunulan hizmetin kalitesi ve kaynakların etkin kullanımı bakımından önem arz eden yönleri bulunmaktadır. Literatüre bakıldığında ise; yerel birimlere verilen kaynakların herhangi bir koşula bağlı olmadan genel amaçlı aktarılması yönünde bir eğilim olduğu görülmektedir. OECD’de yer alan ülkelerin kaynak paylaşımı sisteminde, merkezi yönetimin gelirlerinden ayrılan payların ağırlıkta olduğu görülmektedir (Kesik, 2005: 84).

1.6.3. Yönetimler Arasındaki Mali Transferler

Şekil 1.1. mali yerelleşmede kullanılan transfer türlerini göstermektedir. Bu transferler merkezi yönetim birimlerinden yerel yönetim birimlerine aktarılan kaynaklardır. Bu transferler merkezi yönetimin belirlemiş olduğu öncelikli amaçlar doğrultusunda verilmektedir.

Şekil 1.1: Transfer Türleri

Kaynak: A. Kesik, (2005), “Yönetimler Arası Mali İlişkiler ve Türkiye Uygulaması”, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (10): 84-85’den yararlanılarak şekil haline getirilmiştir.

Şekil 1.1’de görüldüğü üzere; yerel yönetimler, merkezi yönetimlerden çeşitli amaçlar için transferler almaktadırlar. Bu transferler iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki ‘koşulsuz transferlerdir’. Koşulsuz transferler, herhangi bir şarta bağlı olmadan verildiği anlamına gelmemektedir. Bu transferler belirli amaçlara hizmet etmesi bakımından bölgenin ihtiyaçlarını gözeterek verilmesi gerekmektedir. Hizmet sunumunun iyileştirilmesi, ihtiyaçların asgari düzeyde karşılanabilir olması yerel birimler açısından büyük bir öneme sahiptir (Kesik, 2005: 85).

Koşulsuz transferler ‘zorunlu transferler’ ve ‘ihtiyari transferler’ şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Zorunlu transferler kanuni düzenlemelere dayanarak düzenli olarak yerel birimlere yapılan bir tür kaynak aktarımı olarak açıklanabilir. Diğer taraftan ihtiyari transferler ise, arıza durumlarda süregelen ihtiyaçların karşılanması için geçici olarak kullanılan bir tür harcama kalemidir. Zorunlu transferler de kendi içinde iki gruba ayrılmaktadır. Bunlar ‘genel amaçlı transferler’ ile ‘blok transferler’dir. Genel amaçlı transferler, kullanımında belirli bir sınırlama getirilmeyen transferler olarak açıklanabilir. Diğer taraftan blok transferler ise, belirli bir amaç için verilmesine karşın, hesap sorma mekanizmasının sıkı bir şekilde işlemediği transferlerdir (Kesik, 2005: 85).

Bir diğer transfer türü ‘koşullu transferlerdir’. Bu transferler de ‘zorunlu koşullu transferler’ ve ‘ihtiyari koşullu transferler’ olarak ikiye ayrılmaktadır. Zorunlu koşullu transferler de

kendi içinde ‘eşleştirilmemiş zorunlu transferler’ ve ‘eşleştirilmiş zorunlu transferler’ olarak ikiye ayrılır. İhtiyari koşullu transferler de ikiye ayrılmaktadır. Bunlar ihtiyari koşullu sermaye transferleri ile ihtiyari koşullu cari transferler olarak sınıflandırılır. Koşullu ve koşulsuz transferler yönetimler arası transferler içindeki büyüklükleri yaklaşık olarak yarı yarıya bir paya sahiptirler. Koşullu transferler yerel yönetimlerden ziyade merkezi yönetimler açısından daha büyük önem arz etmektedir. Bunun sebebi ise koşullu transferlerin neredeyse 30’luk bir payı yerel yönetimlerin istifadesine sunulmasıdır. Ayrıca bütün koşullu transferlerin 4’te 3’ü zorunlu iken, yerel yönetimlere gelir elde etme bakımından bir güvence tesis etmiş olmakla birlikte, zamanın gelişen durumlarına göre merkezin yerel yönetimlerinin gelirlerinde değişime ayak uydurması bakımından zorluklarla karşılaşabilmektedir (Liu, Vazquez ve Timofeev, 2013: 25). Musgrave (1959)’a göre, koşulsuz transferlerin kaynak dağılımında etkinliğin sağlanmasına katkısı olduğundan dolayı koşullu transferlere göre daha üstündür (Liu, Vazquez ve Timofeev, 2013: 38’den alıntı).

1.6.4. Yerel Yönetimlerin Borçlanması

Yerel yönetimler, harcama sorumluluklarını yerine getirebilmek için gelir kaynaklarını da güvence altına almak istemektedirler. Merkezden alınan hibeler, transferler bürokratik sürecin işlediği alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Sato, 2002: 55). Bunun yanında yerel birimler gelir kaynaklarını sağlamlaştırmak için borçlanma yoluna başvurma eğilimi gösterirler. Bu durum özenle takibi yapılması gereken bir alandır. Bunun sebebi ise, kamu kesimi yöneticilerinde ahlaki tehlikeye düşme durumlarının takibinin zor olmasından kaynaklanmaktadır.

Yerel yönetimlerin kendi öz gelirleri ile hükümetten almış oldukları transferlerin bütçelerini dengelemede yetersiz kaldığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu durumda yerel birimlerin kendilerine özgü mali yerelleşme politikalarını belirleyerek sorumlu davranmaları gerekmektedir (Yao, 2007: 23-24). Fakat her yerel yönetim birimi öz gelirleri açısından aynı durumda değildirler. Bir hizmet türünün yerelleştirilmesi yerel idarenin borçlanmasında bir artışa sebep olabilir. Fakat ekonomide birey ve ailelerin ellerinde mevcut atıl fonlar ekonomiye kazandırılarak artan hizmet artışı sebebiyle oluşan yük azaltılarak merkezi yönetimin borç yönetme durumu kolaylaşabilir (Ayrangöl ve Tekdere, 2016: 71).

Borçlanmanın tarihsel seyrine bakıldığında, Brezilya’da yerel yönetiminin yaşadığı borç krizleri, Arjantin’de yerel finansmanın enflasyonist etkisi ve Amerika Birleşik Devletlerdeki şehir düzeyindeki iflaslar borçlanma yetkisinin yerel birimlere devredilmesinin olası

endişelerini gösteren emareler olarak sıralanabilir. Burada özellikle vurgulanması gereken husus ise yerel yönetim yöneticilerinin ahlaki tehlike sorununa yol açmış olmasıdır. Yerel yönetimler, finansal piyasalara erişim sağlayarak hem borç verenler hem de borç alanlar tedbirsiz ve plansız bir şekilde örtük ya da açık devlet garantileri olan borçlanmalar yapmışlardır (Litvack ve Seddon, 1998: 32).

Ayrıca yerel yönetimlerin başvurabileceği borçlanma kaynaklarından bahsedecek olursak;

- Merkezi yönetimler tarafından doğrudan borçlanılıp, yerel yönetime kredi verme,
- Sermaye piyasasından doğrudan borçlanma,
- Mümkün olan bazı hizmetlerin özelleştirilmesi ve yerel yönetimler tarafından yönetimi (Litvack ve Seddon, 1998: 33).

Literatüre ve ülke uygulamalarına bakıldığında borçlanma yetkisinin yerelleşmesi ile merkezi hükümet tarafından hedeflenen mali disiplinin uygulanması ve makro ekonomik istikrarı sağlaması arasında ters yönlü bir ilişki görülmemiştir. Problemin ana kaynağının mali yerelleşmede borçlanma yetkisi paylaşılrken borçlanmanın genel tasarımının iyi belirlenmesi gerekmektedir. Bu durumda borçlanmanın tasarımına yönelik olarak gerekli olan ön koşulların mevcut olduğu durumlarda yerel birimlerin borçlanabilmesi arzu edilir hale gelirken; bu ön koşulların gerçekleşmediği durumlarda ise borçlanma kısıtlanmalı ve uzun vadede borçlanabilme imkânlarını geliştirmek için ülkedeki mevcut kurumlar geliştirilmelidir (Litvack ve Seddon, 1998: 31).

1.7. Mali Yerelleşmede Kuşaklararası Yaklaşımlar

Mali yerelleşmenin hem birinci hem de ikinci kuşağında yer alan teoriler esasen kamu sektöründe etkinliği artırmayı amaçlamaktadır. Birinci kuşak yaklaşımlarda; yerelleşme, halkın tercihlerine uygun mal ve hizmet üretilmesi açısından üstün görülmektedir. Buna karşın dışsallık sorunu karşısında merkezi yönetime gereksinim arttığı düşünülmektedir. İkinci kuşak yaklaşımlarda yer alan görüşler ise; teşvik ve asimetrik bilgi sorunları sebebiyle yöneticilerin iyiliksever olamayacağını, böylece yöneticilerin faaliyetleri hakkında halka hesap verilebilirliklerinin artırılmasının gerekliliği üzerine odaklanır (Karabacak, Karabacak, 2014: 263).

Aşağıda, birinci ve ikinci kuşak yaklaşımlara değinilerek, kuşaklar arası bir ayrım yapılacaktır. Sonraki bölümlerde ise; bahsi geçen birinci ve ikinci kuşak yaklaşımların kendi içlerinde yer alan avantajlarına yer verilecektir.

1.7.1. Birinci Kuşak Yaklaşım ve Teoriler

Birinci kuşak yaklaşımlar 1940'ların ortaları ile 1970'li yılların başlangıcını kapsamaktadır. Birinci kuşak yaklaşımlar klasik prensipler olarak da bilinmektedir. Her ne kadar ülkeler yerelleşme ölçümleri bakımından farklılıklar göstermiş olsa da yıllar boyunca farklı ülkelerde farklı zamanlarda yayılmış ve uygulanmıştır. Yüzlerce yerelleşme programı ve prensipler önerilmiş ve politika yapıcılar bu uygulamalardan esinlenmiştir. Bunlar arasında sıkı bütçe politikası gibi uygulamalar başarılı olmuş uygulamalar arasında yer almaktadır (Vazquez, Peñas ve Sacchi, 2017: 3).

Klasik prensiplere göre esasen devletin iyiliksever; başka bir deyişle sosyal refahın maksimizasyonu sağlayıcısı olarak görülmektedir (Karabacak ve Karabacak, 2014: 256). Ayrıca verimliliğin artırılması ve kaynakların etkin kullanımı açısından yerelleşmeye başvurmak demokratikleşmenin bir gereği olarak da görülmektedir.

1.7.1.1. Musgravian Teori

20. yy'da kamu mallarının tanımı Richard Musgrave tarafından yapılmıştır. Musgrave göre 1939 ve 1969 yılları arasında kamu malları tüketiminde rekabetin ve dışlamanın mümkün olmadığı belirtilmiştir (Desmarais-Tremblay, 2014: 1).

Musgrave ve Musgrave (1994)'e göre merkezi idarenin alt birimi olan yerel yönetimler, devletin mali işlevlerini alansal anlamda paylaşmaktadırlar. Ekonomi literatüründe kavramsal yer bulan bu durum 'Mali tevzin' şeklinde adlandırılmaktadır. İdarelerin üstlendikleri görev ve sorumlulukları uygun bir şekilde yerine getirebilmelerinin ardında ise rasyonel görev paylaşımı yer almaktadır. Bu durumda piyasa başarısızlıklarının varlığından esinlenilerek, devletin üç ana işlevi olduğu söylenebilir. Bunlar kaynakların etkin dağılımı, gelir dağılımının yeniden yapılması ve ekonomik istikrarı sağlama şeklinde sıralamak mümkündür (Akbulut ve Tekeli, 2016: 362'den alıntı).

Musgravian teoride; kaynakların tahsisi ile kamusal ve özel malların kimler tarafından sunulacağına ilişkin süreç yer almaktadır (Akman, 2015: 106). Kamusal malların tüketimine konu olan tüketici sayısı kamu malının karakterini belirlemede önemli rol oynamaktadır (Desmarais-tremblay, 2014: 5). Öncelikle devletin tahsis fonksiyonuna göre, belirli mal ve hizmetler sosyal mallar olarak isimlendirilirler. Bu türden mallar özel mallardan farklılık gösterirler. Bu farklılıkların başında ise, bu malların piyasa tarafından sunumunun başarılı olamaması yatmaktadır (Musgrave, 1980: 7). Bu durumda Musgrave devlete çeşitli piyasa başarısızlıklarını düzeltmede aktif ve pozitif bir rol biçmektedir (Oates, 2005: 350).

Kaynakların tahsisine ilişkin olarak; sosyal malların sunumu herkese yönelik yapılırken, bu malların faydaları yalnızca sınırlı bir bölgeye sağlanmış olabilmektedir. Bu duruma örnek olarak, bir ülkede savunma hizmetinin faydası ülke geneline fayda sağlar iken, sokak lambalarının gece aydınlatması ise; yalnızca orada yaşayan kişilere fayda sağlamaktadır. Bu durumda ulusal kamu hizmetleri merkezi yönetim tarafından, yerel kamu hizmetleri ise yerel yönetimler tarafından sunulmalıdır (Musgrave, 1980: 9).

Kaynakların dağıtımına ilişkin fonksiyon ise gelirin ve refahın toplum tarafından adil olan bir seviyeye getirilmesi şeklinde anlaşılmaktadır (Musgrave, 1980: 7). Gelir dağılımı politikasının ulusal düzeyde uygulanması durumunda daha başarılı olacağı savunulmaktadır (Vo, 2010: 660).

İstikrar fonksiyonu işsizliğin azaltılması, fiyat istikrarının sağlanması ve istikrarlı büyüme ile dış ticaret dengesinin sağlanması olarak ifade edilebilir (Musgrave, 1980: 7). Burada maliye ve para politikalarının ekonomik istikrarın sağlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu etkinin teorik çevrelerde tartışmalar arasında mali yerelleşmenin ekonomik istikrarı sağlayıp sağlamadığı ya da genel makro ekonomik hedeflere ulaşmada katkısı hususunda etkisi hususunda birinci kuşak yaklaşımında yer alan teorisyenler mali düzenlemelerin makro istikrar hedeflerini sağlamaya yönelik hizmet etmediğini, daha ziyade makro istikrar hedefinin bilakis kendisi mali gücün yerel yönetimlere makul düzeyde bırakılması hususunda sınırlamalar getirdiği düşünülmektedir (Vo, 2010: 659).

1.7.1.2. Tiebout Hipotezi

Yerel yönetimlerin sunmuş oldukları hizmet ile sorumlu oldukları alanın optimal büyüklükte olması sunulan hizmetin kaliteli ve etkin bir şekilde sunulmasının gerektirdiği koşullar arasında yer almaktadır. Sınırsız insan ihtiyaçlarına sınırlı kaynaklarla en çok faydayı sağlayacak şekilde ve en düşük maliyetle karşılanması etkin hizmet üretimi olarak adlandırılmaktadır. Tiebout bu konuda teorik model geliştiren ve sorunlara cevap arayan Tiebout Modelini öne sürmüştür (Ulusoy ve Akdemir, 2008: 361).

Yerel yönetimler arasındaki rekabet halkın tercihlerini daha iyi yansıtacak şekilde bir seçenek sunulmasına katkı sağlamaktadır (Yee, 2001: 2).

Tiebout'un kurmuş olduğu teorik çerçevede yer alan varsayımların gerçekleşmesi çok zor olan bir yönü bulunmaktadır. Bunları sıralamak gerekirse: tüketiciler ya da oy verenlerin, kendi tercihlerine uygun düşecek mal ve hizmetleri talep edebilmeleri için tam olarak mobil oldukları varsayımı yapılmaktadır. Ayrıca bu tüketiciler özel mal ve hizmetlere olan talebi

karşılayabilecek yeterli gelire sahip oldukları ve harcamalarının da bu talebe yönelik olarak uygun şekilde harcayacaklarının farkında oldukları varyasyılmaktadır. Bunun yanı sıra tüketicilerin seçebileceği geniş yelpazede topluluklar bulunduğu varsayımlar arasında yer almaktadır. Yine emek piyasasına girişin önünde bir engel bulunmamaktadır. Bu varsayımlardan bir diğeri ise, mal ve hizmetlerin üretiminin ortalama maliyetinin minimum olduğu bir optimal topluluk büyüklük sınırı vardır. Böylece optimal sınırın altında kalan bölgeler yeni yerleşecek olanları aramakta iken, optimal sınırın üzerinde olan bölgeler ise bölgede yaşayan yerleşik insanları azaltmak için çaba gösterirler (Placek, Ochрана, Pücek ve Nemec, 2020: 2). Bu varsayımlar altında, teorik çerçevede gerçek yaşamı açıklayabilmek için zorunlu olarak belirli sınırlamalar getirilmesi gerektiği aşikardır. Ancak gerçek yaşamda olması gereken normatif ilkeler olarak düşünülebilecek durumlar ile gerçekleşen durumlar yani pozitif ilkeler arasında farklılıklar bulunabilmektedir.

Kamusal mallar mekânsal açıdan değerlendirildiğinde faydalananlar açısından farklı durumlar ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan birincisi, belirli bir bölgede bazı hizmetlerden faydalanan herkes bu hizmetlerden aynı miktarda yararlanabilmektedir. Bir diğeri ise, bazı hizmetlerin sunulduğu alandan uzaklaşıldıkça etkisi azalmaktadır. Diğer taraftan bazı hizmetler aynı zamanda dışsallıkları da içerisinde barındırmaktadır. Yine, bazı hizmetler sunulduğunda birbirlerini pekiştirmekte iken diğerleri böyle bir etki göstermemektedir (Tiebout, 1961: 81). Böylece Tiebout'un yerleşmeye dair görüşlerinin oldukça soyutlaştırılmış ve sınırlandırılmış olduğu görülmektedir.

1.7.1.3. Olson ve Mali Denklik Görüşü

Olson 1969 yılındaki mali denklik ve sorumlulukların farklı yönetsel düzeylerde dağıtılması üzerine yapmış olduğu çalışmada konunun yeni boyutlarına değinmiştir (Slavinskaite, 2017). Hükümet sınırlarında sunulan kolektif malların Pareto optimal olmaması durumunda gereğinden daha az kolektif mal sunumuna sebep olduğu için tek bir devlet içinde her bir kolektif mal için farklı yönetim birimleri oluşturulması gerektiğini, kolektif maldan yarar sağlayanlar ile bunun için ödeme yapanlar arasında da bir eşleşme yapıldığını vurgulamıştır. Bu eşleşme 'mali denklik' olarak tanımlanmaktadır (Olson, 1969: 483). Olson mali denklik kavramı ile kamusal mallardan fayda sağlayanlar ile bunun bedelini ödeyenler arasında bir denklik sağlanması amaçlanmıştır. Kamusal tüketim konu olan mal ve hizmetlerden ortak bir şekilde faydalanılır. Ancak bu mal ve hizmetlerin tüketiminin coğrafi dağılımı farklılık arz etmektedir. Böylece hangi mal ve hizmetlerin sunulacağına yerel bölge halkı karar vererek bedeline katlanmalıdır. Oates ise, Olson'un öne sürdüğü mali denklik

görüşü ile Tiebout'un (ayakla oylama) varsayımını birleştirerek yerelleşme teoremini geliştirmiştir (Karabacak ve Karabacak, 2014: 254).

1.7.1.4. Oates'in Yerelleşme Teoremi

Oates (1999: 1120) Olson ve Tiebout'un mali yerelleşmeye dair görüşlerinden esinlenerek kendi yerelleşme teoremini geliştirmiştir. Oates'e göre dışsallıkların düşük olduğu ve tercihlerin birbirine yakın olduğu durumda yerel yönetimlerin daha etkin olacağını ileri sürülmektedir (Ayrançöl ve Tekdere: 62-63'den alıntı).

Oates'in yerelleşme politikasında, merkezi birimlerin sunmuş olduğu hizmetlerin belirli bölgelerde yaşayan halkın tercihlerinden uzaklaşması durumunda maliyetli olduğunu gözler önüne serilmektedir. Bunun yanında halkın tercihlerinin coğrafi olarak değiştiği göz önüne alınırsa, halkın tercihlerinden uzak olarak belirlenmiş mal ve hizmetler, merkezi eğilimi ağır bastığından dolayı gereğinden az ya da fazla sunulmuş olmakta ve halkın ihtiyaçlarına uygun düşmemektedir (Tanzi, 1996: 298).

Merkezi yönetim belirli kamusal mal ve hizmetlerini tek bir bedel karşılığında ve tek bir tutarda sağlanmasını yerel yönetimlere bırakabilir. Bu karar neticesinde kamusal mal ve hizmetlerin yetersiz tüketiminden veya aşırı tüketiminden dolayı etkinlik kayıpları olabilmektedir (Placek vd. 2020: 3).

1.7.1.5. Leviathan Devlet

Leviathan devlet anlayışına göre, devletin esas amacı büyüklüğünü artırmaktır. Eğer hiçbir anayasal sınırlama olmaz ise, devlet vergi gelirlerini Laffer eğrisinin ön gördüğü maksimum yapacak vergi oranlarını belirleyecektir (Crowley ve Sobel, 2011: 5). Ayrıca Crowley ve Sobel çalışmalarında mali yerelleşmenin devletin Leviathan davranışlarını sınırlayacağını belirtmişlerdir (Crowley ve Sobel, 2011: 8).

Leviathan devlet anlayışının kötü ve devletin büyüklüğünün minimal olması her zaman daha istenilen bir durumdur. Yerelleşmenin, devletin büyümesinin daha küçük hızlarda artmasına sebep olduğu elde edilen bulgular arasındadır (Baskaran, 2011: 501).

1.7.1.6. Buchanan ve Kulüplerinin Ekonomik Teorisi

Buchanan'ın klüp teorisi, mali yerelleşmeyi ölçek ekonomileri ile ilişkilendirmiştir. Kamusal mal ve hizmetlerin sunumunun maliyeti, kişi başına yeniden hesaplanırsa daha fazla sayıda üretilen mal ve hizmetin sabit ve değişen maliyetleri düşecektir. Kulüplerin yürütmüş oldukları faaliyetlerde ise, belirli bir bölünemez mal ve hizmetin benzer tercihleri olan bireylerle

sunulması şeklinde onların memnun edilmesi amaçlanmaktadır. Ancak Buchanan'ın klüp teorisinde ölççek ekonomileri söz konusu olmaktadır (Placek vd. 2020: 2).

Buradaki görülebilecek bir tehlike devletin aşırı büyümesi ve kural tanımaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşırı büyüyen devletin anayasal sınırlarla yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi gerekmektedir. Hatta bu benzetme öyle bir hal almıştır ki, 'leviathan' diye tabir edilen mitolojik bir karaktere benzetilerek büyümesinin olumsuz sonuçlar doğuracağı algısı oluşturulmuştur.

1.7.2. İkinci Kuşak Yaklaşımlar

İkinci kuşak yaklaşımlar; Weingast yaklaşımı, Seabright eksik sözleşme modeli, Lookwood modeli, Besley ve Coate modeli ile Tommasi ve Weinschelbaum modeli ile Hayek'in yerel enformasyon teorisi olmak üzere altı kısımda incelenmektedir.

1.7.2.1. Weingast'ın Yerelleşme Yaklaşımı

Weingast mali federalizmin farklı türlerini ele almaktadır. Piyasayı koruyan federalizm kavramını literatüre kazandırmıştır. Birbirleriyle rekabet halinde olan yerel birimlere güvenilir taahhütlerde bulunma ve daha düşük işlem maliyeti ile hizmet vermenin yolunu aramaları için teşvikler yaratılmıştır (Vo, 2010: 674). Weingast (2014: 14) İyiliksever sosyal planlayıcı devlet anlayışından farklı olarak, başlangıç noktasını siyasi teşviklerin mali ve siyasi kurumları nasıl şekillendirdiği üzerine odaklanmıştır. İlk olarak, federal sistemler için merkezileşme ya da ayrışmaya yönelik çeşitli eğilimler, ikinci olarak, politik kurumların yerelleşme ile olan etkileşimleri, son olarak, ekonomik büyümeye engel olan faktörlerin yerelleşme ile olan etkileşimleri incelenmektedir.

Weingast'a göre hükümetler mülkiyet haklarını korumak ve sözleşmelere uymalarını sağlayacak kadar güçlüyse, aynı zamanda halkın servetine el koyacak kadar da güçlüdür. Bu sebeple, piyasaların korunması yalnızca bahsi geçen mülkiyet hakların korunması ve sözleşmelere uymalarının sağlanması hususlarını korumakla yetinmez. Bir ülkedeki refahın artılmasında devletin görevi yalnızca bunlar değil, diğer taraftan da güvenli bir politik sistemde hükümetin servete el koymasının sınırlandırılması da gerekmektedir. Aynı zamanda politik güçler sadece kırılgan yeni gelişen bir ekonomik sistemi tahrip etme potansiyeline sahip değildir. Aynı zamanda iktisadi büyüme için gerekli olan iktisadi faaliyetleri engeller. (Weingast, 1995).

Weingast'a göre ikinci nesil yaklaşımlar iyilisever bir devlet yaklaşımının ötesine geçerek gerçekçi politik kurumların ve demokrasininin birbirleriyle etkileşimini ele almaktadır.

Böylece bu konuda ilgili dört ana sorunu ortaya koymaktadır. Bunlardan ilk olarak, kendi kendisini zorlayan federalizm (Self Enforcing) şeklinde ifade edilen bir kavramı ortaya koymaktadır. Burada federalizmin bir sistem olduğundan ve federal gücün yönetimler arasında ve alt birimlerce paylaşımından oluşacak hataların engellenmesinin gerektiği ifade edilmektedir. Diğer taraftan federal güçlerin yerel birimlerin sahip olduğu güçleri kendisine toplayarak merkezileşme yönünde bir eğilim gösterebileceği, dolayısıyla da federal sistemi zayıflatacağı belirtilmektedir. Son olarak yerel birimlerin bedavacılık ve ortakların trajedisi problemleri dolayısıyla federal sistemin istikrarını kaybedebileceği öne sürülmektedir. Böylece federal sistemle yönetilen ülkelerin merkezileşme, ayrışma problemleriyle karşılaşabilecekleri bu konunun ülkelerin politik ve sosyal yapısına uygun bir şekilde düzenlenmesi gerektiği savunulmaktadır. İkinci olarak; farklı federal sistemlerde kaynak dağılımının farklı olabileceği sorunudur. Bu hususta ülkeler arasında anayasal olarak belirlenen gücün ve sorumlulukların hangi birimler arasında nasıl paylaştırılacağı uygulamada birtakım farklılıklara sebep olabilmektedir. Üçüncü sorun ise; demokrasi ve yerelleşme ilişkisi üzerinedir. Demokrasinin ülkelerin kalkınmasında kendiliğinden insanların yaşam koşullarını iyileştirmede etkili olmayacağı belirtilmektedir. Ayrıca yerelleşme sürecinin tek büyük bir değişiklikten ziyade aşama aşama olması gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanında kamu çalışanlarının bireyleri yerelleşme ile manipüle ederek yönlendirebileceği açıklanmaktadır. Kendi yönetim alanlarında kendilerini destekleyen alanları destekleyip, kendilerini desteklemeyenleri ise cezalandırarak kullanmaktadır. Böylece yerelleşme ve seçimler gelişmekte olan ülkelerde, yerel kamusal mallar halkın refahını artıran bir mekanizma olmak yerine siyasi olarak kullanılabilir bir araç haline gelebilmektedir. Dördüncü olarak da istikrarlı ve uzun ömürlü kurumlar yaratmak özellikle yağmacı devlet durumlarının olduğu bağlamda kalkınmanın önündeki siyasi engelleri hafifletmeye yönelik potansiyel bir strateji olarak ademi merkeziyetçi yaklaşımın önemi vurgulanmaktadır. Politika yapıcılar bir bölgenin ademi merkeziyetçiliği denemesine izin vererek deneyimlerden ders çıkarabilir ve başarılı olmaları durumunda potansiyel olarak daha yaygın şekilde ademi merkeziyetçi politikalar geliştirilebileceği savunulmaktadır (Weingast, 2014).

1.7.2.2. Seabright ve Tamamlanmamış Sözleşme Modeli

Seabright tamamlanmamış sözleşme kavramını literatüre kazandırmıştır. Çalışmalarında sözleşmelerde yer alan bazı bilgilerin doğruluğunun teyit edilemez olduğunu öne sürmektedir. Yerelleşme için siyasi hesap verilebilirlik kurumsal bir motivasyon olabilirken, diğer taraftan eksik sözleşmeyle ilgili durumlarda yetki alanları arasında ortaya çıkan mali dışsallıkları

içselleştirmek için merkezileşme eğilimi daha tercih edilebilir bir durum olmaktadır. Kısaca merkezi eğilim arttıkça hesap verilebilirlik azalmakta ve bunun bir maliyeti oluşmaktadır. Faydası ise dışsallıklar azalmaktadır. Diğer taraftan ise yerelleşme eğilimi ise hesap verilebilirliği artırmakta ve bazı mali dışsallıklar yaratabilmektedir (Vo, 2010: 674). Böylece hizmetlerin sunumunun merkezi yönetimlerce mi yoksa yerel birimler tarafından mı sunulacağı hususunda farklı açılardan fayda-maliyet analizlerinin yapılmasını gerekli kılmaktadır (Seabright, 1996: 86).

Seabright'in çalışmasında rant peşinde koşan siyasiler, yerel seçim zamanlarında her bir yerel bölgedeki seçmenleri cezbederek yeniden seçilmeyi isterlerken, diğer taraftan genel seçim döneminde ise yalnızca kendisini destekleyen çoğunluğun olduğu yerdeki seçmenleri memnun etmek isterler (Adam, Delis ve Kammas, 2014: 18).

1.7.2.3. Lockwood'un Mali Yerelleşme Modeli

Lockwood çalışmasında mali yerelleşmeyi politik ekonomi yaklaşımıyla ele almıştır. Çünkü iyilik sever devlet anlayışı ile tek tip mal ve hizmet sunumu gerçekleştiği durumda tercihlerin uyumlaştırılması ve şeffaflığın getirilmesi bir avantaj sağlayamayacağını savunmaktadır (Lockwood, 2005: 30). Merkezileşme ve yerelleşme eğilimlerinin görece faydalarını ortaya koymuştur. Dışsallıklar büyük ve pozitif ise, çıktılar genele yönelik sunulur, aynı zamanda Oates'in öne sürmüş olduğu şekilde dışsallıkların küçük ve ihtiyaçların heterojenliğinin yüksek olduğu durumda yerelleşmenin etkinliği yüksek olacaktır (Lockwood, 2002: 332). Bu durumda merkezileşmenin getirmiş olduğu en büyük avantaj maliyet minimizasyonudur (Porcelli, 2009: 5).

1.7.2.4. Besley ve Coate'nin Yerel Kamusal Malların Merkezi veya Yerel Sunumu

Yerelleşmenin, dışsallıkların düşük olduğu ve yerel birimlerin heterojen olmadığı durumda bile yerelleşmenin merkezileşmeye göre daha etkin olduğu tespit edilmiştir (Besley ve Coate, 1999: 19).

Yerel yönetimler öz kaynaklardan ziyade borçlanma ve idareler arası transferlere gereğinden fazla derecede bağlı oldukları zaman yerelleşmenin bir takım olumsuz etkileri ortaya çıkabilmektedir. Yerel yönetimlerin borçlanma ve transferler şeklinde oluşan bu bağıllığın sağlamış olduğu güven onların etkinlik düzeyinin ötesinde kamu sektörünü genişletmesi yönünde teşvikler yaratabilmektedir. Lockwood, Besley ve Coate, birinci kuşağın tekdüzelik²

² Tekdüzelik, yerel istek ve zevkleri yansıtmamak şeklinde ifade edilebilir.

dayanağına karşı, merkezi hükümetin bile yerel yönetim birimleri arasında kasıtlı olarak farklı yollar izlediğini ileri sürmektedir (Karabacak, 2012: 413). Merkezi hükümetin yasama organı yerel olarak seçilmiş temsilcilerden oluştuğu zaman, çıkar çatışmaları yasama organı içinde de kendini gösterebilecektir (Besley ve Coate, 2003: 2612).

1.7.2.5. Tommasi ve Weinschelbaum Asil- Vekil Yaklaşımı

Tommasi ve Weinschelbaum, merkezi olarak karar alınmasının avantajı olan dışsallıkların içselleştirilmesi ile dezavantaj yaratan bir durum olarak demokratik açığa (democratic deficit) sebep olmasının arasında fayda maliyet analizi yapmışlardır (Tommasi ve Weinschelbaum, 2003: 2). Bu modelde ortak ajan teorisi ile yerleşme kararının merkezileşme kararına göre ayrımını göstermek istemişlerdir. Eksik sözleşme yaklaşımında olduğu gibi yönetimler arası bireylerin mal ve hizmetlere olan tercihlerindeki farklılık mali yerleşmeyi haklı çıkarmak için yeterli koşul olarak görmemekle birlikte teşviklerin önemli bir etken olduğunu öne sürmektedirler. Bu durumda vatandaşlar (principal) yöneticileri (agents) kontrol ederler ve böylece yerleşmiş kurumlar merkezileşmiş kurumlara göre daha etkin olabilmektedir (Garzarelli, 2004: 96).

Tommasi ve Weinschelbaum çalışmalarında geniş yetki alanına sahip olan bölgelerde yerel bölgede yaşayan vatandaşın kontrol etmesinin getireceği kazancın daha büyük insan grupları arasında paylaşıldığı için vatandaşların yöneticileri denetleme eğilimini azaltacağını vurgulamaktadırlar. Bir diğer teoriye göre ise, yerel birimlerin yöneticileri küçük topluluklar halinde yaşayan vatandaşlara daha yakın olurlarsa, vatandaşlar için kontrol etmek, maliyeti düşeceği için daha kolay olacaktır. Son olarak da yerel birimlerde yaşayan vatandaşlar yerel çıktıları ve yerel birimlerin yöneticilerin performanslarını bir diğer bölge ile kıyaslama yaparak değerlendirme imkânına sahip olmaktadır. Bu durumda ceteris paribus koşullarında daha yüksek yerleşme düzeyi daha iyi bir performans gösterilmesine katkı sağlayabilmektedir (Kantorowicz, 2019: 80).

1.7.2.6. Hayek'in Yerel Enformasyon Teorisi

Hayek'e göre sosyal yaşamdaki temel unsurlardan bir tanesi, bilginin tek bir yerde toplanmayıp dağınık halde bulunmasıdır. Ayrıca sosyal yaşam hakkında bütün bilgiye ne bir kişi ne de bir grup insan sahip olabilmektedir. Böylece bireyler kendi kararlarını alarak en iyi sonuca ulaşmayı temenni ederler. Bu düşünce Hayek'in Adam Ferguson, Bernand Mandaville, David Hume, Adam Smith ve Carl Menger'in geliştirdiği spontane düzen düşüncesinden esinlenmesi neticesinde ortaya çıkmıştır (Göcen, 2017: 4).

Hayek'e göre yerel yönetimler merkezi yönetimlere göre yerel konularda daha iyi karar alabilirler. Bunun sebebi ise, yerel birimlerin halka merkezi birimlere göre daha yakın olması ve halkın tercihlerini daha iyi görebilmesinden kaynaklanmaktadır (Yee, 2001: 2). Böylece bilgi dağınıklığı probleminin çözümünde, yerelleşmenin neticesinde yerel halka daha yakın olan yerel birimlerin merkezileşmeye göre bilgi edinme avantajından yararlanılmaktadır.

1.8. Kuşaklararası Mali Yerelleşmenin Olumlu Yönlerine İlişkin Açıklamalar

Mali yerelleşmenin gerçekleşmesinde ortaya çıkacak bir takım olumlu ve olumsuz sonuçlar doğabilmektedir. Bu sonuçlar birinci ve ikinci kuşak yaklaşımlar bakımından ayrı ayrı ele alınabilmektedir.

1.8.1. Mali Yerelleşmenin Olumlu Yönleri

Mali yerelleşme kavramı hem teorik olarak hem de ampirik çalışmalarda geniş bir yer tutmaya başlamıştır. Oates'in 1972 yılındaki çalışmasında geleneksel normatif kamu maliyesi yaklaşımı olarak ortaya çıkan birinci kuşak yaklaşımların yanı sıra, Lockwood'un 2006 yılındaki politik ekonomi çalışması ile ikinci nesil mali federalizm olarak adlandırılan bir süreç başlamıştır (Letelier-Saavedra ve Saez-Lozano, 2013: 358).

1.8.1.1. Birinci Kuşak Yaklaşımlar Bakımından Mali Yerelleşmenin Olumlu Yönleri

Birinci kuşak yaklaşımda yerelleşmenin avantajlarından biri, yerel kamusal hizmetlerin ihtiyaçlar heterojen olduğunda ihtiyaçlarla eşleştirilmesi bakımından bir teşvik oluşturacağı yönündedir. Sınırlı dışsallık yaratan kamu hizmetleri, yerel düzeyde sunulma imkanı sağlamaktadır. Yerel kamusal hizmetler gönüllü katılımlar ve uzlaşma sayesinde sınırlar arası dışsallıkları kısmen içselleşmektedir. Kamusal hizmetler ücretlendirme ya da gayrimenkul vergileri ile yerel düzeyde finansmanı sağlanabilmektedir. Yerel hizmet vergileri ve yüksek yerel vergiler, insanların hareketliliğini ve insanların tercihlerini ortaya koyma yönünde bir eğilim yaratarak siyasi rekabeti artırabilmektedir. Yerel birimlerin sermaye piyasasından yapmış oldukları borçlanmanın özerkliği, yerel birimlerin mali disiplini artırabilmektedir. Ölçek ekonomisi gönüllü iş birliğiyle gerçekleşmektedir. Siyasi rekabet; politika öğrenimini, tercihlerin uyuşmasını ve etkinliği artırabilmektedir. Kamusal hizmetler hakkında bilgi sahibi olmanın ve karar almanın maliyeti yerel düzeyde sunulan hizmette düşük olacaktır. Böylece siyasi kararlara katılımı artırarak temel özgürlükler ve engellerin kaldırılmasına katkı sağlayabilmektedir (Bos, 2012: 12).

1.8.1.2. İkinci Kuşak Yaklaşımlar Bakımından Mali Yerelleşmenin Olumlu Yönleri

Demokratik yerelleşme sayesinde yerel birimlerin tüketim kararları daha iyi belirlenebilmektedir. Yerelleşmenin faydaları bölgeden bölgeye değişkenlik göstermektedir. Sosyal sermayesi güçlü olan bölgeler, yerelleşmeden daha fazla yarar sağlarken, az gelişmiş bölgelerde ise yolsuzluk riski yüksek olabilmektedir. Yerelleşme uygulamaları bazı alanlarda fayda sağlamaktadır. Bunlar, bütçede hesap verebilirliğin ve şeffaflığın sağlanmasıyla vatandaşın bu konuda bilgi edinebilmesini sağlamaktadır. Bu şekilde yerelleşmenin artırılması da yapılacak reformların başarı ihtimalini güçlendirmektedir. Toplumsal kalkınma projeleri oylama mekanizmaları sürecinden geçemedikleri için yerel yönetimlerin projelerinden daha az güvenilir olmakla birlikte popüler olmayan bir kamu politikası olacaktır. Sivil toplumun başarısızlığını gidermenin bir yolu, dezavantajlı durumda olan grupları karar alma sürecine dahil etmektir. Böylece geleneksel düşünceler zayıflayarak yeni siyasi liderlik bilinci gelişebilecektir (Placek vd. 2020: 9-10).

1.8.2. Mali Yerelleşmenin Olumsuz Yönleri

Mali yerelleşmenin olumsuz yönlerine ilişkin yaklaşımlar başlıca iki kuşağa ayrılmaktadır.

1.8.2.1. Birinci Kuşak Yaklaşımlar Bakımından Mali Yerelleşmenin Olumsuz Yönleri

Birinci kuşak teorilerde, yerelleşmenin dışsallıklar, vergi rekabetinde etkinsizlik, dikey ve yatay eşitsizlik gibi olumsuzluklara neden olacağı belirtilmektedir. Bu olumsuzlukların giderilmesi için idarelerarası transferlerin artırılması önerilmektedir (Karabacak, 2014: 51).

Olson (1969)'a göre belirli bir yerel bölgede sunulan kamusal hizmetten, o alan dışından gelen bir kişi söz konusu hizmetten faydalanır ise, bu hizmetin maliyetine katlanmaması nedeniyle o yerel bölgede bu hizmetin daha az sunulmasına sebebiyet verecektir (Arends, 2020: 7'den alıntı).

Brennan ve Buchanan (1980)'e göre leviathan hipotezinden yola çıkılarak, üretim faktörleri arasında yer alan emek ve sermaye için girişilen rekabet sonucunda yerel vergi ve yerel harcamaların mümkün olduğunca düşük tutulması sonucu kamu sektörü küçülmektedir (Arends, 2020'den alıntı).

Harcamaların belirlenenlerden daha fazla yapılması makro istikrar ve etkinliği bozabilmektedir. Yerel yönetimlerin daha fazla harcama yapmak istemeleri (flypaper-effect) dolayısıyla yerel vergi gelirlerinde meydana gelen artıştan daha fazla miktarda harcamalarda artış yaşanmasına sebep olmaktadır (Courant vd. 1979: 6).

1.8.2.2. İkinci Kuşak Yaklaşımlar Bakımından Mali Yerelleşmenin Olumsuz Yönleri

Mali yerelleşme olumsuz etkiler yaratabilir. Ölçek ekonomisi olması durumunda veya minimum standartlarda bir hizmet sunumunun gerçekleşmesi durumunda veya idareler arası dışsallıkların oluşması ve bu dışsallıkların içselleşmesinin gerekmesi halinde yerelleşmeden ziyade merkezileşme daha etkin olabilir. Bunların yanı sıra merkezileşme borçlanmada hiyerarşi ve kısıtlamalar getirerek yerel düzeyde mali disiplini sağlayabilir ve maliye ve para politikalarının daha etkin olmasına hizmet edebilir (Karabacak, 2014).

Bunlara ek olarak, yerelleşme neticesinde küçük boyutta yerel çıkar grupları da lobicilik gibi faaliyetlerle yolsuzluğa yol açabilmektedirler. Kamusal hizmetlerin, vergilerin ve sosyal güvenlik uygulamalarının tek tip olarak bir merkez tarafından idare edilmesi ulusal yapıyı güçlendirebilir.

İkinci kuşak yerelleşme teorisi birinci kuşak teoriden farklı olarak ekonomideki eksik bilgi problemini ve politik karar alma süreçlerini de dikkate alır. Yukarıda bahsedilen problemlerin çözümü için yönetimin müdahalesini sınırlayıcı tedbirler alınmasını, hesap verilebilirliğin artırılmasını, idareler arası rekabetin ve yerel harcamalar ile gelirler arasında bir bağ kurulmasının gerekli olduğunu ifade eder (Karabacak, 2014: 51).

Politik iktisatçıların görüşüne göre yerelleşmenin maliyeti, koordinasyon başarısızlığından kaynaklanmaktadır. Özellikle de vergi ve harcamaların yaratmış olduğu dışsallıkların içselleştirilememesi ve ölçek ekonomilerinden yeterince yararlanılamamasından ortaya çıkmaktadır. Yerel olarak sunulan kamusal mallar merkezi olarak sunulmasına göre birtakım kazanımlar sağlayabilmektedir. Bu kazanımlar başlıca farklı yerel bölgede yaşayan insanların taleplerinin birbirinden farklı olması ile yerel birimlerdeki maliyetlerin değişim göstermesi koşuluyla bağlı olarak belirlenmektedir. Yerelleşmeden sağlanacak kazanımlar başlıca yerel birimler arasındaki talep farklılıklarındaki değişim talebin fiyat esnekliği ile ters yönde etki göstermesine bağlı olarak artmaktadır. Yerel birimlerce sunulan malların talebinin fiyat esnekliği düşük olduğundan dolayı yerelleşme sayesinde potansiyel refah kazanımı oldukça büyük olabilmektedir (Oates, 1999: 1123).

Yerelleşme ile yerel yönetimler dışsallıkları içselleştiremezler. Ancak merkezileşme ile iyilik sever devlet anlayışı varsayımında bu dışsallıklar içselleştirilebilmektedir. Ayrıca standart model tarafından sunulan koordinasyon başarısızlıkları yerelleşmenin maliyeti olarak görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YAŞAM MEMNUNİYETİ ve MALİ YERELLEŞME

Yaşam memnuniyetinin bir ülkede artırılması ve buna etki eden faktörlerin ölçülebilir hale gelmesi önem arz eden bir konudur. Bu açıdan mali yerleşmenin de yaşam memnuniyeti üzerindeki artırıcı etkisinin araştırılması elzem görülmektedir. Bu bölümde yaşam memnuniyeti teorik olarak ele alınacak, yaşam memnuniyetinin tanımı, tarihçesi ve bu konuda çalışmalar yapan başlıca kuruluşlara değinilecektir. Ayrıca mali yerleşme, gelir ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi gösterebilmek amaçlanmaktadır.

2.1. Yaşam Memnuniyeti Kavramı ve Tanımı

Türk Dil Kurumu'na göre mutluluk, “bütün özlemlere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşılmaktan duyulan kıvanç durumu, mut, ongunluk, kut, saadet, bahtiyarlık, saadetlik” olarak açıklanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2011) İngilizce sözlükte ise, mutluluk “memnuniyet duyulan veya iyi-olumlu olarak tanımlanan zihinsel ve duygusal bir durum hali” şeklinde tanımlanmaktadır (Cambridge Learner's Dictionary, 2021).

Akademik çalışmalarda yaşam doyumu veya mutluluk şeklinde de belirtilebilen yaşam memnuniyeti, kişinin bir bütün olarak yaşamından ne kadar memnun olduğunun ve hoşlandığının bir göstergesi olarak ele alınabilmektedir. Literatürde yaşam memnuniyeti, yaşam kalitesi, öznel iyilik hali, refah, doyum, iyilik, mutluluk, güvenlik ve subjektif sağlık olgularıyla da yer almaktadır. Bu kapsamda, yaşam memnuniyetiyle diğer olguların iç içe geçmiş olgular olduğu görülmektedir. Yaygın olarak hayatın bütün yönlerinin bir değerlendirilmesini kapsayan yaşam memnuniyeti, bireysel açıdan ise; medeni durum, istihdam durumu, eğitim düzeyi, nispi gelir konumu, sosyal statü gibi sosyo-demografik ve ekonomik öğelere bağlı olmaktadır. Bireylerin bu öğeler kapsamında, diğer kişilere göre kendilerini olumlu yönde karşılaştırmalarının yaşamlarından daha memnun olmalarını vurgulayan etmenler arasında olduğu düşünülmektedir (Altaş ve Yılmaz, 2021: 67-68).

Mutluluk tanımı ne olursa olsun, mutlu olma arzusu herkesin yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Geçmişten bugüne kadar, mutluluk, mutluluğun kaynakları, mutluluğun etkileyen faktörler sürekli tartışıla gelerek, birçok bilim dalının incelediği bir alan olarak literatürde yer almaktadır.

Mutluluk kavramı esasında bir tür derecelendirmeyi ifade etmektedir. Bir bireyin mutluluğundan bahsedildiğinde, mutluluğun bir tür ağırlık ya da uzunluk birimi gibi değerlendirilmesi gerekmektedir. Bir diğer husus ise mutluluk araştırmaları birey bazında yapılmaktadır. Böylece bir toplumun mutluluğundan söz edilemezken, toplumdaki yaşayan insanların çoğunluğunun mutluluğu hakkında bir değerlendirme yapılabilir. Mutlu bir yaşantının bizlere anlattığı şey, geçmiş tecrübelerden yola çıkılıp, geleceğe ilişkin faaliyetlerini bireyin yaşama dair öncelikleri ve değerlerinin hesaba katılarak genel bir değerlendirme yapılmasıdır. Bu sebeptendir ki, mutluluk kavramı hayvanlar, bebekler ve zihinsel özürli olan insanlar için geçerli değildir (Veenhoven, 1993: 17).

Tablo 2.1. Yaşamın Dört Boyutu

	Dışsal Nitelikler	İçsel Nitelikler
Yaşam Şansı	Çevrenin Yaşanabilirliği • Ekolojik: ılımlı iklim, temiz hava, geniş konut • Sosyal: özgürlük, eşitlik ve kardeşlik • Ekonomik: zengin ulus, cömert sosyal güvenlik, sorunsuz ekonomik kalkınma • Kültürel: sanat ve bilimin gelişmesi, kitlesel eğitim	Kişinin Yaşam Yeteneği • Fiziksel: sağlıklı hastalıktan arınmış, pozitif: enerjik, dirençli • Ruh sağlığı: zihinsel kusurlardan arınmış, pozitif: otonom, yaratıcı • Bilgi: okuryazarlık, eğitim • Beceriler: Zeka, görgü • Yaşam sanatı: çeşitli yaşam tarzı, farklılaştırılmış tat
Yaşamın Gerçek Sonuçları	Yaşamın Nesnel Faydası • Dış fayda: <i>yakınlar için;</i> çocuk yetiştirmek, arkadaşlara bakmak, <i>toplum için;</i> iyi bir vatandaş olmak, <i>insanlık için;</i> bir icat bırakmak • Mükemmellik	Yaşamdan Memnuniyet • Yaşam Yönlere Değerlendirilmesi: Örneğin; -İşten memnuniyet -Yaşamın çeşitliliğiyle ilgili memnuniyet • Hakim ruh halleri: Örneğin; -depresyon, -can sıkıntısı, - zevk alma, • Genel değerlendirmeler - Duygusal: genel ruh hali seviyesi - Bilişsel: yaşamdan memnuniyet

Kaynak: R. Veenhoven, (2000), "The Four Qualities of Life: Ordering Concepts And Measures of the Good Life". *Journal of Happiness Studies*, 1(1): 11.

Tablo 2.1’de dikey olarak, ‘yaşam şansı’ ile ‘yaşamın gerçek sonuçları’ arasında farklar yer almaktadır. Yatay olarak dış ve iç nitelikler arasında da bir ayrım yapılmaktadır. Tabloda ‘mutluluk’ kelimesiyle yaşamın dört farklı boyutu gösterilmektedir. ‘Çevrenin yaşanabilirliği’ iyi yaşam koşullarını ifade etmektedir. Genellikle ‘yaşam kalitesi’ ve ‘refah’ terimleri, özellikle ekologlar ve sosyologlar tarafından tercih edilmektedir. Ekonomistler bazen bu anlamı belirtmek için ‘refah’ terimini kullanmaktadırlar. Veenhoven bu kavrama karşılık çevrenin bir boyutunu daha ifade ettiği için ‘Yaşanabilirlik’ ifadesini kullanmaktadır. ‘Kişinin yaşam yeteneği’ ise, yaşamda karşılaşılan zorluklarla mücadele etme yeteneği olarak ifade edilirken aynı zamanda insanın ne kadar iyi donanımlı olduğunu da açıklamaktadır. ‘Yaşamın Nesnel Faydası’ iyi bir yaşamın kendisinden beklenen şeylerin daha fazla olması fikrini temsil etmektedir. ‘Yaşamdan memnuniyet’ ise yaşamın içsel sonuçlarını temsil etmektedir. Kişinin kendi yaşamına dair bir değerlendirmeyi içermektedir (Veenhoven, 2015: 381).

Tablo 2.2. Dört Tür Memnuniyet

-	Geçici	Sürekli
Yaşamın Bir Bölümü	Zevk, Haz	Parça Memnuniyetler
Bir Bütün Olarak Yaşam	Zirve Deneyim	Yaşam Memnuniyeti

Kaynak: R. Veenhoven, (2015), “Global handbook of quality of life: Exploration of well-being of nations and continents”, *Global Handbook of Quality of Life: Exploration of Well-Being of Nations and Continents*: 211.

Tablo 2.2’ ye göre memnuniyet dört kısma ayrılmaktadır. Yaşamın bir bölümünden memnuniyet ile bir bütün olarak yaşamdan memnuniyet tabloda dikey olarak ve geçici memnuniyet ile sürekli memnuniyet ise tabloda yatay olarak gösterilmiştir. Dört tür memnuniyet tablosunda birden fazla anlamı olan ‘memnuniyet’ nedir sorusuna cevap aranmaktadır. Yaşamın bir parçasından memnun olmak ‘zevk’ olarak adlandırılmaktadır. Zevkler, bir kadeh iyi şarap gibi duysal veya bu metnin okunması gibi bilişsel olabilmektedir. Bu tür memnuniyetleri en üst düzeye çıkarmamız gerektiği fikrine ‘hedonizm’ denilmektedir. Parça memnuniyetleri yaşamın bir parçasından kalıcı memnuniyet ‘parça memnuniyeti’ almasıdır. Bu tür memnuniyetler, ‘çalışma yaşamı’ ve kariyerine yönelik yaşamın belirli yönlerini ele almaktadır. Zirve deneyimiyle açıklanmak istenen memnuniyet, özellikle deneyim yoğun ve ‘okyanussal’ olduğunda bir bütün olarak yaşamla ilgili olabilir. Şairler mutluluk hakkında yazdıklarında genellikle bu tür bir deneyimi tanımlanmaktadır.

Benzer şekilde dini yazılarda da mutluluk kelimesini genellikle mistik bir coşku anlamında kullanılmaktadır. Bu tür bir deneyim aynı zamanda ‘aydınlanma’ olarak da ifade edilebilmektedir. Yaşam memnuniyeti, kişinin bir bütün olarak yaşamın genel takdirine ve kalıcı memnuniyetine dayanır ve aynı zamanda yaygın olarak ‘mutluluk’ olarak da adlandırılmaktadır (Veenhoven, 2015: 211).

Mutluluğun birçok kaynağının olması ve bu kaynakların önem derecelerinin değişmesi mutluluğu tek bir formülle açıklanmasını imkansız hale getirmektedir. Bazı insanların gelir düzeyi ve ekonomik durumları, onların mutlulukları üzerinde büyük bir etki yaratırken, bazılarında ise bu etki daha düşük düzeyde ya da etkisiz olabilmektedir. Kişinin yaşamdan beklentileri ile doğrudan ilişkisi olan mutlu olma gayesi kişiden kişiye değiştiği gibi toplumlar arasında, hatta aynı toplum içinde farklı zamanlarda değişim gösterebilmektedir. Bunun yanı sıra, birey olarak da kendi tecrübelerimizden yola çıkarak kendimizin mutlu olma kriterlerinin zamandan zamana nasıl değişim gösterdiğinin farkına varılabilmektedir. Böylece yaşımıza, medeni durumumuza, gelir düzeyimize, aile ve sosyal bağlarımıza, yaşadığımız yere ve daha birçok değişkene göre mutlu olma kriterlerimizin sürekli olarak revize edildiğine şahit olunmaktadır. Böylece her ne kadar mutluluğu ölçmek zor görünse de literatürde yapılmış olan çalışmaların birçoğunda mutluluk kavramını tanımlama çabası bulunmaktadır. Her çalışmanın da kendisine sınırlamalar olarak adlandırabileceğimiz ön kabulleri ve varsayımları bulunmaktadır. Çoğu araştırmanın birbiriyle uyumsuz hatta karşıt varsayımları mevcuttur. Fen bilimleri ve matematikte rastlanan değişmez kanunlar, sosyal bilimler için geçerli değildir. Sosyal bilimlerde bir konu ya da kavram üzerinde zaman, mekan, toplum hatta birey düzeyinde farklılaşmalar yaşanabilmekte, genellemeler belli sınırlar içinde kalabilmektedir. Bu sebeple de sosyal bilimler tam anlamıyla yaşayan bir alandır ve yaşam içinde değişikliklerle karşılaşmaktadır (Şeker, 2016: 14).

2.2. Yaşam Memnuniyetine Tarihsel Bakış

Mutluluğun ölçülmeye başlanması ile birlikte mutluluk kavramının süreç içerisinde nasıl bir seyir izlediği görülebilmektedir. Ancak, ekonomi alanında mutluluğun ölçümüne ilişkin yöntemler kullanılmaya başlandığında, ilk zamanlarda insanların mutluluk düzeylerinin tam olarak bilinemeyeceği ve bilinse dahi bunu doğru bir şekilde yansıtamayabilecekleri düşünülmekte iken, günümüzde artık insanların mutlulukları üzerine daha güvenilir görüş sahibi olup, insanların bunu da yakın bir biçimde ifade edebilecekleri düşünülmektedir (Veenhoven ve Dumludağ, 2018: 228).

Medeniyetin gelişmesiyle birlikte büyük düşünürler, insan yaşamının niteliği ve iyi yaşam üzerine düşünceler ileri sürmüşlerdir. Bazı insanlar göre iyi bir yaşam sürmek, bazılarına göre insanlarla ilişkilerini iyi tutmak, bazılarına göre ise ihtiyaç sahiplerine yardım etmenin öznel iyilik halini artırdığı düşünülmektedir. Bu durumda öznel iyilik hali esasen insanların kendi yaşamlarına yönelik değerlendirmeleri olarak tanımlanabilmektedir (Eddington ve Shuman, 2008: 2).

Batı düşüncesinde mutluluk başlıca üç dönemde ele alınmaktadır. Bu dönemler Antik Yunan felsefesinin egemen olduğu erken dönem, faydacılık düşüncesinin sürdüğü dönem ve refah devleti dönemidir (Veenhoven ve Dumludağ, 2018: 225).

Antik Yunan döneminde mutluluk üzerine başlıca çalışmalar Sokrates ve Aristo tarafından yapılmıştır. Bu dönemde mutluluğun birçok tanımı yapılmış olup, Sokrates'e göre insanı mutluluğa götüren şey insanın eylemleridir. Yine insana ne kadar haz verirse versin, her eylem insanı mutluluğa götürmemektedir. Sokrates, bedensel haz anlayışının insan iradesini köleleştirdiğini düşünmektedir (Compleston, 2009: 102).

Aristoteles'e göre yaşamın amacının ne olduğu ve iyi yaşamın nasıl olduğu 'eudemonia' kavramı ile ifade edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında zaman, insanın kendi amacına yönelik bir yaşam sürmek için her varlığın kendisine verilmiş özel işlevini ve birbirlerinden ayrımını bilmesi mutlu olması açısından gereklidir. Bu durumda insanın zengin ya da yoksul olup olmamasının ve bilge olup olmamasının bir önemi yoktur. Her insanın nihai amacı esasında mutlu olabilmektir (Aristoteles, 2012: 9-29; Pugno, 2021: 46)

Bu durumda mutluluk bir araç olarak görülmemekle birlikte, aksine amaçların amacı şeklinde tabir edilerek ulaşılması gereken bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece mutluluğun en iyi şey olduğu hususunda bir uzlaşma var gibi görünmektedir. Ancak bu kavramın ne olduğunun da daha açık bir şekilde açıklanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Aristoteles bu durumda felsefi sorular yönelterek bu kavramı şu şekilde irdemiştir.

Belki insanın işinin ne olduğunu kavrarsak, bu gerçekleşebilir. Çünkü nasıl bir flütçinin, bir heykeltıraşın ve her ustanın, genellikle bir işi ve bir yaptığı olanların iyi olması, onların işiyle ilgili görünüyorsa, insan için de böyle düşünülebilir; marangozun, ayakkabıcının belli işleri ve yaptıkları vardır da insanın bir işi yok mudur? Yani doğal olarak işsiz mi? Yoksa gözün, elin, ayağın ve genellikle parçaların her birinin bir işi olduğu görüldüğü gibi, insanın da bunların ötesinde bir işinin olduğu ileri sürülebilir mi? Bu ne olabilir acaba? Yaşamak bitkilerle ortak görünüyor, biz ise insana özgü olanı arıyoruz. Öyleyse beslenme ve büyümeyle ilgili yaşamı da bir yana bırakmalı. Bunun arkasında duyulara sahip yaşam geliyor, ama bu da at, öküz ve bütün hayvanlarda ortak görünüyor” Yaşam boyu amacını kendinde taşıyan erdeme göre etkinlikte bulunan ve dış iyilere de yeterince sahip olan bir kişiye mutlu dememize engel olan bir şey var mı? (Aristoteles, 2012: 18-25)

Bu türden sorgulamalar yaparak belki de mutlu insanı görebilmek için sonunu da görmek gerektiği ifade edilebilmektedir. Ancak insanın mutlu sayılabilmesi için kendi potansiyeli dahilinde gayret göstermesi ve erdemli olması gerekmektedir (Haybron, 2020). Ayrıca bu dönemde bireysel ve toplumsal bakımdan mutlu olmanın çareleri aranmaktadır (Veenhoven ve Dumludağ, 2018: 225).

Epicurus Antik Yunan'da yaşam kalitesine bakış açılarının öznel bir algı olduğu yönünde görüş bildirmiştir (O'Donnell vd. 2014: 27). Farabi de Aristo'nun düşüncelerini destekler biçimde mutluluk kavramını *“yüce bir amaç, insanın ulaşacağı en yüksek iyilik”* şeklinde ifade etmiştir (Arkan, 2005: 388). Ancak, Farabi Aristo'nun belirtmiş olduğu eudemonia'dan farklı olarak mutluluk kavramını bu dünya yaşamının sonrasıyla da ilişkilendirmiştir (German, 2021: 3). Farabi çalışmasında, *“Mutluluk her insanın arzuladığı bir amaçtır, ona kendi çabasıyla yönelen herkes ancak bir ‘yetkinlik’ olmasından dolayı yönelir, çünkü o çok meşhur bir amaçtır ve bunun böyle olduğunu açıklamak için herhangi bir söze gerek yoktur”* şeklinde ifade etmektedir (Farabi, 1993: 68).

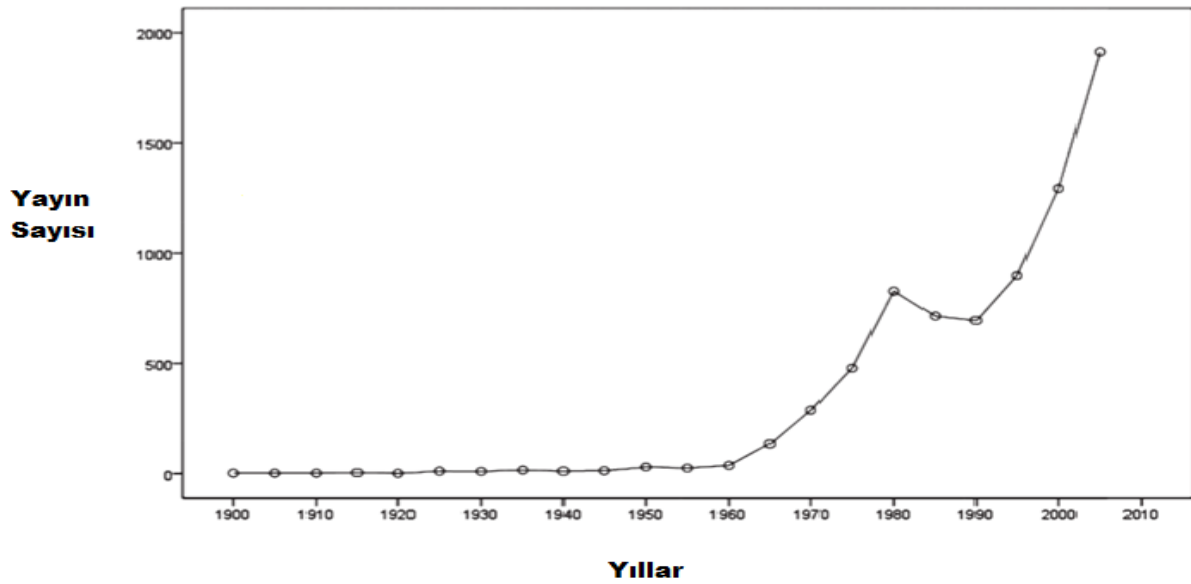
Orta Çağ Avrupa'sında ise kilisenin şekillendirip yön verdiği bir anlayışın mevcut olduğu görülmektedir. Bu anlayışa göre inanç, mutluluğun varlığı konusunda şüphe uyandırmıştır. 17. yüzyıl aydınlanma döneminde ise inancın yerine mantıksal değerlendirmeler ön plana çıkarak insanların yaşama bakış açısındaki referanslar değişime uğramaya başlamıştır. 18. yüzyılda ise, bu gelişimi endüstriyel gelişmeler ve modern toplumun oluşmasının izlemesi ile yaşamın birçok alanında rasyonellik ön plana çıkmaktadır (Veenhoven ve Dumludağ, 2018: 227). 1776 Birleşik Devletler Bağımsızlık Bildirgesinde de mutluluk arayışının yaşam ve özgürlükler kadar önem arz eden vazgeçilmez bir hak olduğu ifade edilmektedir. Buradan da ekonominin mutlulukla olan ilişkisi bağlamında, hükümetlerin uygulamış oldukları ekonomi programlarının, insanların mutluluğuna etkisi tartışılabilir. Bu açıdan bir örnek vermek gerekirse, işsiz bir insanın çalıştığı duruma göre aynı geliri elde etmesi o insanın mutluluğunu önemli derecede depresif şekilde etkileyecektir (Frey ve Stutzer, 2002: 402-403).

18. yüzyılda faydacı felsefeye dayalı bir düşünce biçiminin hâkim olduğu görülmektedir. Faydacı görüşe göre insan davranışlarını belirleyen haz ve acı şeklinde iki güdü bulunmaktadır. Haz insan zevkini artırıcı bir etki, acı ise insan zevkini azaltıcı bir etki yaratmaktadır. Bentham faydacılığı ‘en büyük mutluluk prensibi’ şeklinde tabir etmiştir. Bu felsefeye göre, insanlar tercihlerini maksimize etmeye çalıştıkları savunulmaktadır. Ancak gündelik konuşma sırasında bir arkadaşınızın size yönelttiği nasılsınız sorusuna vereceğiniz yanıt ile bir doktorun muayene sırasında canın yanıyor mu ifadeleri arasında öznel algı farkı

bulunmaktadır. Bu durumda yaşam kalitesini ölçmeye yönelik akademik ve gündelik sorular önceleri ölçülemez olduğu düşünölmekteydi (O'Donnell vd. 2014: 27). Bentham'ın ifade etmiş olduğu en büyük mutluluk prensibi, mutluluğun niceliksel olarak çokluğuna vurgu yapmaktadır. Faydacı felsefe görüşüne katkı sağlayan bir diğör filozof Mill'dir. Faydacılığa biraz daha ahlaki bir bakış açısıyla inceleyerek kültürel ve entellektüel haz arasında sayılabilecek “diğör insanlara sempati duyma, onların duygularına karşı duyarlı olma dürtüsü geliştirilebilirse” faydacılık refahın ölçümünde bir araç olarak kullanılabilir hale gelebilmektedir (Kirmanoğlu, 2007: 9-10).

Bu gelişmeler neticesinde mutluluğun tam olarak anlamının ne olduğu, mutluluğa nasıl erişebileceği ve insanların mutluluğunu sağlamak için devlete ne gibi görev ve sorumluluklar yüklenmesi gerektiği tartışılmaya başlanmıştır.

Bu gelişmelere rağmen on dokuzuncu yüzyıl sonları ile yirminci yüzyıl başlarında mutluluk yazınında; hastalıklar, yoksulluk, savaş ve depresyon sebebiyle ciddi bir gerileme yaşanmıştır. Yirminci yüzyılda ise sosyal bilimler ampirik araştırmalar için yeni yöntemlerle mutluluk koşullarını mantıksal olarak belirleme imkânını oluşturmuştur (Veenhoven ve Dumludağ, 2018: 227). Ampirik araştırmalara kaynak teşkil eden hususlarda farklı ölçeklerin geliştirilmesiyle birlikte pozitif psikoloji, sosyal göstergeler araştırması, sağlıkla ilgili yaşam kalitesi araştırması ve mutluluk ekonomisi konuları araştırılmaya başlanmıştır. Şekil 2.1 mutluluk üzerine yapılan akademik çalışmaların yıllar itibariyle seyrini göstermektedir.

Şekil 2.1: Mutluluk Araştırmalarının Yıllara Göre Sayısının Gelişimi

Kaynak: R. Veenhoven, (2015), “Global handbook of quality of life: Exploration of well-being of nations and continents”, *Global Handbook of Quality of Life: Exploration of Well-Being of Nations and Continents*: 235.

Şekil 2.1’de çalışmalar beşer yıllık dönemler halinde gösterilmektedir. 1900’lü yıllarda mutluluk üzerine yapılan çalışmalar neredeyse yok denecek kadar azdır. 1960’lı yıllara kadar yatay bir seyir izleyen çalışma sayıları, 1960’lı yıllardan sonra hızlı bir şekilde yükseliş göstermiştir. 1980’lerde yaşanan bir kırılma ile on yıllık bir süre zarfında çalışmaların artış hızında gerilemeler yaşanmıştır. 1990’lardan sonra ise yine hızlı bir artış olduğu görülmektedir.

Mutluluk kavramına ilişkin ilk çalışmalar 20. yüzyılın ilk dönemlerinde başlamıştır. 1920’li yıllarda Flugel, insanların anlık durumlarındaki değişimleri ölçerek çalışmalar yapmış, sonrasında ise bu yöntem modern araştırmalarda kullanılmıştır. İkinci dünya savaşı sonrasında ise, anketörler küresel ölçekte anketler yaparak daha fazla insana ulaşarak ulusal düzeyde değerlendirme yapma imkânına kavuşulmuştur. George Gallup, Gerald Gurin ve Hadley Cantril büyük ölçekli anket çalışmalarında değerlendirme kriterleri oluşturarak bu konularda öncü olmuşlardır. İnsanlara gündelik sorular yöneltilerek anket çalışmaları hazırlanmıştır. Bu çalışmalarda güncelik yaşama dair ‘ne kadar mutlusun?’ şeklinde sorular sorulması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar ise oldukça basitleştirilmiş olup, çok mutlu ile çok mutlu değilim arasında ölçekler oluşturulmuştur (Diener, Oishi ve Lucas, 2012: 2).

Mutluluk alanında yapılmış olan çalışmalar 1960’lı dönemlerde oldukça az sayıda iken, sonrasında artış göstermiştir. 2010’lu yıllara gelindiğinde ise 300’den fazla yayın bulunmaktadır (Veenhoven ve Dumludağ, 2018: 224).

Refah devleti uygulamalarının başladığı 1950 sonrası dönemde ise mutluluğa olan ilgi artmıştır. İnsanların yaşamlarındaki konforları ve yaşam ömrü artmaya başlamış, bazı gelişmiş ülkelerde vatandaşların nasıl daha mutlu bir yaşam sürdürebileceğiyle ilgilenen gelişmiş ülke örnekleri varolmaya başlamıştır (Veenhoven ve Dumludağ, 2018: 227).

2.3. Yaşam Memnuniyeti ve Mutluluk İlişkisi: Metodolojik ve Kavramsal Açıdan Bakış

Mutluluk araştırmalarında cevaplanması gereken ilk soru bir insanın şu anki mutluluğu ile genel mutluluğu arasında bir fark olup olmadığıdır. Yaşam memnuniyeti kişinin yaşamını değerlendirirken yaşamının bütününe pozitif olarak bakılması ve derecelendirilmesi varsayımına dayanmaktadır. Böylece yaşam hakkında heyecan verici olduğuna dair bir ifade memnuniyet ifadesiyle aynı şey değildir. Bunun sebebi yaşamımızda çok fazla heyecan verici şeylerin olabilmesidir (Papavlassopoulos ve Keppler, 2014: 3566).

Mutluluğun doğuştan gelen bir his olması nedeniyle bu çalışmada mutluluk kavramı yerine yaşam memnuniyeti ele alınmıştır. İnsanların hayattaki amaçları ve kültürel özellikleri soyut değerler olduğundan dolayı farklı ülkeler açısından bunların karşılaştırılması mümkün değildir. Örneğin bir çocuğu bisiklet sahibi olmak mutlu edebilecekken bir Mercedes sahibi olma hayali kuran bir yetişkin için bu yeterli olmayacaktır (Diener, 2009: 3).

Öznel iyi oluş halini açıklamada iki farklı yaklaşım kullanılmaktadır. Bunlardan bir tanesi kavramsal yaklaşımlar iken bir diğeri ise metodolojik yaklaşımlardır. Öznel iyi oluş öğeleri arasında, ekonomi ve sosyoloji gibi farklı disiplinlerdeki araştırmacılar ve politikacılar tarafından en çok ilgi gösterilen yaşam memnuniyetidir (O'Donnel vd. 2014: 27).

Bradburn ise çalışmasında öznel iyilik halini psikolojik açıdan ele alarak (subjective well-being) pozitif ve negatif ayrımlar olarak ikili bir ayrım yapmıştır. Böylece pozitif iyilik hali, negatif iyilik halinden bağımsız olarak değişim göstermektedir (Bradburn, 1969: 6).

Tablo 2.3. Mutluluk, Yaşam Memnuniyeti ve Öznel İyilik Hali Kavramları

Mutluluk	Yaşam Memnuniyeti	Öznel İyilik Hali
<i>“Herhangi bir anda (olumlu duygulanım) tecrübe edilen hoş ruh halleri ve hisleri, yaşam doyumu ya da öznel iyi oluş gibi genel yaşam değerlendirmelerini”</i> ifade etmektedir.	Kişinin kapsamlı bir şekilde yaşam kalitesini öznel olarak değerlendirmesidir.	<i>“Kişinin kendi yaşamı hakkında bilişsel ve duyuşsal değerlendirme ve çıkarımlar yapmasını”</i> ifade etmektedir.

Kaynak: (Köse, M. F., Çobanoğlu, G. ve Mercan Sarı, R. 2022: 325-326; Sousa ve Lyubomirsky, 2001: 3; Diener, 1984: 542).

Öznel iyilik hali olgusu bireylerin nasıl ve niçin yaşamdan mutlu ve memnun olduklarını ifade etmektedir (Diener, 1984: 542). Memnuniyet ise, Latin kökenli bir kelime olup, istek, arzu ve ihtiyaçların yeterince karşılanması olarak tanımlanmaktadır. Diener’e göre öznel iyilik hali veya mutluluğun hem duygusal hem de bilişsel bileşenleri vardır. Duygusal bileşenler bireylerin hangi sıklıkla pozitif ve negatif duygulanım içinde bulunduklarıyla belirlenmekte iken, yaşam memnuniyeti ise bu yapının bilişsel yönünü temsil etmektedir (Sousa ve Lyubomirsky, 2001: 3-4)

Bradburn (1969)'e göre, insanların iyi ya da iyi olmaması arasında bir zıtlık bulunmamaktadır. Bu iki durum birbirinden bağımsız olarak düşünülmesi gereken, aralarında herhangi bir ilişki bulunmayan durumlardır (Diener, Oishi ve Lucas, 2012: 2).

Ragin's (2000) çalışmasında fuzzy-set kavramıyla mutluluk ve mutsuzluk durumlarının farklı gruplardan oluştuğunu ve insanların bu iki durumdan herhangi birisine daha yakın olabileceğini ortaya koymuştur. Bu mutluluk ile mutsuzluk çalışmalarının farklılık göstereceği sonucunu doğurmaktadır. Böylece mutluluk araştırmaları neticesinde elde edilen verilere dayanılarak mutsuzluğun gelişimi hakkında kanıya varılması yanlış olacaktır (Gundelach ve Kreiner, 2004: 362). Veenhoven, yapmış olduğu çalışmada ülkelerarası karşılaştırmalarda ruhsal hastalıkların mutlulukla ilişkilendirilebileceğini, buna karşın intiharın ise ilişkilendirilemeyeceğini öne sürmüştür. Bu durumda da mutluluğun ve mutsuzluğun farklı boyutlarda değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Veenhoven, 1993 s.20).

Mutluluk ile memnuniyet arasındaki yaşanan diğer bir kavramsal problem ise, mutluluk araştırmalarında veri setlerinin hazırlanmasında katkısı olan önemli bir araştırmacı olan Veenhoven (1991: 17) yaşam memnuniyetini bireyin sürmekte olduğu yaşamını genel olarak değerlendirmesi şeklinde tanımlamış böylece mutluluk ile yaşam memnuniyetini birbirlerinin eş anlamlısı olarak çalışmalarında yer vermiştir. Mastekaasa ve Moum (1984: 392) çalışmalarında yaşam memnuniyeti ya da mutluluğu yaşam kalitesinin (quality of life) tek bir boyutu olarak görmektedir. Memnuniyet hem bilişsel hem de duygusal bağlamda ele alınabilmektedir. Ancak yaşam memnuniyeti kavramı iyilik halinin yalnızca bilişsel yönünü ifade edecek şekilde kullanılmaktadır (Hall, 2014: 3600).

Yazarların büyük çoğunluğu mutluluk ve memnuniyetin aynı kavramlar olduğunu varsayarken, bu kavramlar kullanılarak elde edilen bulguların aynı olmadığı yönünde görüşler vardır. Diğer durumlarda araştırmacılar bu kavramlardan yalnızca bir tanesini seçmeyi tercih etmişlerdir. Campbell vd. (1976: 8) çalışmasında memnuniyet kavramının mutluluk kavramına göre daha iyi bir kavram olduğu görüşünü dile getirmektedir. Bunun sebebi ise memnuniyet yargılama ve bilişsel bir süreç vurgu yaparken, mutluluk ise yaşanan bir deneyim ya da bir tür duygulanım olarak belirtilmiştir. Buna benzer şekilde Lane (2000)'e göre mutluluğun bir tür ruh hali olduğunu buna karşın, memnuniyetin ise daha çok idrak ve muhakemeye alakalı olduğunu belirtmiştir. Böylece mutluluk için daha fazlasını isteme hissi dolayısıyla marjinal faydayla ilişkilendirilmiştir. Campbell vd. (1976: 8) memnuniyeti yapmayı istediklerimiz ve elde ettiğimiz şeyler arasındaki fark olarak tanımlanmıştır.

Yukarıda belirtilen sınıflandırmalardan da anlaşıldığı gibi mutluluk ile memnuniyet kavramlarının aynı şeyler olarak ele alındığı ve birbirlerinin yerine kullanılabileceği görülmekte iken, aksi yönde görüşler arasında ise farklı ölçüm yöntemlerinin kullanılması dolayısıyla elde edilecek bulgularında farklılık gösterebileceği ifade edilmektedir.

2.4. Yaşam Memnuniyetinin Ölçülmesi

Mutluluk yaşamda herkes için arzu edilen ve ulaşılması istenen bir iyi olma hali olmakla beraber mutluluğu belirleyen faktörler ise bireyden bireye farklılık göstermektedir. Dolayısıyla mutluluğun tanımını yapmak kolay olmasa da alan yazınında mutlulukla ilişkili çalışmalar eski dönemlere kadar dayanmaktadır. Tarihsel seyrine bakıldığında ise, mutluluğun ulaşmak istenen bir durum olduğuna ve ona ulaşmak için diğer birçok şeyin araç olarak kullanacağına birçok çalışmada rastlanmaktadır. Bunun yanında mutluluk, hislere dayanan bir süreç olduğu için ölçülmesi de güç bir kavramdır. Böylece mutlu olmanın birim olarak ölçülmesi pek mümkün olmamakla birlikte, bireyler belli ölçeklerde mutlu olma derecelerini ifade edebilmektedirler. Örnek olarak beş ölçekli hazırlanmış bir ankette, mutlu olma derecesini belirtmemiz gerektiğinde, herkes için bu ölçek aralıkları farklı şeyler ifade edecektir (Şeker, 2016: 13). Diğer taraftan ankette o anki hisler ve duygularımız, vereceğimiz cevaplarda etkili olacağı için, bu verilen cevapların kesin olarak kanıtlanmış bir cevap olduğu yönünde kuşku oluşabilmekte ve bu durum tam olarak gerçek bir ölçü birimi olabileceği yönünde kuşku uyandırmaktadır. Ancak her ne kadar kanıtlanmış olmamasına rağmen bireylerin vermiş oldukları cevaplar referans kabul edilmektedir (Tiberius, 2014: 3591).

Uluslararası alanda yapılmış olan çalışmalarda mutluluğu ölçmek için birtakım sorular sorulduğu görülmektedir. Genel Sosyal Anket (General Social Survey)'de mutluluğu ölçebilmek için 'genel olarak baktığınızda bugünlerde ne kadar mutlusunuz?' sorusuna üç ölçekli olarak cevaplar arasında 'çok mutlu- mutlu- mutlu değil' şeklinde seçenekler yer almakta iken, Avrupa Barometre Çalışması, İngiliz Hanehalkı Panel Çalışması (Eurobarometer Survey, British Household Panel Survey), Alman Sosyal-Ekonomik Panel Araştırması (the German Socio-Economic Panel Study), Rusya Boylamsal İzleme Araştırması (the Russian Longitudinal Monitoring Survey) gibi anketlerin verileri takip edilebilmektedir. Bu anketlerde 1'den 4'e kadar veya 1'den 10'a gibi kadar çeşitli ölçekler içeren sorular aracılığıyla bireylerin mutlulukları ve yaşam memnuniyetlerini ölçmeye yönelik sorular sorulmaktadır. Bunlar arasında en yaygın kullanılan ölçüm yöntemi ise, 10 ölçekli 1 ile 10 arasında oluşturulan anket soruları dahilinde bireyin yaşam kalitesini genel olarak değerlendirmesi ile ulaşılan olumluluk derecesi anlamına gelen yaşam memnuniyeti

‘yaşamınızı bir bütün olarak değerlendirdiğinizde genel olarak yaşamınızdan ne kadar memnunsunuz? (1-hiç memnun değilim, 10- çok memnunum)’ sorusu ile ölçülmektedir. Bireyin yaşamına bir bütün olarak bakıp, değerlendirmesi ile ortaya çıkan sonuçlara göre ülkelerin yaşam memnuniyeti sıralamasında nerede oldukları görülebilmekte ve mutluluğun uzun dönemli seyri izlenebilmektedir (Veenhoven ve Dumludağ, 2018: 228).

Yaşam memnuniyeti ölçümlerinde tek ölçekli çalışmaların dar bir alana odaklanmaları ve doğru cevabı yakalama performansları hakkında endişeler bulunmaktadır. Birden fazla ölçek kullanılması daha geniş bir alana odaklanılmasını ve daha farklı özelliklerin belirlenmesini sağlayacağı için avantajlı olarak görülmektedir. Fakat, yine de tek ölçek iyi bir performans sergileyebilmektedir. Tek ölçek ile çoklu ölçek arasındaki tercih bu iki ölçüt karşılaştırılarak yapılması daha olumlu sonuçlar verebilecektir (Cheung ve Lucas, 2014: 2809).

Cheung ve Lucas (2014) tek ölçekli yaşam memnuniyeti ölçümlerinin çoklu ölçeklilere benzer bir performans sergilediklerini, tek ölçek kullanılmasının çoklu ölçek kullanmakla aynı sonucu verdiğini, dolayısıyla kişilerin yaşam memnuniyetiyle ilgili sorulara verdikleri cevabı değiştirmeyeceğini göstermektedir.

Yaşam memnuniyeti ve mutluluğu ölçmeye yönelik olarak daha önceki dönemlerde kullanılan anket çalışmalarında tek bir soru sorulmuştur. Bu alanda zamanla yol alınmış, daha çoklu ölçeklerde güvenilirliği ve geçerliliği daha yüksek çalışmalar ortaya konulmuştur. Lucas, Diener ve Suh (1996) yapmış oldukları çalışmalarda yaşam memnuniyetini, iyi olma hali ve iyi olmama hali etkilerini ölçeğe yerleştirerek bunları ayrı ayrı değerlendirme imkanı sunmuşlardır. Günümüzde farklı mutluluk, iyi olma hali ve yaşam memnuniyeti ölçütleri arasından seçilen beş seçenekli ölçütler oluşturulmuştur (Diener, Oishi ve Lucas, 2012: 16).

Yaşam memnuniyeti ölçümüne ilişkin ölçeğin gösterimi aşağıdaki gibidir.

Tablo 2.4. Yaşam Memnuniyeti Ölçeği

7	Kesinlikle Katılıyorum
6	Katılıyorum
5	Kısmen Katılıyorum
4	Kararsızım
3	Kısmen Katılmıyorum
2	Katılmıyorum
1	Kesinlikle Katılmıyorum
---	Yaşam benim birçok idealime yakın
---	Yaşam durumum harika
---	Yaşamımdan memnunum
---	Şu ana dek yaşamımdaki önemli şeyleri elde ettim
---	Yaşama yeniden başlasam, neredeyse hiçbir şeyi değiştirmezdim

Kaynak: Tablo 2.4. E. Diener, A. Robert, R. A. Emmons, R. J. Larsen ve S. Griffin, (1985), “The Satisfaction With Life Scale”, *Journal of Personality Assessment*, 49:1: 72; (E. Diener, S. Oishi, ve R. E. Lucas, (2009), “Subjective Well-Being: The Science of Happiness and Life Satisfaction”, *The Oxford Handbook of Positive Psychology*, 2. Baskı: 194).’den yararlanılarak tablo haline getirilmiştir.

Tablo 2.4’de yaşam memnuniyeti ölçeğinde açıklandığı üzere, beş farklı ifade katılımcılar tarafından 1 ile 7 arasında (kesinlikle katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), kısmen katılmıyorum (3), kararsızım (4), kısmen katılıyorum (5), katılıyorum (6), kesinlikle katılıyorum (7)) değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Buna örnek olarak, bir katılımcıya yöneltilen anket soruları karşısında katılımcı şu cevapları vermiş olsun:

-Yaşam benim birçok idealime yakın (2)

-Yaşam durumum Harika (6)

-Yaşamımdan memnunum (7)

-Şu ana dek yaşamımdaki önemli şeyleri elde ettim (5)

-Yaşama yeniden başlasam, neredeyse hiçbir şeyi değiştirmezdim (5)

Bu anketin sonucunda Tablo 2.5’te yer alan puanlama ve ölçeğin yorumlanmasında puanlar toplanarak sonuç elde edilir. Böylece yukarıdaki örnekte verilen cevapların toplamı olan 25 (2+6+7+5+5= 25) sayısı elde edilmektedir. Bu sayı ise, Tablo 2.5’te 21-25 aralığına karşılık gelen ‘bir şekilde memnun’ olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 2.5. Puanlama ve Ölçeğin Yorumlanması

5-9	Oldukça Memnuniyetsiz
10-14	Memnun Değil
15-19	Kısmen Memnun Değil
20	Kararsız
21-25	Bir Şekilde Memnun
26-30	Memnun
31-35	Oldukça Memnun

Kaynak: E. Diener, S. Oishi, ve R. E. Lucas, (2009), “Subjective Well-Being: The Science of Happiness and Life Satisfaction”, *The Oxford Handbook of Positive Psychology*, 2. Baskı: 193.’den alınarak tablolaştırılmıştır.

Bu ölçüm yönteminde anket çalışmasında verilen puanlamalar toplanarak bireylerin yaşam memnuniyetine ilişkin bir değerlendirme yapabilme imkanı bulunmaktadır. Memnuniyeti ölçmeye yönelik olarak sorulmuş olan sorulara verilen cevapları psikologlar kardinal bir yaklaşımla değerlendirmişlerdir. Buna örnek olarak da anketlerde cevaplanan puanlardaki seçeneklerde 4-5 arasındaki puan farkı ile 8-9 arasındaki puan farkı her bir birey için aynı olarak görülmüştür. Ancak ekonomik yaklaşımda kardinal yaklaşım³ hala şüpheli kabul edilmektedir. Böylece ekonomiye ilişkin çalışmalarda memnuniyetin genellikle ordinal⁴ olarak karşılaştırılabileceği görüşü hakim olmaktadır (Carbonell ve Frijters, 2004).

Mutluluğun iktisadi belirleyicileri araştırmalarda çoğunlukla kişilerin öznel iyi oluşu şeklinde ifade edilmiştir. Öznel iyilik hali durumları, insanların genel durumları hakkında bilgi vererek, farklı ülkelerde yaşayan insanların durumları hakkında da karşılaştırma olanağı sunmaktadır (OECD, 2013: 38). Bireysel panel veriler, mutluluğun düzeyinin ölçümlemesinde oldukça yararlı olurken, yatay kesit yöntemi de ülkeler arası karşılaştırma yapılmasında oldukça kullanışlı bir yöntem olarak dikkat çekmektedir (Veenhoven ve Dumludağ, 2018: 239).

³ Kardinal fayda: Geleneksel iktisatta fayda, ölçülüp ölçülememe durumuna göre kardinal ve ordinal fayda şeklinde ikiye ayrılır. Kardinal fayda, Hermann Heinrich Gossen (1854) tarafından “İnsan İlişkileri Kanunları ve Bundan Kaynaklanan İnsan Hareketlerinin Kuralları” isimli çalışmasında açıklanmaktadır. Bu eserde faydanın ‘util’ olarak adlandırılan bir fayda birimiyle ölçülebileceğini savunulmaktadır.

⁴ Ordinal fayda: Francis Ysidro Edgeworth (1881) Vilfredo Pareto (1906) ve John Hicks (1934) kardinal faydadan ayrı olarak ordinal fayda kavramını öne sürmüşlerdir. Rasyonel seçim prensibiyle birlikte Hicks ve Roy George Douglas Allen (1934) fayda yerine tercih kavramını kullanarak ordinal faydanın kullanılmasında büyük bir sıçrayış gerçekleşmiştir. Ordinal fayda, faydanın ölçülemeyeceğini dolayısıyla da bireyin malları sağladığı faydaya göre sıralayabileceği biçiminde ifade edilmektedir. Ordinal fayda yaklaşımına göre, tüketici mal demetlerini her bir demetten elde ettiği fayda düzeyine göre, faydasını maksimize etmek için bir sıralamaya tabi tutmaktadır. Ordinalist yaklaşımda Edgeworth ve Pareto tarafından tercihlerin sıralanabileceğini gösteren kayıtsızlık eğrileri analizde kullanılmaktadır. Bu analizin geliştirilmesiyle birlikte kardinalistlere öne sürülen bir malın marjinal faydasının tüketilen diğer malların marjinal faydalarından bağımsız olduğu düşüncesi terk edilmiştir. Faydanın yalnızca tüketilen bir malın miktarının fonksiyonu değil, aynı zamanda tüketilen diğer malların da fonksiyonu olduğu öne sürülmüştür (Kamilçelebi, 2015: 36-37).

2.5. Dünya Mutluluk Raporları

Araştırmacıların çoğunlukla başvurdukları yaşam memnuniyeti çalışmaları, çeşitli kurum ve organizasyonların sunmuş oldukları verilerden temin edilebilmektedir. Bu kaynaklar arasında World Values Survey, European Statistical System, World Health Organization ve European Social Survey yer almaktadır. Bu kaynaklarda kişilere genel mutluluk düzeylerinden yaşam memnuniyetine ve sosyal ilişkilerine kadar geniş yelpazede farklı soru kalıpları yer almaktadır (Yılmaz, 2020: 2). Dünya mutluluk raporu yaşam merdiveni ölçüsü kullanılarak Gallup tarafından yıllık olarak hesaplanmaktadır. Bireylere yaşamlarına ilişkin olarak sorulan sorulara sıfır ile on arasında bir değer verilerek hesaplanmaktadır (World Happiness Report, 2019).

2.5.1. OECD Daha İyi Yaşam Endeksi

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı tarafından ilk defa 2011 yılında başlanan ve belli başlı alanların yer aldığı Daha İyi Yaşam Endeksi (Better Life Index) ile ülkelerin mutluluk düzeylerine ilişkin karşılaştırma yapılabilmesine imkan sağlamaktadır. Çeşitli yayınlar, kitaplar ve istatistikler oluşturularak dünyada hem ülkeler arası hem de bölgesel düzeyde karşılaştırma yapılmasına imkan sağlayabilmektedir. OECD'nin oluşturmuş olduğu endeksin hesaplanmasında temel aldığı alanlar başlıca on bir tanedir, ayrıca bu alanlar insanın yaşam kalitesini belirleyen başlıca alanlar olarak belirlenmiştir. Bunlar; konut, gelir, iş, topluluk, eğitim, çevre, yönetim, sağlık, yaşam memnuniyeti, güvenlik ve son olarak da iş ve sosyal yaşam dengesi konularıdır. Her bir alandaki yaşam tatmini seviyesi 0-10 ölçeğinde derecelendirilerek ortalama bir değer hesaplanmakta ve genel yaşam memnuniyeti belirlenmektedir (OECD, Better Life Index).

OECD'nin daha iyi yaşam endeksi geleneksel GSYİH dışında kullanılabilecek ölçü arayışının bir sonucu olarak geliştirilmiştir. Bu endeks, insanların yaşamlarını daha iyi hale getirmek için sosyal göstergeleri ve yaşam kalitesi verilerini bir araya getirerek GSYİH'nin ekonomik büyüme odaklı bir ölçüm yerine, refahın daha kapsamlı bir analizini sunmayı hedeflemektedir (Kağızman ve Atan, 2021: 380)

2.5.2. Dünya Mutluluk Endeksi

Dünya Mutluluk Endeksi (World Happiness Index) başlıca Gallup World Poll'un yayınlamış olduğu anketlerden faydalanmaktadır. İlk olarak 2011 yılının Haziran ayında ülkeler bir araya gelerek sosyal ve ekonomik kalkınmada mutluluğun ve öznel iyilik halinin önemine vurgu yapmış ve mutluluk çalışmalarının gelişimine önemli katkılar sağlanmıştır. Gallup World

Poll, yıllık olarak uluslararası karşılaştırmalara imkan vererek global düzeyde anket çalışmaları yürütmektedir. Gallup her yıl 20 Mart Dünya Mutluluk Günü dolayısıyla dünyanın en mutlu ülkelerini açıklayarak insanların ilgisini üzerine çekmeyi başarmıştır. Söz konusu mutluluk ölçümleri, kişi başına milli gelir, sosyal destek, doğumda sağlıklı yaşam beklentisi, istediğini yapabilme özgürlüğü, cömertlik, kurumsal güven, pozitif etkiler ve negatif etkiler başlıkları altında kriterler esas alınarak ölçülmektedir (Helliwell, 2021: 1-3).

2.5.3. Mutlu Gezegen Endeksi

Mutlu Gezegen Endeksi, Yeni Ekonomi Vakfı (New Economics Foundation) tarafından oluşturulan bir endeks olup, 2006, 2009, 2012 ve 2016 yıllarında açıklanarak sürekliliği sağlanmıştır. Bu vakfın sadece bir kez yapmış olduğu Avrupa Mutlu Gezegen Endeksi (The European Happy Planet Index) ise sadece 30 Avrupa ülkesinin dahil edildiği bir araştırma da yapılmıştır.

Mutlu Gezegen Endeksinde refah, nihai sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğal kaynakları temel girdi olarak formüle ederek yüksek refahın sağlanmasında kaynakların tüketiminde sorumluluk sahibi bir yaklaşım sergilemektedir. Nihai sonuç ile girdi arasındaki araçlar bölümünde ise, yaşamı etkileyen faktörlerden başlıcaları olan iletişim, teknoloji, sağlık, ekonomi, değerler, aile, eğitim, yönetim, istihdam ve tüketim dikkate alınarak ülke düzeyinde gösterge oluşturulmaktadır. Aşağıda yer alan Mutlu Gezegen Endeksi formülünde yaşam memnuniyeti, yaşam beklentisi ve ekolojik ayak izi parametreleri hesaplama dahil edilmektedir (Nef, 2006: 7).

Mutlu Gezegen Endeksi (Yaşam Beklentisi x İyi Olma Hali Deneyimleri) / Ekolojik Ayak İzi

Mutlu Gezegen Endeksi herkes için sürdürülebilir iyi olma halinin sağlanmasını konu edinmektedir. Bu endeks refah devletlerinin uzun dönemde mutlu ve sürdürülebilir yaşamları nasıl sağladığı hakkında bilgi vermektedir. Genellikle bilindiği gibi, yüksek refaha sahip batı ülkelerinin Mutlu Gezegen Endeksinde yukarı seviyelerde olduğu görülmemektedir. Bundan ziyade, bazı Latin Amerika ülkeleri ile Pasifik Asya bölgeleri yüksek seviyelerde refah ve yaşam beklentisini sağlarken aynı zamanda düşük ekolojik ayak izi bırakmayı da başarmaktadır. Böylece bu endeks bu dünyaya daha az zarar vererek iyi bir yaşamın yaşanabileceğini öne sürerek uluslara rehberlik etmektedir (Happyplanetindex, 2021).

2.5.4. Dünya Değerler Araştırması

Yaşam memnuniyeti ile ilişkili olan bir başka araştırma ise, Dünya Değerler Araştırması Derneği (World Values Survey Association) 1981 yılından günümüze kadar devam eden

Dünya Değerler Araştırması (World Values Survey)'dır. Projenin amacı insanların sahip olduğu değerler, inançlar ve normların ülkeler arasında ve belirli bir ülke içinde karşılaştırılmasıdır. Bu karşılaştırmalar çevrimiçi veri analizi (Online Data Analysis) bölümünde yapılmaktadır. Ülkeler arası karşılaştırmalar sosyoloji, politik bilimler, uluslararası ilişkiler, ekonomi, kamu sağlığı, nüfus, antropoloji, sosyal psikoloji gibi alt başlıklar altında yapılmaktadır (World Values Survey).

2.5.5. Dünya Mutluluk Veritabanı

Martijn Burger ve Ruut Veenhoven tarafından hazırlanan 'Dünya Mutluluk Veritabanı (World Happiness Database)' üzerinden mutluluk hakkında bilgilere erişebilme imkanı bulunmaktadır. Bireyin yaşamının bir bütün olarak değerlendirilmesiyle oluşturulmuş bir veritabanıdır. Bu veritabanında iki tür bulguya erişilmektedir. Bunlardan ilki, dağılımsal bulgular, ikincisi ise ilişkili bulgular olarak adlandırılmaktadır. Dağılımsal bulgular insanların belirli zaman ve mekanda ne kadar mutlu olduklarını araştırmakta iken, ilişkili bulgular ise daha çok ya da daha az mutlu olma durumlarını karşılaştırmaktadır (Veenhoven, World Database of Happiness).

2.6. Yaşam Memnuniyeti ve Easterlin Paradoksu

Çalışmalarda gelir, yaşam memnuniyetini belirlemede önemli bir faktör olarak görülmektedir. İnsanların elde ettiği gelir düzeyinin, onların yaşam standardını artırdığı ve böylelikle bireyin toplumdaki yerini belirlemede önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir. Diğer taraftan bireylerin elde ettiği gelirlerini diğer insanların gelirleriyle karşılaştırdıkları durumda, mutlulukları üzerinde farklı etkiler ortaya çıkabilmektedir. Bu durumda insanların karakteristik özellikleri onların nelere daha fazla değer atfettiği üzerinde etkili olabilmektedir (Schalembier vd. 2020: 64).

Easterlin paradoksu, yaşam memnuniyetini gelirle ilişkili olarak ele almış ve Richard Easterlin tarafından 1974 yılında ortaya konulmuştur. Çalışma, 1946-1970 yıllarına ilişkin olarak 11 adedi Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri olmak üzere toplam 19 ülkede yapılmıştır. Yüksek gelir seviyesine sahip gruptaki insanların, düşük gelir düzeyindeki insanlardan daha mutlu oldukları görülmüştür (Easterlin, 1974: 118). Easterlin'in yüksek gelir düzeyi ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi konu edinen çalışmasına göre, insanların gelir düzeyi ile yaşam memnuniyeti arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilememiştir. Diğer bir deyişle zengin insanlar yoksul insanlardan daha mutludur. Ancak ülkeler bazında

değerlendirildiği zaman, ülkelerin gelir düzeyi arttıkça daha da zenginleşince ortalama yaşam memnuniyetinin arttığına yönelik bir delil bulunmamaktadır (Smith, 2014: 1754).

Son yarım yüzyıldaki en şaşırtıcı sosyal bilim bulgularından biri olan Easterlin paradoksu, bir ülke içindeki ekonomik büyümenin her zaman mutluluk artışına dönüşmediğini ortaya koymaktadır. Bu paradoksun gelir eşitsizliği ile kısmen açıklanabileceğine dair kanıtlar sunarak 34 ülkeyi kapsayan iki farklı veri setinde, artan gelir eşitsizliği eşliğinde ekonomik büyümenin mutluluktaki artışlarla ilişkilendirilmediği görülmektedir. Böylece, Easterlin paradoksunun önceki örneklerinin, yani ekonomik büyümenin artan mutlulukla ilişkili olmaması durumunun ekonomik büyümeye eşlik eden gelir eşitsizliğinin artışı ile açıklanabileceği görülmektedir. Bu bulgular, ulusal servetteki büyümenin daha eşit bir şekilde dağıtılmasının, ülke çapında mutluluğu artırmanın önkoşulu olabileceğini göstermektedir (Oishi ve Kesebir, 2015: 1).

Bartolini ve Sarracino (2015: 343)'ya göre gelir gibi sosyal statülerini karşılaştırma davranışları ve materyalist değerlere bağlılıkları arttıkça insanların iyilik hallerinde azalma meydana gelmektedir. Bunun yanı sıra gelirdeki artış da iyilik halinde azalmanın bir diğer sebebidir.

2.7. Kamu Politikaları ve Yaşam Memnuniyetinin Belirleyicileri Arasındaki İlişki

Her ekonomide kamunun belirli bir payı bulunmaktadır. Mutluluk ekonomisi ise, kamu politikaları uygulanarak bireylerin yaşam memnuniyetinin ne yönde değişeceğini araştırması dolayısıyla kamu ekonomisinin bir alt dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamu kesimi ekonomiye belirli araçlarla müdahale ederek harcamalar yapmakta ve bunların karşılığı olarak da esas olarak vergilerle finansman sağlamaktadır. Devletin yapmış olduğu harcamalar, türleri itibarıyla farklı alanlarda olabilmektedir. Bu harcamalardan bazıları vatandaşların yaşam memnuniyeti üzerinde doğrudan etkide bulunurken, diğerleri ise genel ekonomik programlara yönelik olması sebebiyle dolaylı yoldan etkide bulunmaktadır. Devletin neye, ne kadar harcama yapacağını belirlenmesi, takibi ve planlanması bütçe aracılığıyla yapılmaktadır. Bu hususta devletlerin yaşam memnuniyeti faktörlerinin iyi bir şekilde belirlenip onlara göre harcamalarını planlaması vatandaşların yaşam memnuniyet düzeyinin artmasına katkı sağlayacaktır.

Neo Klasik İktisadın standart model varsayımları, ekonomik politikaların değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Bu modelin varsayımlarına göre, tüketiciler, çoğu aza tercih ederler. Bunun yanında kendileri için en iyi olanı seçerler. Basitleştirilmiş bir modelde

bireylere sunulan mal ve hizmetler arasından tercih yaparlarken kendi gelirleri ile mal ve hizmetlerin fiyatlarını göz önüne alarak en iyisini seçmek isterler. Böylesine basitleştirilmiş bir senaryoda, insanların davranışlarını ölçmek daha kolay olabilmektedir. Çünkü gelir ve fiyatların değiştiği durumda ortaya çıkan bulgular açık bir şekilde görülebilmektedir. Bu analizler aynı zamanda refah analizleriyle ilişkilendirilmiştir. Her bir birey kendisi için en iyisini yapar, bu durumda başka birisine de bireyin tercihlerine müdahale etmesi yönünde bir rol düşmez. Böylece serbestçe belirlenen tercihler ile öznel iyilik hali birbiriyle iç içe geçmiş durumdadır. Böylece bireylerin tercih ettikleri mal ve hizmetlerin göreceli fiyatları, onları satın alan bireylerin göreceli marjinal değerlendirmeleriyle aynıdır. Böylece mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları, bireylerin nelere değer verdiğini en azından marjinlerde göstermektedir (O’Donnell vd. 2014: 18).

Bununla birlikte metalar üzerinden insanların iyilik hali hakkında yargıda bulunmak oldukça dar bir bakış açısı sunmaktadır. İnsanlar için metalar dışında sağlık, eğitim, hisler, toplum içindeki roller, arkadaşlıklar ve diğer insanlarla olan ilişkiler önem arz eden hususlar arasındadır. Geleneksel ekonomik analizler bunları kabul etmekle birlikte analizin dışında tutmaktadır. Kaygı, stres, kızgınlık gibi olumsuz ekonomik şartların neticesinde ortaya çıkan duygular ve bunların sonucunda oluşabilecek sağlık problemler dikkate alınmamaktadır. Ekonomik analizlerde Pareto iyileştirici durumlarda, en az bir insanı daha iyi duruma getirmek ve hiçbir insanı bulunduğu durumdan daha kötü duruma düşürmemek yeterli görülmektedir. Ancak yaşam memnuniyeti çerçevesinde bu durum ele alındığında farklı bir sonuca ulaşılmaktadır. Toplumda bir grup insanın zenginleşmesi, başka kimsenin durumunu olumsuz etkilemeden gerçekleşmiş olsa dahi, zenginleşen kişilerin politik sistemi kendi lehlerine olacak şekilde etkilemeleri ve kamusal sağlık ve eğitim gibi hizmetlerin sağlanmasını engellemeleri diğer insanların iyi oluşlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durum hükümetlerin sıkı para ve maliye politikaları izlemeleri durumunda da insanların bir bölümünün düşük gelire sahip olmaları ve işsiz kalmaları nedeniyle ortaya çıkabilmektedir (O’Donnell vd. 2014: 20).

Bir toplumdaki insanların mutlu ve memnun olmasını sağlayacak bir takım kamusal uygulamalar mutluluğun artmasında önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan kamusal hizmetlerin niteliği ve türlerinin de insanların yaşam memnuniyetine olan olumlu etkisinin araştırılması elzem görülmektedir. Bireyleri mutlu eden faktörlerin doğru ve kapsamlı bir şekilde tespit edilmesi, halka daha yakından hizmet sunumunun öneminin, kamusal harcamaların, vergilerin, kurumsal faktörlerin, toplumsal mutluluğu artırıcı alanlara kanalize edilerek

başarılı olabilmektedir. Böylece devletin en önemli amacı olan vatandaşlarının mutlu ve memnun olmasının sağlanmasında atılacak adımların daha stratejik adımlarla başarı şansını artırmak mümkün görünmektedir (Şeker, 2009: 132).

Piyasada sunulan mal ve hizmetlerin fiyatı piyasada belirlenmektedir. Kamusal mallar bağlamında sunulan mal ve hizmetler arasında bir kentteki araç otopark miktarı, kentte düzenlenen spor etkinlikleri, şehrin güvenliğinin sağlanması, temiz hava, oyun parkları yer almaktadır. Bu türden kamusal malların fiyatı piyasada belirlenmediği için bu mallara yönelik taleple ilgili bir bilgi yoktur. Özel malların aksine kamusal malların piyasası olmadığı için talebi bilinmemektedir. Bu sebeple kamusal mal ve hizmetlerin sunumunda optimum üretim miktarını ve niteliğini belirleme problemi ortaya çıkmaktadır. Bu durumda kamu otoritesi kamusal malların miktarını, kalitesini belirleyen bir otorite olarak görülmektedir (Levinson, 2012: 2).

Kamusal malların mutluluğu etkileyen bir boyutu da bulunmaktadır (Levinson, 2012: 2). Levinson'a göre mutluluk ekonomisi literatürüne göre mutluluğun bir tür fayda olarak el alındığı varsayımı altında, farksızlık eğrisinin eğimini ölçme imkanı elde edebiliriz. Buna alternatif olarak politika yapıcılarını faydayı değil de mutluluğu maksimize eden olarak düşünersek, bu durumda fayda temelli değil, mutluluk temelli bir farksızlık eğrisi elde edilebilmektedir. Böylece mutluluk anketleri kamusal mallara atfedilen değeri belirlemede kullanılabilir (Levinson, 2012: 4).

Bireyler piyasada özel mallara yönelik tüketim seviyelerini farksızlık eğrisi üzerinden belirleyebilmektedirler. Fakat söz konusu kamusal mallar olduğunda ise bireyler tercihlerini belirleyemedikleri için farksızlık eğrisi üzerinden belirleyebilme imkanlarını kaybetmektedirler. Kamusal malların üretiminde fayda yerine mutluluğun baz alınması durumunda, kamusal malların mutluluk temelli farksızlık eğrilerini elde etmek mümkün olmaktadır. Böylece kamusal malların ne kadar üretilceğiyle ilgili karar verme imkanına kavuşulmuş olunmaktadır. Kamusal mallarda mutluluğun gözlemlenerek farksızlık eğrisi üzerinde mutluluk seviyesinin değişmeden tutulacağı ve hangi fiyat ve miktarların optimal olacağı tahmin edilebilir hale gelmektedir (Levinson, 2012: 4).

2.8. Mali Yerelleşme ve Yaşam Memnuniyeti

Halkın tercihlerinin heterojen olması onların yaş, gelir, etnik yapı, dilsel farklılıklar, konaklama tercihleri bakımından farklılıklar gösterebilmektedir (Ivanyna ve Shah, 2012: 25). Bu bakımdan yerelleşme sayesinde bireylerin farklılaşan tercihlerinin daha yakından tespit

edilip, değerlendirilmesi yerelleşme sayesinde gerçekleşebilmektedir. Diğer taraftan bireylerin yaşam memnuniyeti de demografik, sosyal ve çevresel koşullar ile ekonomik ve kurumsal değişkenler bakımından etkilenebilmektedir.

Yerel birimlerde karar alıcılar belirli bütçe sınırları çerçevesinde vergileme ve harcama yapma gücüne sahip olabilmektedirler. Yerel birimlerin göstermiş olduğu faaliyetlerden oluşabilecek beklenen fayda etkinliğin sağlanması, hesap verilebilirlik ve yerel halkın tercihlerine uygun mal ve hizmet sunmak şeklinde kendini gösterir. Kamusal mal ve hizmetlerin etkin bir şekilde sunulması, en nihayetinde bu hizmetlerin daha kaliteli olmasına ve hesap verilebilirliğin sağlanmasına katkı sağlayabilmektedir (Letelier, Lozano, 2020: 4). Bu durumda da hizmet sunumunun iyileşmesi, şeffaflığın artırılması bireylerin kamudan almış olduğu hizmetler dolayısıyla yaşam memnuniyetinin artması mümkün hale gelebilmektedir.

Yaşam memnuniyeti bireysel düzeyde birçok faktörden etkilenmektedir. Bunun yanı sıra hem sosyal hem de çevresel koşulların yaşam memnuniyeti üzerinde bir takım etkisi bulunmaktadır. Bu etkiler yerelleşme bağlamında ele alındığında ise, insanlara sunulması gereken temel hizmetler bağlamında ele alınabilmektedir. Bu türden hizmetlerin yerel bağlamda eksik sunulması insanların yaşam memnuniyetini azaltan bir unsur haline gelebilmektedir. Çünkü insanlar öncelikle bu hizmetlerin minimum düzeyde sunulmasını, bu hizmetlerin kaliteli bir şekilde sunulmasından daha çok önemsemektedir (Letelier, Lozano, 2020: 5) Bu hizmetler sağlık, eğitim, temiz su, barınma, beslenme, elektrik ve enerji, ulaşım, iletişim, sosyal hizmetler, adalet, güvenlik şeklinde örneklenebilen hizmetler olup bu hizmetlerden faydalanılması temel insan haklarından sayılmış olduğundan bir ülkede yoksulluğun azaltılması, sosyal kalkınmanın sağlanması ve yaşam memnuniyetinin artırılması bakımından önemli bir rol oynamaktadır.

Ülkelerin birçoğunda hem hükümetler hem de uluslararası kuruluşlar başlıca temel hizmetlere ulaşılabilmesini temin etmek için çaba göstermektedirler. Bu hizmetlerin sunumunun önünde de birtakım engeller bulunmaktadır. Ülkelerin sahip olduğu ekonomik koşullar, coğrafi uzaklık, ayrımcılık, altyapı yetersizliği gibi sebepler dolayısıyla bu hizmetlerin eksik ve eşit bir şekilde sunulamama ve dolayısıyla insanların refahını ve dolayısıyla da bireylerin yaşam memnuniyetini azaltabilmektedir.

Mali yerelleşme ve yaşam memnuniyeti ilişkisi çoğunlukla ampirik olarak ele alınmış olsa da aşağıda, aralarındaki teorik ilişkiye dair açıklamalarda bulunmaktadır. Bu bakımdan mali

yerelleşme ile yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisini inceleyen teorik yaklaşımları doğrudan ve dolaylı olarak yaklaşımlar olarak ikiye ayrılmaktadır.

2.8.1. Doğrudan Yaklaşımlar

Mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi doğrudan açıklayan yaklaşımlardan ilk olarak;

Niskanen, (1968: 304)'e göre yerelleşme sayesinde halkın istek ve arzularının daha iyi belirlenip karşılanması dolayısıyla, onların yaşam memnuniyeti artacağı öngörülmektedir. Yerelleşmenin mali yerelleşmenin yaşam memnuniyeti üzerindeki ilk etkisi daha önceki bölümlerde ifade edilen halkın beklenti ve taleplerinin daha iyi belirlenip bu yönde politikalar uygulanmasına katkı sağlamaktadır. Bu durum Niskanen'in savunmuş olduğu siyasilere kendi aralarında rekabet etmesi sayesinde insanların desteğini kazanmak için bürokratik maliyetlerin azaltılması dolayısıyla siyasilere daha verimli olmaya yönlendirmektedir.

Mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi doğrudan açıklayan yaklaşımlardan ikinci olarak;

Yerelleşmenin sağlamış olduğu en önemli faydalardan birisi karar alma mekanizmasının halka daha yakın birimlerce alınabilmesidir. Yerel yönetimlerin söz konusu alanlarda politika oluşturabilme ve kamusal mal ve hizmet sunmak bakımından birtakım sorumlulukları bulunmaktadır. Yerel birimler nüfus büyüklüğü bakımından oldukça farklılıklar gösterebilmektedir (Ivanyna ve Shah, 2012: 23). Yerel halkın heterojen tercihleri olması, halka hesap verilebilirliğin artırılması dikkate alındığında nüfus bakımından daha az yoğunluğa sahip olan yerel birim ile nüfus yoğunluğu yüksek olan bir yerel birim arasında halka yakınlık söz konusu olduğunda daha yüksek düzeyde yerelleşme eğilimine sahip olması gerektiği düşünülmektedir. Böylece halkın tercihlerine uygun mal ve hizmet sunumu gerçekleştirilerek, memnuniyetlerinin artırılması mümkün hale gelebilmektedir.

Mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi doğrudan açıklayan yaklaşımlardan üçüncüsü ise;

Bilginin elde edilişi ve kullanımı konusunda çalışmaları bulunan Hayek, enformasyonun dağınık olduğunu ve tüm ekonomik bilginin merkezi bir otoritenin kontrolü altına alınamayacağını savunmaktadır. Hayek, bilimsel bilgi dışında deneyimden gelen pratik bilginin de iktisadi hayatın üzerinde belirleyici bir rolü olduğunu vurgulamaktadır. Ancak Hayek, bu tür bilginin mümkün olduğu kadar çok elde edilebilmesi yönteminin asıl yanıt

bulması gereken bir problem olduğunu savunmaktadır. Çünkü, bu türden bilgilerin istatistiksel olarak merkezi otoritelere aktarılamayacağını savunmaktadır. Ona göre, piyasa ekonomisi, bireylerin yerel bilgilerine dayalı olarak kararlar almasına izin vererek daha etkili bir şekilde çalışır. Merkezi bir otorite, ekonomik bilgileri yeterince toplanamamakta veya analiz edilememekte çünkü bu bilgiler çok çeşitlidir ve sürekli değişmektedir. Ayrıca Hayek, istatistiklere dayalı olarak merkezi planlama yoluyla karar alma yaklaşımının eksik olduğunu savunmaktadır. Çünkü istatistikler, bireysel farklılıkları ve yerel koşulları göz ardı edebilir. Merkezi plânlama, bireysel ihtiyaçları ve yerel koşulları dikkate almadan genel kararlar almaya çalışırken, bu nedenle başarısız olabilmektedir. Hayek'in bu görüşleri, ekonomi politikaları ve toplumsal organizasyonun doğası hakkında önemli bir perspektif sunmaktadır (Hayek, 2007: 158). Hayekin bilgi konusundaki bu görüşleri, mali yerelleşme ile ilişkilendirildiğinde bir takım harcama ve gelir kararlarının yerel birimlere bırakıldığında dağınık bilgi problemini azaltabilmekte böylece etkinliği artırabilmektedir. Beklentileri ihtiyaçları ve istekleri konusunda daha iyi bilgiye sahip olan yöneticiler halkın bu beklentileri karşılandığında insanların üzerinde olumlu bir etki meydana getirebilmektedir.

Mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi doğrudan açıklayan yaklaşımlardan dördüncüsü şu şekildedir. Ses ve çıkış yaklaşımları olarak kavramlaştırılan ve mali yerelleşmenin yaşam memnuniyeti üzerine etkilerini açıklamada kullanılan bir diğer teorik yaklaşımdır.

Ses: Güçlendirilmiş demokratik kontrol şeklinde kendini göstermektedir, bir toplumdaki bireylerin veya grupların hükümete veya başka herhangi bir kuruluşa karşı endişelerini, tercihlerini ve memnuniyetsizliklerini ifade etme yeteneğini ifade eder. Vatandaşların oylama, protestolar, savunuculuk ve diğer siyasi katılım biçimleri yoluyla karar alma süreçlerinde seslerini duyurabilmektedirler. Vatandaşların fikirlerini dile getirme ve hükümetin uygulamış olduğu politikalar üzerinde etkili olabilmektedir. Bu, özgür ve adil seçimler, özgür basın, sivil özgürlüklerin korunması, halkın ihtiyaç ve isteklerine duyarlı kurumlar gibi mekanizmalarla sağlanabilmektedir (Hirschman, 1970: 4). Bireylerin siyasi sürece dahil olarak söz sahibi olduklarında hükümetlerini sorumlu tutabilmeleri, politikaları şekillendirebilmeleri ve sosyal adalet, insan hakları ve ekonomik eşitlikle ilgili konuları ele alabilmeleri mümkün hale gelebilmektedir.

Hirschman'a göre; çıkışın kolaylaştırılmasının, piyasa ekonomisinde ve siyasi süreçlerde azınlıkların ve bireylerin çıkarlarını koruma ve etkileme yolunda önemli bir rol oynadığı

savunulmaktadır (Bjornskov, Drehe ve Fischeer, 2008: 147). Hirschman'a göre, bireyler ve azınlıklar bir toplumda veya piyasada memnuniyetsiz olduklarında çıkış yoluyla tepkide bulunabilirler. Çıkış, bu kişilerin alternatif seçeneklere yönelmelerini ifade eder, yani başka bir ürün veya hizmet satın almaları veya farklı bir bölgeye taşınmaları şeklinde kendini gösterebilmektedir. Bu durumda da yerel yönetimlerin memnuniyetsizlik oluşturan bu durumların sebebini araştırma ve onlara çareler aramaları yönünde çaba göstermelerine yol açabilmektedir (Hirschman, 1970: 4).

Mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi doğrudan açıklayan yaklaşımlardan beşincisi ise şu şekildedir. Yerel birimlerin, tüm ülkeyi riske atmadan yeni sosyal ve ekonomik deneyler için bir laboratuvar görevi görmesine izin veren bir yaklaşımdır. Elde edilmesi beklenen muhtemel fayda ise, yerel birimlerin bağımsız olarak birtakım politikaları deneyerek en iyi politikanın bulunması amaçlanmaktadır. Böylece yerel birimler, bir diğer yerel birimin uygulamış olduğu politikaların başarıları ve hatalarından ders çıkarma imkanına sahip olacağı düşünülmektedir (Kotsogiannis and Schwager, 2006: 485).

Diğer taraftan merkezi olmayan bir sistemin aslında merkezi sisteme kıyasla daha az politika yeniliği üretebileceğini öne sürülmektedir. Bunların sebebi, politika yapıcılar için diğer birimlerin yenilikçi çabalarından bedavaya yararlanma yönünde bir teşvik yaratabilmektedir. Başka bir deyişle, eğer bir eyalet deney yapıyorsa ve diğerleri aynı çabayı göstermeden sonuçlardan faydalanabiliyorsa, diğer eyaletlerin yenilik yapmasına yönelik daha az teşvik olabilmektedir. Bir yanda yerel birimlerin denemeyi teşvik ettiği düşüncesi varken, diğer yanda böyle bir sistemde bedavacılık ve yetersiz deneme sorunları oluşabilmektedir (Kotsogiannis and Schwager, 2006: 485). Bu durumda yerel birimler yeni politikalar deneyerek bireylerin yaşam memnuniyetini artırıcı etmenler bakımından uygulamalar yapılabilmesine fırsat tanımaktadır. Bu hususta yerel birimlerin birbirleriyle olan iletişimlerinin artırılması önem arz etmektedir.

2.8.2. Dolaylı Yaklaşımlar

Mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi dolaylı kuran yaklaşımlar

Mali yerelleşmenin ekonomi üzerine pozitif etkisi birinci ve ikinci nesil yaklaşımlarla literatürde ele alınmıştır. Mali yerelleşmenin ekonomik büyümeye katkı sağladığı literatürde mali yerelleşmenin birinci ve ikinci nesil yaklaşımları çerçevesinde ele alınmaktadır. Mal ve hizmet sunumunun yerel birimlerce daha etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi bireylerin memnuniyetini artırıcı bir etki gösterebilmektedir. Ekonomik büyümeye ilişkin olarak

Easterlin'in büyüme ve yaşam memnuniyeti ilişkisi üzerine çalışmaları, ekonomik büyümenin yaşam memnuniyeti ile olan ilişkisini açıklamada önem arz etmektedir.

Mali yerelleşmenin yaşam menuniyeti üzerinde doğrudan etkiler yanında dolaylı etkileri de bulunmaktadır. Ekonomik büyüme, mal ve hizmet sunumunda etkinlik gibi unsurlar bireylerin memnuniyetini artırmada önemli bir belirleyici etmen olabilmektedir. Gelirlerin toplanması ve harcamaların yapılması yetkisinin yerel birimlere devredilmesi yoluyla halka daha yakın olan yerel birimler halkın tercihlerini daha iyi bilmekte oldukları için yerel halkı daha iyi karşılayarak onları daha memnun edebilme potansiyeline sahip bulunmaktadırlar. Merkezi birimler tekdüze mal ve hizmet sunması sebebiyle farklı yerel birimlerin ihtiyaçlarını yerinde görme ve belirleme imkanına sahip bulunmamaktadır. Ayrıca Araştırmacılar, yerelleşmenin ekonomik büyüme, hizmet sunumu ve diğer ekonomik göstergelerde iyileşmeler yaratmak, dolayısıyla da daha yüksek yaşam memnuniyeti seviyesine ulaşmasının yollarını araştırmışlardır (Gao, Meng ve Zhang, 2014: 1179).

Mali yerelleşmenin ekonomik büyüme üzerine pozitif etki yaratmış olduğu çalışmalar literatürde yer almaktadır. Bu hususta, Zhang and Zou (1998), mali yerelleşme ile büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Bird, (1993: 221)'a göre gelir artırma ve harcama yapma kararlarının yerelleşmesi kamu kesiminde etkinliği sağlayacağını tespit etmişlerdir. Böylece ekonomik büyümenin de dolaylı olarak yaşam memnuniyetini artıracığı düşünülebilmektedir.

Diğer taraftan mali yerelleşme hizmet sunumunun iyileşmesine katkı sağladığı literatürde yer almaktadır (Gao, Meng ve Zhang, 2014: 1179). Bu açıdan da Bardhan and Mookherjee (2003)'a göre yerelleşmenin toprak reformu sayesinde toprağın eşit dağıtımı ve okuryazarlığın artırılması yoksulluğun azaltılmasına katkı sağladığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan da Faguet (2004)'e göre yerel tercihlere daha uygun hizmet sunulmasıyla sosyal hizmetlere olan erişim ve onların kalitesinin artmış olduğunu tespit etmişlerdir. Bu durum özellikle de proje bağlamında en yoksul bölgeler seçilmesi yoluyla yapılarak bir bakıma yerelleşmenin deney amaçlı kullanılabileceğini ve başarılı olabileceği ortaya konulmaktadır.

Fisman and Gatti (2002) mali yerelleşme ile yolsuzluk arasında negatif ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Kamu harcamalarının yerelleşmesinin yolsuzluğu azaltmada daha etkili olduğu savunulmaktadır. Bu durum ise daha büyük federal transferler yapıldığında kamu birimleri bunları harcarken, kaynakları suistimal ederek sorun yaratabilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Böylece mali yerleşmenin ekonomik büyüme ve etkinliği sağlarken, kamusal mal ve hizmet sunumunun iyileşmesine katkı sağladığı görülmektedir. Böylece vatandaşların refahı artabilmektedir. Daha iyi ekonomik kalkınma, daha iyi yaşam standartını getirmektedir. Daha iyi hizmet sunumu sayesinde insanlar önemli düzeyde yaşamlarından memnun olabilmektedir (Gao, Meng ve Zhang, 2014: 1179).

Halkın refahını artırmak hükümetler için genel bir hedef olarak görülmesine karşın, hükümetler dolaylı olarak yaşam memnuniyetini artırmaya gayret etmektedir. Hükümetler ekonomik istikrarın sağlanması, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve ekonomide etkinliği sağlamak gibi bir takım politik hedefler belirleyerek halkın refahını dolaylı olarak artırmaktadır. Hükümetlerin mali yerleşme sayesinde yerele birtakım yetkiler devrederek ekonomik büyümenin sağlanması, hizmet sunumunun iyileştirilmesi ve diğer bir takım ekonomik göstergeleri de kullanarak insanların refahını artırabilme olanağına sahiptir (Gao, Meng ve Zhang, 2014:1179) böylece hükümetler yönetim organizasyonu içerisinde bir takım yetki ve sorumlulukları bir diğer birime devrederek ekonomik göstergeler üzerinde ve insanların yaşam memnuniyeti üzerinde etkide bulunabilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALİ YERELLEŞME İLE YAŞAM MEMNUNİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ BAĞLAMINDA AMPİRİK OLARAK İNCELENMESİ

Mali yerelleşme üzerine yapılan literatür çalışmalarında genellikle ekonomik büyüme, insani gelişmişlik endeksi, yoksulluğun azaltılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi gibi konuların ele alındığı görülmektedir.

Song, Geng, Fahad (2022)'a göre mali yerelleşmenin yoksulluğun azaltılmasında etkili olabileceği tespit edilmiştir. Özdemir (2007) çalışmada elde edilen bulgulara göre yerelleşmenin kamu harcamalarını sınırlayıcı etkisinin kamu gelirlerine olan etkisine göre daha büyük olduğu görülmektedir. Eryılmaz (2021)'in çalışmasında ise yerelleşmenin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisi olduğu görülmektedir. Çoban ve Yeşil (2022)'a göre harcama yönünde mali yerelleşmenin artırılması devlete olan güveni artırmaktadır.

Mali, idari ve politik yerelleşmenin hizmet sunumuna etkisini konu alan çalışmalarda genellikle kapsam olarak sınırlı bir alana yönelik etkiler ölçülmüştür. Yerel birimler tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin bilimsel açıdan kaynak dağılımı yoluyla vatandaşların yaşam memnuniyetine nasıl etki edeceği üzerine çalışmalar kısıtlıdır (Rahim ve Shirazi, 2018: 123).

Aşağıda yer alan literatür taramasında, mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara yer verilmiştir. Literatürdeki bu ilişkiyi ele alan çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir. Buna karşın son zamanlarda mali yerelleşmenin farklı konularla etkilerinin araştırılması, verilerin tutulması ve ülkelerarası karşılaştırılabilme imkanların verdikleri ölçüde mali yerelleşmenin yaşam memnuniyeti üzerinde etkisinin araştırılmasına imkan vermektedir. Uluslararası düzeyde veri paylaşımı yapan başlıca kuruluşlardan OECD, Dünya Bankası ve IMF, yapmış oldukları çalışmalarda ekonomik alanın dışına çıkılarak farklı alanlarda analizler yapılmasıyla benzer ilişkilerin kurulabileceğini savunmaktadırlar.

3.1. Mali Yerelleşme ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi Literatür Taraması

Mali yerelleşme yaşam memnuniyetini ele alan literatür çalışmaları kısıtlıdır. Bu ilişkiyi ele alan çalışmalara aşağıdaki tabloda yer verilmiştir. Tabloya göre yerel gelir ve yerel

harcamalar ile transferler açıklayıcı değişkenler olarak yaşam memnuniyeti üzerine olan etkisinin incelendiği görülmektedir.

Tablo 3.1. Literatür Taraması

Yazarlar	Veri Seti	Bulgu/Sonuç
Frey ve Stutzer, (2000)	İsviçre’de 6,000 örneklem sayısı, 1997 yılı anket verilerine dayanılarak hazırlanmıştır.	Kurumsal faktörler arasında yer alan hükümet girişimleri, referandum ve yerel özerklik ile bireylerin mutlulukları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak oldukça anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir
Bjørnskov, vd. (2007)	Yaşam memnuniyetine ilişkin veri seti 60,000 bireyin 66 farklı ülkeden Dünya Değerler Endeksi (1997-2001), Ağırlıklandırılmış Sıralı Probit Modeli (Weighted Ordered Probit)	Kamu harcamaları yaşam memnuniyetini azaltmaktadır. Kamu sermaye ve sosyal harcamalar yaşam memnuniyeti üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.
Bjørnskov, vd. (2008)	1997-2001, Ağırlıklandırılmış sıralı probit model (Weighted Ordered Probit)	Yerel gelir ve harcamalar yaşam memnuniyetini artırmaktadır.
Voigt ve Blume, (2012)	80 ülkenin dahil edildiği regresyon analizi	Harcama yerelleşmesi, transferlerin ve yerel birimlerin öz gelirlerinin artırılması ile yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif etki yarattığı tespit edilmiştir
Kim ve Kim, (2012)	Yatay kesit verisi kullanılarak hesaplanmıştır. Hükümet etkinliği ve diğer siyasi, ekonomi ve sağlık değişkenleri veri setinde yer almaktadır.	Hükümet etkinliği değişkeni yaşam memnuniyetini artırmada en etkili değişkendir. Pozitif yönde etkilemektedir.
Kiya ve Kohei,	2005-2009 dönemindeki her yıl	Kamu harcamaları ve kamu gelirleri yaşam memnuniyeti ile ilişkili olduğu

(2012)	için davranışsal risk faktörü gözetim sistemi tarafından 310000'den fazla sayıda birey incelenerek elde edilen bireysel yaşam memnuniyeti verisi ve ABD nüfus sayım bürosu tarafından sunulan kamu maliyeti ile ilgili değişkenlere ilişkin verilere dayanarak çeşitli Sıralı probit modelleri tahmin edilmiştir.	görülmüştür. Kamu harcamalarının artırılması yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif yönlü bir etki yarattığı tespit edilmiştir.
Mojaverian vd., (2014)	İki Aşamalı En Küçük Kareler) Tahmincisi (2SLS) ve Yatay Kesit (Cross-Sectional) verisi 88 ülkede 2010 yılına ilişkin olarak hesaplanmıştır.	Kişi başı milli gelirdeki artışın yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif yönde etkisinin olduğu tespit etmişlerdir
Gao, Meng, Zhang, (2014)	Sıralı Probit Regresyon Modeli (Ordered Probit Regression), sadece 2003,2005,2006 yıllarına ilişkin olarak, Çin dahilinde çalışma yapılmıştır.	Gelirlerin yerelleşmesi yaşam memnuniyetini artırır, harcamaların yerelleşmesinin ise yaşam memnuniyetiyle ilişkisi görülmemiştir. Yerel harcamalar ve transferler için koşullu ve zorunlu olan sınırlamaların kaldırılmasının yaşam memnuniyetinin artırılmasında önemli bir konu olduğu öne sürülmüştür
Sujarwoto ve Tampubolon (2015)	Veriler Endonezya Aile yaşam anketi 2007yılına ilişkin yüz yüze mülakatlar yapılarak 29.024 birey ve 262 bölge üzerinde çalışma gerçekleştirilmiştir	Mali yerelleşme ile vatandaşların mutluluğu arasında pozitif ve güçlü bir ilişki olduğu görülmekte iken; siyasi yerelleşme için böyle bir ilişki görülmemiştir. Elde edilen bulgular yerelleşmenin vatandaşların demokratik haklarını kullanma imkanlarını artırarak demokratik sürece katılım yönünde bir iyileşme yaratmamakta iken; bölgelerde hizmet sunan yerel birimlerin kamusal hizmetleri yerine getirme kapasitesini iyileştirdiği tespit edilmiştir.
Rahim ve Shirazi,	2001-2010, Sıralı Lojistik Regresyon	Yerel birimlere 2001 ve 2010 yıllarına ilişkin olarak gerçekleştirilmiş olan yetki

(2018)	modeli (Ordered Logistic Regressions)	devrinin 2012 yılı sonrasında askıya alınması sonucunda insanların memnuniyet düzeyinin önemli ölçüde düşüş gösterdiği, yerel yönetimlerin özerkliği yaşam memnuniyetini artırmada doğrudan bir etkisi görülmemektedir.
Letelier ve Lozano, (2020)	89.584 gözlem verisi Dünya Değerler Servisi (World Value Service) ve Avrupa Değerler Servisi (European Value Service) tarafından elde edilmiş olup, 30 farklı ülke ve o ülkelerin yerel yönetimlerine ilişkin veriler Hükümet Finans İstatistiği Government Finance Statistics (IMF)'den elde edilmiştir.	Eğlence, kültür, inanç ve sağlık hizmetlerinin yerelleşmesinin yaşam memnuniyetini artırıcı etki yaptığı tespit edilirken, eğitim ve barınma faaliyetleri üzerinde ise negatif etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Kaynak: Literatür taramasının tablollaştırılması yazar tarafından oluşturulmuştur.

Frey ve Stutzer, (2000) demokratik ve federal kurumların insanların yaşam memnuniyeti üzerindeki rolü hususunda yapmış oldukları çalışmada İsviçre’de bölgeler arası yapılmış olan analizde kurumsal faktörler arasında yer alan hükümet girişimleri, referandum ve yerel özerklik ile bireylerin yaşam memnuniyetleri arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak oldukça anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Yerelleşme, daha aktif durumda olan seçmenlerin, politikacıların üzerindeki kontrolünün artmasına ve seçmen tercihleri ile siyasi çıktıları birbirlerine daha uyumlu hale getirerek bireylerin yaşam memnuniyetini artırmasına katkı sağlamaktadır (Frey ve Stutzer, 2000: 921).

Bjørnskov vd. (2007: 10) çalışmalarında, yerelleşmenin yaşam memnuniyetine etkisini araştırmışlardır. Yaşam memnuniyetine ilişkin veri seti 60,000 bireyin 66 farklı ülkeden Dünya Değerler Endeksi (1997-2001) yıllarına ilişkin olarak alınmıştır. Bağımlı değişken belirleyicisi bireylere sorulmuş olan bu günlerde yaşamınızdan ne kadar memnunsunuz? sorusu ile ölçeklendirilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar 1-10 arasında ölçeklendirilmiştir. Hükümet harcamalarının insanların iyilik halini azalttığını buna karşın mali yerelleşme sayesinde insanların harcamalar üzerinde daha yüksek kontrol gücü olduğu için hükümet

harcamalarının daha faydalı olacağı savunulmaktadır. Ayrıca çalışmada dışa açıklık yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif bir etki yarattığı görülmektedir.

Bjørnskov, vd. (2008) çalışmalarında hazırlamış oldukları kişisel verilere dayanarak yerleşmenin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Yazarlar çalışmalarında gelirlerin ve harcamaların yerleşmesinin yaşam memnuniyetini artırdığını tespit etmişlerdir (Bjørnskov, vd. 2008: 149-150).

Voigt ve Blume, çalışmalarında mali yerleşmenin mutluluk üzerine etkisine yer vermişlerdir. 80 ülkenin dahil edildiği yatay kesit analizinde harcama yerleşmesi, transferlerin ve yerel birimlerin öz gelirlerinin artırılması ile mutluluk üzerinde pozitif etki yarattığı tespit edilmiştir (Voigt ve Blume, 2012: 248).

Rahim ve Shirazi, 2018 çalışmada Pakistan'da yerel yönetimlerin performansının vatandaşların memnuniyeti üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Yaşam memnuniyeti değişkeni, demografik ve sosyal faktörlere dayanılarak belirlenmiştir. Yerel birimlere 2001 ve 2010 yıllarına ilişkin olarak gerçekleştirilmiş olan yetki devrinin 2012 yılı sonrasında askıya alınması sonucunda insanların memnuniyet düzeyinin önemli ölçüde düşüş gösterdiği görülmüştür. Ayrıca kentsel alanlarda yaşayan vatandaşlar kırsal alanda yaşayanlara göre yerel yönetimlerin performanslarından daha memnun oldukları görülmüştür (Rahim ve Shirazi, 2018: 132).

Letelier ve Lozano, çalışmalarında; 89.584 gözlem verisi Dünya Değerler Servisi (World Value Service) ve Avrupa Değerler Servisi (European Value Service) tarafından elde edilmiş olup, 30 farklı ülke ve o ülkelerin yerel yönetimlerine ilişkin veriler Uluslararası Para Fonu Hükümet Mali İstatistikleri Government Finance Statistics (IMF)'den elde edilmiştir. Eğlence, kültür, inanç ve sağlık hizmetlerinin yerleşmesinin yaşam memnuniyetini artırıcı etki yaptığı tespit edilirken, eğitim ve barınma faaliyetleri üzerinde ise negatif etkisi olduğu görülmüştür (Letelier ve Lozano, 2020: 2).

Sujarwoto ve Tampubolon, çalışmalarında yerleşme reformlarının vatandaşların mutluluğu üzerindeki etkisi üzerine gelişmekte olan ülkelere Endonezya bağlamında ele alınmıştır. Veriler Endonezya Aile Yaşam Çalışması (Indonesian Family Life Survey) 2007 yüz yüze mülakatlar yaparak 29.024 birey ve 262 bölge üzerinde çalışmalarını gerçekleştirilmiştir. Yazarlar yapmış oldukları çalışmada mali ve siyasi yerleşmenin, vatandaşların mutluluğu üzerindeki etkisi araştırmışlardır. Elde edilen bulgulara göre mali yerleşme ile vatandaşların mutluluğu arasında pozitif ve güçlü bir ilişki olduğu görülmekte iken; siyasi yerleşme için

böyle bir ilişki görülmemiştir. Elde edilen bulgular yerleşmenin vatandaşların demokratik haklarını kullanma imkânlarını artırarak demokratik sürece katılım yönünde bir iyileşme yaratmamakta iken; bölgelerde hizmet sunan yerel birimlerin kamusal hizmetleri yerine getirme kapasitesini iyileştirdiği tespit edilmiştir (Sujarwoto ve Tampubolon, 2015: 455).

Letelier ve Lozano'ya göre, hükümetlerin insanların yaşam memnuniyetinin belirlenmesinde önemli bir rolü olduğunu tespit etmişlerdir. Bu durum devletin hükümrancılık gücüne dayanarak kamusal araçlar vasıtasıyla yaşam memnuniyeti üzerindeki yaptırım gücünden kaynaklanmaktadır. Ancak yapılan çalışmalarda hükümetler siyaset, ekonomi ve kültüre göre daha önemsiz bir konuma yerleştirilmiştir. Geçtiğimiz 30 yıl boyunca yaşam memnuniyeti çalışmalarına üç teorik yaklaşım öncülük etmiştir. Hükümetler böylece politika, ekonomi ve kültür değişkenlerinin yanında bağımlı değişken olarak ele alınmıştır (Letelier ve Lozano, 2020; Kim ve Kim, 2012: 877).

Gao, Meng ve Zhang, (2014: 1192) yerleşmenin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Elde edilen bulgulara göre daha yüksek düzeyde gelirlerin yerleşmesi yaşam memnuniyetini artırıcı etki yaratırken, buna karşın harcamaların yerleşmesinin ise yaşam memnuniyetiyle ilişkisi görülmemiştir. Bunun sebebinin kısmen koşullu transfer harcamalarından ve daha önceden nereye harcanacağı belirlenmiş zorunlu harcamalardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca gelir yerleşmesinin Çin'in az gelişmiş olan bölgesinde yerleşmenin özel sektörde istihdam edilenler ile ev sahipleri için daha çok fayda sağladığı görülmüştür. Bunun yanında ülkede gelir dağılımının iyileşmesinden hem hem yüksek hem de düşük gelire sahip insanların gelirlerin yerleşmesinden fayda sağlayacakları düşünülmektedir. Böylelikle çalışmada yazarlarca yerel harcamalar ve transferler için koşullu ve zorunlu olan sınırlamaların kaldırılmasının yaşam memnuniyetinin artırılmasında önemli bir konu olduğu öne sürülmüştür. Ram'ın (2009: 489) çalışmasında ise tüketim harcamaları ile yaşam memnuniyeti arasında negatif ve güçlü bir ilişki olduğunu tespit edilmiştir.

Mojaverian vd. (2014: 11) ise yapmış oldukları çalışmada kişi başı milli gelirdeki artışın yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif yönde etkisinin olduğu tespit etmişlerdir.

Chen ve Hou, (2019: 1037) işsizlik ve yaşam memnuniyeti üzerine yapmış oldukları çalışmada dört gelişmiş ülkeden (Kanada, Almanya, Birleşik Krallık ve ABD) elde edilen veriler analiz edilir. Ceteris-Paribus koşullarında işsizlerin, çalışanlara göre daha düşük yaşam memnuniyeti seviyelerine sahip olma eğiliminde oldukları yazarlarca tespit edilmiştir.

Kiya ve Kohei, (2012: 22-23) yapmış oldukları çalışmada Amerika Birleşik Devletleri verilerine dayanılarak yapılan analizde kamu maliyesi değişkenleri ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Elde ettikleri bulguya göre, kamu harcamaları ve kamu gelirleri yaşam memnuniyeti ile ilişkili olduğu görülmüştür. Kamu harcamalarının artırılması yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif yönlü bir etki yarattığı tespit edilmiştir. Kamu harcamalarının bileşenleri bakımından değerlendirildiğinde ise, sağlık harcamalarının yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif bir etki yarattığı, eğitim ve sosyal harcamalar hususunda ise, düşük gelir grubunda yer alan insanlar sosyal harcamalar bağlamında yüksek gelir grubunda yer alan insanlara göre yaşam memnuniyet düzeyi daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu değişkenlerin etkisi farklı gelir gruplarına göre değişkenlik göstermektedir. Bu durumda hangi kamusal mal ve hizmetlerin kimler için sunulacağının bunun sonucunda da yaşam memnuniyetine olan etkisinin belirlenmesinde harcama bileşenleri önemli bir husus olarak görülebilmektedir. Çalışmalarında insanların doğrudan fayda elde etmedikleri kamusal olarak sunulan mal ve hizmetleri tercih etmedikleri bulgular arasında yer almaktadır. Diğer bir husus ise, insanlar kamu harcamalarının kendi ödemiş oldukları vergilerden ziyade kaynaklardan finanse edilmesini tercih ettiklerine çalışmalarında işaret etmişlerdir. Son olarak da, yazarlar tarafından kamu harcamaları ve vergi yapısı bir arada değerlendirildiğinde hem kamu harcamalarının pozitif etkisi, hem de vergilerin negatif etkisi yüksek gelir grubuna dahil insanlar için daha düşük olduğu görülmüştür.

3.2. Ekonometrik Veri ve Yöntem

Veriler gözlendiği birimler ve zaman dikkate alınarak üç şekilde sınıflandırmaya tabi tutulabilirler. Bunlar başlıca “*yatay-kesit verisi, zaman serisi verisi ve panel veri*” setinden oluşmaktadır (Güriş, 2018: 3). Bir değişken zamana göre sabit, birimlere göre değişim gösterdiği durumlarda bu seriler yatay kesit serileri olarak isimlendirilirler. Yatay kesit verilerinde yıl, mevsim, ay gün, saat verisi sabit kabul edilir, aynı yıl içerisinde farklı değişkenler yer alabilmektedir. Bu değişkenler birim olarak ifade edilerek birey, hane halkı, firma vb şeklinde değişkenlik gösterirler (Tatoğlu, 2020: 2). Bu veri türünde zamanın belirli bir anında izlenen farklı birimler söz konusu olmaktadır. Şehirlere göre belirli bir zamandaki daire sayısı, bölgelere göre herhangi bir anda yapılan anketle belirlenen fabrikalarda çalışan işçi sayısı gibi veriler de yatay kesit’e örnek teşkil etmektedir (Güriş ve Çağlayan, 2010: 8).

Bir veride yer alan değişkenlerin zamana göre değişimi gösteren seriler zaman serisini oluştururlar (Güriş, 2018: 3). Örneğin, yıllık milli gelir, mevsimlere göre işsizlik bir firmanın

aylık, yıllık bazda yapmış olduğu ithalat tutarı örnek gösterilebilmektedir (Güriş ve Çağlayan, 2010: 8).

Bu çalışmada ise, 2010-2019 dönemine ilişkin bir analiz yapılmıştır. Çalışmada 31 OECD ülkenin ele alınmaktadır. Mali yerelleşmenin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi analiz edilmektedir. Çalışmada ülkeler ve yıllara ilişkin verilerin eksik olmasından dolayı dengesiz panel veri yöntemi kullanılmaktadır. Yapılan analizde mali yerelleşmeye ek olarak makro değişkenlerden GSYİH, enflasyon iken, maliye politikası değişkenlerinden ise; kamu harcamaları ve vergi yükü değişkenleri yer almaktadır. Kurumsal değişkenler de kontrol değişkenler arasına eklenmiştir.

3.2.1. Panel Veri Kavramı

Panel veri kavramı bireyler, ülkeler, firmalar ve hane halkları vb. birimlere ait olan yatay kesit gözlemlerin belirli bir dönem aralığında bir arada kullanılması biçiminde gerçekleştirilmektedir. Panel veri, N sayıda birim ve her birime karşılık gelecek olan T sayıda gözlemin birlikte kullanılmasıyla oluşturulur. Örnek olarak, Türkiye’de mali yerelleşmeye yönelik değişkenlerin 2010-2019 yıllarına ilişkin olarak gösterilmesi N >1 ve birden fazla yıl T >1 şeklinde kullanılması panel veriye örnek teşkil etmektedir (Tatoğlu, 2020: 2).

Aşağıdaki örnekte, t=3 ve n=N için panel seri oluşturulmuştur.

Tablo 3.2. Panel Veri Gösterimi

i	t	y	z
1	1	y ₁₁	x ₁₁
1	2	y ₁₂	x ₁₂
1	3	y ₁₃	x ₁₃
2	1	y ₂₁	x ₂₁
2	2	y ₂₂	x ₂₂
2	3	y ₂₃	x ₂₃
3	1	y ₃₁	x ₃₁
3	2	y ₃₂	x ₃₂
3	3	y ₃₃	x ₃₃
.	.	.	.
.	.	.	.
.	.	.	.
N	1	y _{N1}	x _{N1}
N	2	y _{N2}	x _{N2}
N	3	y _{N3}	x _{N3}

Kaynak: Tablo 3.2 S. Güriş, (2018), *Panel Veri Modelleri*, (içinde) Uygulamalı Panel Veri Ekonometrisi. Der Yayınları, İstanbul: 5’ten alınarak tablolastırılmıştır.

Belirli bir konuda hem zaman hem de birimlere göre bir analiz yapmak istenildiğinde zamana ve birimlere göre ayrı ayrı inceleme yapılması gerekmektedir. Bu durumda zaman serileri ve yatay kesit verileri ile her biri ayrı yapıldıkları durumlarda birimlere göre değişim ayrı ayrı incelenmiş olacaktır. Zaman ve birimlerin bir arada yer aldığı araştırmada iki farklı verinin biraraya getirilmesi ve bu veriye uygun olan modellerin oluşturulması ve tahminin yapılması gerekecektir. Böylece basit karşılaştırmalar yoluyla konuya daha farklı açılardan bakabilmek mümkün hale gelecektir. Bunun yanında panel veri setinde de zaman serisi ve yatay kesit gibi mikro ve makro bağlamda analizler yapabilmek de mümkündür (Güriş, 2018: 4).

“Zaman serisi ve yatay kesit verilerinin birleştirilmesi ile oluşan verilere” havuzlanmış veri olarak tanımlanmaktadır. Havuzlanmış verilerin zaman ve yatay kesit boyutları farklılıklar arz edebilmektedir. Yatay kesit birimlerinin değişim göstermediği, bu nedenle zamana göre aynı birimler kümesinin değişimini gösteren havuzlanmış verilere panel veri adı verilir. Bunlara örnek olarak Avrupa ülkelerinin seçilmiş belirli yıllara ilişkin olarak aylık, yıllık vb. bankacılık kredi hacmi, bir ilde yaşayan ailelerin bir döneme ait aylık gelirleri bu hususa örnek teşkil etmektedir (Güriş, 2018: 4).

Panel veri kullanılarak olaylara daha başka yönleriyle ele alabilme imkanı sağlasa da panel veri modellerinde de bir takım sorunlarla karşılaşılabilir. Buna örnek olarak genellikle değişkenleri açıklarken yatay kesiti temsilen i , zaman serilerini temsil etmek için ise t indisi kullanıldığından panel veri için de aynı semboller kullanılacaktır. Panel veriler hem birime hem de zamana göre değişimi gösterdiğinden dolayı serileri ifade ederken çift indis kullanılması gerekmektedir. Herhangi iki değişken Y ve X ise; Y_{it} : $i=1,...,M$ $t=1,...,T$ ve X_{it} : $i=1,...,N$ $t=1,...,T$ olarak ifade edilecektir (Güriş, 2018: 4).

Panel veri kullanımının yatay-kesit ve zaman serisi verilerine göre avantajları bulunmaktadır (Gujarati ve Dawn, 2004: 637). Panel veri kullanılarak zaman ve birimler birlikte ele alınmış olmakta böylece gözlem sayısı fazla olabilmesine olanak sağlanmaktadır. Bu durumda gözlemden daha fazla bilgi sağlanması, serbestlik derecesinin artması ve oluşturulacak modeller daha az kısıtlayıcı varsayım ile tahmin edilebilmesi ve güvenilir olması gibi başlıca avantajlı yönleri bulunmaktadır. Panel veri kullanmanın getirdiği kısıtlayıcı durumlar ise; veri toplama ve veri bulmaya ilişkindir. Her zaman verileri tam olarak elde etmek mümkün olamamaktadır. Birim veya zaman boyutunda eksiklikler olabilmektedir. Bu durumda araştırmanın boyutlarını daraltma ihtiyacı ortaya çıkabilmektedir (Güriş, 2018: 12).

Panel veri modelleri parametrelerin birim ve zamana göre değer almasına bağı olarak aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır (Hsiao, 2014: 15).

- Eğim katsayılarının değişmediği, sabitin ise birime göre değiştiği modeller
- Eğim katsayılarının değişmediği, sabitin ise hem birime hem de zamana göre değiştiği modeller
- Hem eğim katsayılarının hem de sabitin birime göre değiştiği modeller
- Hem eğim katsayılarının hem de sabitin hem birime hem zamana göre değiştiği modeller

3.2.1.1. Dengesiz Paneller

Panel verilerle çalışıldığında birimlerin her birisi tüm zamanlar boyunca gözlemişse, dengeli panel olarak adlandırılırken; ana kütleyle ait bazı birim ve dönemlere ait verilerde eksiklik söz konusu ise dengesiz panel olmaktadır. Yapılmış olan çalışmalarda da genellikle dengesiz panel veri setiyle karşılaşılması muhtemeldir (Tatoğlu, 2020a: 15).

3.2.2. Dengesiz Panellerle Karşılaşma Nedenleri

Eksik veri problemi ekonometri ve diğer çalışma alanlarında oldukça sık karşılaşılan bir durum olmaktadır. Literatürde bu problemin çözümüne yönelik bir takım teorik ve pratik çözümler yer almaktadır. Söz konusu çözüm önerileri eksik verilerin istatistiksel sonuçları ne şekilde etkilediği konusuna yoğunlaşmaktadır. Bu alanda sosyal bilimlerde yapılan çalışmaların sayıca az olması dikkat çekmektedir. Bunun durumun başlıca sebepleri arasında istatistik ve matematik bilgisi gerektiren teknik bir literatür olması ve böylece matematiksel dil kullanılarak oluşturulan ispat, teoremler ve tanımlamalar kullanılmasından kaynaklanmaktadır (McKnight vd. 2007: 6-7).

Dengesiz panel verileriyle karşılaşılmasının birden fazla sebebi bulunmaktadır. Bunlar arasında en önemlileri şunlardır (Tatoğlu, 2020a: 16-17);

- “Tesadüfi olarak ortaya çıkan kayıp gözlemler dengesiz panel modelinin kullanılarak çözümlenmesi gereken bir sorundur. Bazı veriler eksiklik ya da gizlilik sınırlamalarından dolayı gözlemlenememektedir”.
- “Bazı sebeplerle verilerin bir kısmı olmayabilmektedir. Örnek vermek gerekirse, bir firma düşünelim ve bu firma iflas etmiş olsun. Belirli bir dönem sonrası için veri kaybı oluşabilecektir. Bu durumda bazı algoritmalar kullanılarak bu boşluklar doldurulabilecektir”.

3.2.3. Panel Veri Modelleri

Klasik regresyon modelleri panel veriler için uygulanabilir. Klasik regresyon modellerinde yer alan testler ve varsayımlar, panel veri kullanılarak tahmin edilen regresyon modellerinde geçerliliğini korumaktadır.

Yatay kesit ve zaman serisi verilerinin bir arada kullanıldığı panel verilere ilk olarak Hidreth (1950), Kuh (1959), Grunfeld ve Griliches (1960), Zellner (1962), Balestra ve Nerlove (1966) ve Swamy (1970) tarafından yapılmış olan çalışmalarda yer verilmiştir. Ancak literatürde uygulamalı çalışmaların gerçek manada kullanımı 1990'lı yıllardan itibaren gerçekleştiği bilinmektedir (Tatoğlu, 2020: 3).

Genel olarak panel veri modeli matematiksel olarak;

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \sum_{k=2}^K \beta_{kit} X_{kit} + u_{it}$$

şeklinde ifade edilebilmektedir. Burada Y bağımlı, X açıklayıcı değişkenler, α sabit parametre, β eğim parametreleri ve u hata terimidir. i alt indisi birimleri (birey, firma, şehir, ülke gibi değişkenler iken), t alt indisi ise zamanı (gün, ay, yıl gibi değişkenleri) açıklarken; değişkenlerin ve hata terimlerinin i ve t alt indisini taşıması, panel veri setine sahip olduğunu göstermektedir. Yukarıdaki modelde sabit ve eğim parametrelerinin i ve t alt indislerine sahip olması ise hem birimlere hem de zamana göre değer aldıklarını göstermektedir (Tatoğlu, 2020: 5).

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \beta_{2it} X_{2it} + \beta_{3it} X_{3it} + \dots + \beta_{Kit} X_{Kit} + u_{it}$$

Toplamsal olarak kısaltılarak;

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \sum_{k=2}^K \beta_{kit} X_{kit} + u_{it}$$

şeklinde ifade edilebilir.

Yukarıdaki denklemde ifade edilen model en küçük kareler yöntemi ile tahmine uygundur ve şu varsayımlar sağlaması gerekmektedir. Modelin aynı zamanda klasik regresyon varsayımlarını da sağlaması beklenmektedir. Bu varsayımlar ise “*Analizinde söz konusu olan hata terimi ile ilgili normallik, sıfır ortalama, sabit varyans, otokorelasyon olmaması,*

bağımsız değişkenlerin tesadüfi değişken olmaması, çoklu doğrusal bağımlılık olmaması ve çoklu regresyonda gerekli olan gözlem sayısının tahmin edilecek parametre sayısından büyük olması varsayımlarını sağlamalıdır” (Güriş, 2018: 7).

3.2.4. Panel Veri Modelleri ve Tahmin Yöntemleri

Panel regresyon modellerinin en küçük kareler yöntemi ile tahmininde sabit etkili ve tesadüfi etkili modeller söz konusu olmaktadır.

3.2.4.1. Sabit Etkili Modeller

Panel verinin oluşmasında birçok birimin bir arada bulunması gerekmektedir. Sabit etkili modelde birim etkisi veya zaman etkisi bulunmaktadır. Birim etki, birimlerin özelliklerini yansıtan değişkenlere denilmektedir. Diğer bir deyişle, birimlere göre değişen ve zamana göre sabit bir değişkendir. Bunlara örnek olarak; bireylerden bahsediliyorsa doğuştan gelen yetenek, kişilik özellikleri; firmalardan bahsediliyorsa yönetici yeteneği, yönetim kalitesi şeklinde örneklendirilebilir. Zaman etkisi ise, birimlere göre sabit ve zamana göre değişen bir değişkendir. Bunlara örnek olarak; makro iktisadi veriler ile çalışılıyorsa belirli dönemlerde krizler, şoklar, deprem; firma verileri ile çalışılıyorsa yönetici değişikliklerinin etkilediği dönemler, politika değişiklikleri örnek olarak gösterilebilmektedir. Bu etkinin sabit olarak modele eklendiği model tipi sabit etkili modellerdir (Tatoğlu, 2020: 5).

Sabit etkili modellerde katsayılar; birimlere, zamana veya birimlere ve zamana göre değişim gösterirler. Bu modeller, birimlere göre veya zamana göre değişimi belirlemek için kurulmuşlarsa Tek Faktörlü Sabit Etkili Model hem birimlere ve hem de zamana göre değişimi belirlemek için kurulmuşlarsa İki Faktörlü Sabit Etkili Model şeklinde gösterilmektedir (Güriş, 2018: 16).

3.2.4.2. Tesadüfi Etkili Modeller

Panel veri yönteminde diğer bir model tesadüfi etkili modellerdir. Tesadüfi etkili modellerde birim ve zaman etkileri hata teriminin bileşeni olarak eklenir. Bu modellerde özellikle önem taşıyan unsur hata terimine eklenen bileşenlerin ortalama ve varyanslarının belirlenmesidir. Tesadüfi etkili modeller tek faktörlü ve iki faktörlü olarak iki biçimde ele alınmaktadır (Güriş, 2018: 24).

3.2.4.3. Modeller Arası Seçim: Hausman Testi

Sabit veya tesadüfi etkili modellerinden hangisinin kullanılacağı hususunda bir ön bilgi varsa bu ön bilgiye dayanılarak modeller arasında karar verilebilir. Ancak sabit etkili model tercih edildiğinde zaman sayısının az, birim sayısının çok olması serbestlik derecesinde probleme neden olabilmektedir. Bu durumda tesadüfi etkili model tercih edilmektedir. Bu tür ön bilgi ve sınırlamaların olmadığı durumunda Hausman testi kullanılarak modeller arasında seçim yapılabilmektedir (Güriş, 2018: 38; Green, 2003: 301).

Panel veri modellerinde modeller arası tercihte bulunurken aşağıdaki varsayım kritik bir öneme sahiptir (Baltagi, 2005: 66).

$$E(u_{it} | X_{it}) = 0$$

Bu varsayıma dayanarak Hausman testi geliştirilmiştir. Sabit etkili model tahmincisinin tercih edilmesi için tesadüfi etkiler modelinde hata terimlerinin bağımsız değişkenlerle ilişkili olması gerekir. Bu ilişkinin olmaması durumunda tesadüfi etkiler modeli tercih edilmektedir (Güriş, 2018: 39). Hausman testi hipotezleri aşağıdaki denklemlerle gösterilmektedir (Baltagi, 2005: 66).

$$H_0 : E(u_{it} | X_{it}) = 0$$

$$H_1 : E(u_{it} | X_{it}) \neq 0$$

Wald kriterini dayanan Hausman test istatistiğine göre H_0 hipotezi reddildiğinde sabit etkiler modeli, reddedilemediğinde ise tesadüfi etkiler model tercih edilmektedir (Güriş, 2018: 39).

3.3. Ekonometrik Analiz

Modelimizde kullanılmak üzere aşağıda açıklayıcı değişkenler ve bağımlı değişkenin türleri ve kaynaklarına yer verilecektir. OECD veri tabanında ülkeler bağlamında Türkiye'ye ilişkin verilerin temininde eksiklikler olduğundan dolayı, Türkiye ilişkin veriler Muhasebat Genel Müdürlüğü tarafından açık olarak sunulan verilerden temin edilmiştir. Yerel yönetimlerin gelir hesaplamalarına merkezi birimlerden yapılan transfer harcamaları dahil edilmemiştir. Bunun sebebi bir hükümet düzeyinde harcama olarak görülen kalem, diğer bir birimin geliri olarak temsil edilmiş olduğundan dolayı bu sakıncalı durum hesaplamalarda dikkate alınmıştır.

3.3.1. Analize Dahil Edilen OECD Ülkeler

OECD'ye 38 üye ülke bulunmaktadır. Bu ülkelerden aşağıdaki tabloda 31 tanesi analize dahil edilmiştir.

Tablo 3.3. Çalışmada Kullanılan OECD Kapsamında Olan Ülkeler

Avusturya	Estonya	Macaristan	Litvanya	Polonya	İsveç
Belçika	Finlandiya	İrlanda	Lüksemburg	Portekiz	İsviçre
Kanada	Fransa	İsrail	Hollanda	Slovakya	Türkiye
Çek Cumhuriyeti	Almanya	İtalya	Yeni Zelanda	Slovenya	Birleşik Krallık
Danimarka	Yunanistan	Letonya	Norveç	İspanya	İzlanda
Meksika					

Kaynak: Tablo 3.3 yazar tarafından derlenerek tablo haline getirilmiştir.

Tablo 3.3'te yaşam memnuniyetini etkileyen mali yerelleşme değişkenleri kriterlerine göre ülkelerin seçiminde yıllık verilerin ulaşılabilirliği göz önüne alınarak 31 (otuz bir) ülke ve araştırma dönemi 2010-2019 yılları olarak belirlenmiştir. Yaşam memnuniyetinin belirleyicisi olduğu düşünülen diğer kurumsal değişkenlere de ayrıca yıllık olarak modelde yer verilmiştir. Dahil edilmeyen OECD ülkeleri ise; ABD, Güney Kore, Japonya, Kosta Rika, Kolombiya, Şili, Avustralya'dır. Bu yedi ülkenin eklenmemesinin nedeni yerel yönetim gelir ve harcamaların GSYİH içindeki büyüklüklerine ilişkin veriler 2010-2019 yılları itibarıyla ekonometrik analize dahil edilecek seviyede bir veri seti bulunmamaktadır.

3.3.2. Analizde Kullanılan Değişkenler

Analizde mali yerelleşme değişkenleri ve kontrol değişkenlerine tablolarda yer verilmiştir. Bu tablolarda değişken isimleri, kısaltmaları ve değişkenlerin alındığı kaynaklar yer almaktadır. Tablo 3.4'te mali yerelleşmeyi temsil eden değişkenlere, Tablo 3.5'te ise kontrol değişkenleri olarak makro ve kurumsal değişkenlere olarak yer verilmiştir.

Tablo 3.4. Mali Yerelleşmeyi Temsil Eden Açıklayıcı Değişkenler

Değişkenler	Kısaltması	Kaynak
Yerel Yönetim Vergi Gelirleri / Toplam Vergi Gelirleri	YERVERGEL / KAMVERGEL	https://www.oecd.org/
Yerel Yönetim Vergi Gelirleri / GSYİH	YERVERGEL / GSYİH	https://www.oecd.org/
Yerel Yönetim Gelirleri / Kamu Gelirleri	YERGEL / KAMGEL	https://www.oecd.org/
Yerel Yönetim Gelirleri / GSYİH	YERGEL / GSYİH	https://www.oecd.org/
Yerel Yönetim Harcamaları / Kamu Harcamaları	YERHAR / KAMHAR	https://www.oecd.org/
Yerel Yönetim Harcamaları / GSYİH	YERHAR / GSYİH	https://www.oecd.org/

Kaynak: Tablo 3.4. yazar tarafından derlenerek tablo haline getirilmiştir⁵.

Kee, 1977; Bahl ve Nath, 1986; Garret ve Rodden, 2006; Canavire-Bacarreza ve Martinez-Vazquez, 2012; Jametti ve Joanis, 2016; Bhattacharyya, Conradie ve Arezki, 2017; Arzaghi ve Balthrop, 2018; Armey ve McNab, 2018; Treisman, 2006; mali yerelleşmenin hesaplanmasında yerel birimlerin harcama ya da gelirleri toplamının kamunun toplam harcama ya da gelire oranı şeklinde hesaplamalar yapılmıştır (Berçintürk ve Yereli, 2022: 295’den alıntı). Mali yerelleşme yerel birimlerin sahip oldukları özerklik düzeyi, gerçekleştirdikleri fonksiyonel harcamalar ya da elde ettikleri vergi gelirleri gibi başka faktörler dikkate alınarak da hesaplanmaktadır. Bu bağlamda Wasylenko (1987) yerel birimlerin öz kaynaklarından elde edilen gelirler ile gelir yerelleşmesini ölçmüştür. Stegarescu (2005, 2009) vergi yerelleşmesini yerel birimlerin sahip olduğu otonom vergi gelirleri üzerinden hesaplamaktadır (Berçintürk ve Yereli, 2022: 295’den alıntı).

⁵ Türkiye’ye ilişkin veriler www.muhasabat.gov.tr’den elde edilerek hesaplanmıştır.

Çalışmada mali yerelleşmeyi temsil eden değişkenler altı tanedir. Bu değişkenlerin yanında ayrıca makro, maliye politikası değişkenleri ve kurumsal değişkenler eklenerek modelde analizler yapılacaktır.

Tablo 3.5. Diğer Makro, Maliye Politikası ve Kurumsal Kontrol Değişkenleri

Değişkenler	Kısaltması	Kaynak
ln Kişi Başı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	lnGDP Per Capita	https://worldhappiness.report/
Enflasyon	ENF	https://www.worldbank.org/
İşsizlik	İŞZ	https://www.heritage.org/
Kamu Harcamaları	KAMHAR	https://www.heritage.org/
Vergi Yüğü	VERYÜK	https://www.heritage.org/
Yargısal Etkinlik	YARETK	https://www.heritage.org/
Mülkiyet Hakları	MÜLHAK	https://www.heritage.org/
Mali Sağlık	MALİSAG	https://www.heritage.org/
İş Özgürlüğü	İŞÖZG	https://www.heritage.org/
Ticaret Özgürlüğü	TİCÖZG	https://www.heritage.org/
Yatırım Özgürlüğü	YATÖZG	https://www.heritage.org/
Hükümet Bütünlüğü	HÜKBÜT	https://www.heritage.org/
Emek Özgürlüğü	EMEKÖZ	https://www.heritage.org/
Parasal Özgürlük	PARAÖZ	https://www.heritage.org/
BAĞIMLI DEĞİŞKEN		
Yaşam Memnuniyeti	YAŞMEM	https://worldhappiness.report/

Kaynak: Tablo 3.5 yazar tarafından derlenerek tablo haline getirilmiştir.

Tablo 3.5'te modele eklenen ve yaşam memnuniyeti üzerinde etkisi bulunan makro ekonomik, maliye politikası değişkenler ile kurumsal değişkenleri göstermektedir. Yaşam memnuniyeti üzerinde etkili olan en önemli makro ekonomik değişken GSYİH'dir. Modelde bu değişken kişi başına doğal logaritması alınarak kullanılmıştır. Ülkelerin gelir seviyelerinin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkilerini test etmek amacıyla modele eklenmiştir.

Modele eklenen makro değişkenlerden bir diğeri ise enflasyon'dur. Enflasyon oranındaki artışın yine yaşam memnuniyeti üzerinde azaltıcı bir etki yaratması beklenmektedir (Blanchflower vd. 2014:137).

Diğer bir makroekonomik değişken işsizliktir. İşsizliğin bireyin veya hanehalkının gelirini düşürürerek ve gelecek ile ilgili beklentilerini olumsuz etkileyerek yaşam memnuniyeti üzerine etkili olması beklenmektedir.

Maliye politikası araçları arasında yer alan kamu harcamaları değişkeninin bileşenleri bakımından sağlık, eğitim, kültürel harcamaların yaşam memnuniyetini pozitif olarak etkilediği çalışmalarda yer almaktadır (Acar ve Tırgil, 2023: 37).

Verginin bireylerin gelirini azaltarak onların mutluluğunu olumsuz yönde etkileyeceği; diğer taraftan da vergiler sayesinde kamu kesimi tarafından sunulan mal ve hizmetler dolayısıyla da bunlardan faydalananlar için mutluluğu artırıcı bir etki yaratabileceği düşünülmektedir. Bu durum vergi yükünün yaşam memnuniyeti üzerine olan etkisinin incelenmesini önemli hale getirmektedir (Şeker, 2016: 97). Gallup tarafından 2014 yılında yapılmış bir ankete göre Danimarkalıların vergilerini mutlu bir şekilde ödedikleri bulgusuna erişilmiştir. Bu durumu vergi ödemek yerine yaşam kalitesini satın almak şeklinde yorumlandığı görülmektedir (Wiking, 2019: 37).

Kurumsal değişkenlerin de yaşam memnuniyetini artırıcı yönde etkilediği yönünde literatürde çalışmalar yer almaktadır. Yaşam memnuniyeti anketleri çoğunlukla kişilerin yaş, cinsiyet, evlilik durumu gibi mikro verilerden oluşmasına karşın hükümetlerin işleyiş biçimi olan kurumsal faktörler şeklinde ifade edilebilen faktörler yaşam memnuniyetinin belirlenmesinde önemli bir role sahiptir (Macchia ve Plagnol, 2019: 722).

Tablo 3.6. Değişkenlere İlişkin Açıklayıcı Tanımlar

Değişkenler	Açıklama
ln Kişi Başı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	2017 sabit dolar fiyatlarında satın alma gücü paremetresine göre kişi başına gayri safi yurtiçi hasılanın doğal logaritması şeklinde hesaplanmıştır (Helliwell, Huang, Norton, Wang ve Goff, 2023)
Enflasyon	Enflasyon, fiyatlar genel düzeyinin sürekli ve hissedilir artışını ifade eden bir durumdur (TCMB, 2013: 1).
İşsizlik	Çalışmaya elverişli ve aktif olarak iş arayıp, iş bulamayan bireyler kastedilmektedir (OECD, 2023)
Kamu Harcamaları	Kamu kesimi tarafından çeşitli mal ve hizmet satın alımları ile sosyal amaçlı yapılan hizmetlerin sağlanması için harcanan parayı ifade etmektedir (OECD, 2023).

Vergi Yüğü	Belirli bir dönemde toplanan vergilerin milli gelire oranı olarak tanımlanan vergi yüğü; maliye ve vergi politikalarının sosyal-ekonomik yapı üzerindeki etkisinin belirlenmesinde bir değişken olarak kullanılmaktadır (Heritage, 2022).
Mülkiyet Hakları	Mülkiyet hakları bireylerin sahip olduğu özel mülkiyetin kanunlarla devlet tarafından güvence altına alınması ve korunmasının ne ölçüde sağlandığını ölçen bir değişkendir (Heritage, 2022).
Yargısal Etkinlik	Vatandaşın haklarının yasalar nezdinde korunmasını ifade etmektedir. Suç unsuru teşkil eden durumlar oluştuğunda her kim olursa olsun vatandaşın haklarının yasalarla güvence altına alınıp korunmasıdır. İhlaller oluştuğu durumlarda ise, herkesin kanunlara karşı saygılı olması ve yasal işlemlerin yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Heritage, 2022).
Mali Sağlık (Fiscal Health)	Yerel yönetimlerin birtakım kamusal hizmetler ve yatırım faaliyetlerini planlama ve gerçekleştirme ve finansmanını sağlama yeteneği olarak ifade edilmektedir (Heritage, 2022).

Ticaret Özgürlüğü (Trade Freedom)	Ticaret özgürlüğü mal ve hizmetlere uygulanan gümrük ve diğer tarifelerin olarak sınıflandırılan mal ve hizmetlere getirilen miktar ve fiyat sınırlandırmaları ile olabileceği gibi lisans uygulamaları yoluyla birtakım standartlar getirilmesi yoluyla bu sınırlamalar getirilebilmektedir. Bir diğer sınırlama da hükümetlerin bir takım kamusal amaçlara ulaşabilmek için belirli sektörleri destekleyerek ya da yardımda bulunarak doğrudan müdahalede bulunduğu durumlarda olabilmektedir. Ticaret özgürlüğü ise bu ve benzeri sınırlamalar yoluyla mal ve hizmetlere uygulanan en yüksek ve en düşük oranların ağırlıklı ortalamadan ne kadar uzaklaştığı ölçülerek ve hesaplanarak bunun ihracat-ithalata olan etkisi ölçülmektedir (Heritage, 2022).
Yatırım Özgürlüğü	Bankacılık sektörünün verimliliğini ve finansal sektörün hükümetten bağımsızlığını ifade eder (Heritage, 2022).
Hükümet Bütünlüğü (Government Integrity)	Yasalara ve normlara uygunluk ile yönetimde karar alınması ve alınan kararların uygulanması aşamasında kamusal çıkarlara uygun davranılması ile kurumsal kültürün korunarak yolsuzluğun azaltılması ifade edilmektedir (OECD, 2017: 2).

Emek Özgürlüğü (Labor Freedom)	Çalışma saatlerine getirilen kısıtlamalar, işe alım, işten atma ile asgari ücrete ve emek piyasasına ilişkin olarak, çalışanların yasal hakları ve devlet tarafından yapılan düzenlemeler ifade edilmektedir (Heritage, 2022).
Parasal Özgürlük (Monetary Freedom)	Finansal özgürlük, kendimiz ve ailemiz için arzu ettiğimiz yaşam tarzını karşılayabilmeye yetecek kadar birikime sahip olmayı ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle para kazanmak için çalışmak yerine paranın bizim için çalışması tabiri kullanılmaktadır (Heritage, 2022).
Yaşam Memnuniyeti	Yaşam memnuniyeti olgusu kişinin bir bütün olarak yaşamından ne kadar memnun olduğunu ve hoşlandığının bir göstergesi olarak ele alınabilmektedir. Yaşamından ne derece hoşlandığının önemli bir göstergesi şeklinde ele alınmaktadır (worldhappiness.report)

Kaynak: <https://www.heritage.org/> ve OECD sitesinden yazar tarafından derlenerek tablolştırılmıştır.

Tablo 3.6’da Modele eklenen makro ve maliye politikası değişkenler ile kurumsal değişkenlere ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Ele alınan değişkenlerle birlikte aşağıdaki model tahmin edilecektir:

$$\begin{aligned}
Yaşmem_{it} = & \alpha + \beta_2 Yervergel / Kamvergel_{it} + \beta_3 Yervergel / Gsyih_{it} + \beta_4 Yergel / Kamgel_{it} \\
& + \beta_5 Yergel / Gsyih_{it} + \beta_6 Yerhar / Kamhar_{it} + \beta_7 Yerhar / Gsyih_{it} \\
& + \beta_8 \ln Gsyih_{pc_{it}} + \beta_9 Enf_{it} + \beta_{10} İşz_{it} + \beta_{11} Kamhar_{it} + \beta_{12} Veryük_{it} \\
& + \beta_{13} Yaretk_{it} + \beta_{14} Mülhak_{it} + \beta_{15} Malisag_{it} + \beta_{16} İşözg_{it} + \beta_{17} Ticözg_{it} \\
& + \beta_{18} Yatözg_{it} + \beta_{19} Hükbüt_{it} + \beta_{20} Emeköz_{it} + \beta_{21} Paraöz_{it} + \varepsilon_{it}
\end{aligned}$$

Burada yaşam memnuniyeti bağımlı değişken olarak ve diğer açıklayıcı değişkenlerle birlikte tahmin edilecektir.

3.3.3. Mali Yerelleşme ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi: Betimsel Analiz

Mali yerelleşmenin belirleyicileri değişkenleri ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi ayrı ayrı şekillerle gösterilmesi ve ilişkinin görsel olarak da ortaya konulması amaçlanmaktadır. Her ne kadar her iki konu birbirlerinden bağımsız kavramlar gibi görünse de bu ilişkiyi bir arada değerlendirebilmek amacıyla birlikte yıllar itibarıyla değişimi ortaya koymanın anlamlı olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan öncelikle ortalama GSYİH ve kişi başına GSYİH ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi tablolastırılmış şekilde göstererek Easterlin Paradoksunun da literatürde yer alması sebebiyle birlikte gösterilmesi amaçlanmıştır.

Tablo 3.7. Seçilmiş OECD Ülkelerinde Ortalama GSYİH- GSYİH (\$) ve Yaşam Memnuniyeti (2010-2019)

Ülkeler	GSYİH (\$)	Kişi Başına GSYİH (\$)	Yaşam Memnuniyeti
Danimarka	304.349.900.000,00	58.875,66	7,618252134
İsviçre	689.617.700.000,00	84.642,69	7,568010058
Finlandiya	240.777.800.000,00	47.722,73	7,553138161
Norveç	381.302.200.000,00	86.805,15	7,541094235
İzlanda	17.671.751.004,00	57.159,39	7,518146356
Hollanda	773.648.200.000,00	50.582,82	7,447677374
İsveç	497.978.400.000,00	55.664,06	7,382891321
Kanada	1.547.098.000.000,00	47.996,45	7,374665594
Yeni Zelanda	176.358.800.000,00	40.731,69	7,279652071
Avusturya	385.694.500.000,00	48.789,80	7,263229227
İsrail	302.555.700.000,00	37.584,99	7,245246935
Lüksemburg	59.791.261.124,00	113.813,74	7,056162548
İrlanda	272.654.500.000,00	61.218,92	7,015559244
Belçika	460.305.500.000,00	45.219,12	6,930480337
İngiltere	2.902.378.000.000,00	42.811,80	6,92891984

Almanya	3.353.490.000.000,00	44.908,19	6,913660669
Meksika	1.149.929.000.000,00	10.012,44	6,760675001
Fransa	2.447.736.000.000,00	40.561,39	6,636404514
Çekya	188.481.300.000,00	20.585,67	6,584891266
İspanya	1.214.470.000.000,00	28.956,22	6,350397587
İtalya	1.873.135.000.000,00	34.276,84	6,124961901
Slovakya	87.737.233.556,00	17.932,23	6,098294735
Slovenya	44.279.970.901,00	23.727,51	6,059368849
Polonya	477.611.500.000,00	13.699,13	5,962952614
Litvanya	41.107.909.606,00	15.795,20	5,821356058
Estonya	23.035.360.134,00	19.159,66	5,679677751
Letonya	26.856.763.627,00	14.898,08	5,617832449
Portekiz	205.109.100.000,00	21.768,44	5,384738445
Yunanistan	203.793.300.000,00	21.100,92	5,321926737
Macaristan	125.293.000.000,00	14.209,72	5,321547794
Türkiye	830.634.900.000,00	10.870,33	5,304505205

Kaynak: GSYİH ve Kişi Başına GSYİH verileri dolar cinsinden hesaplanarak Dünya Bankasından alınmıştır.

Erişim Adresi: <https://databank.worldbank.org/>; Yaşam Memnuniyeti Verileri Dünya Mutluluk Raporundan alınmıştır. <https://worldhappinessreport.org>.

Tablo 3.7 yaşam memnuniyeti sıralamasına göre düzenlenmiştir. En yüksek yaşam memnuniyetine sahip ülkelerin yüksek bir gelişmişlik seviyesine sahip oldukları görülmektedir. Yaşam memnuniyeti ile ekonomik gelişmişlik arasında bir pozitif yönlü ilişki olduğu bu tablo ile de görülmektedir. Aşağıdaki Tablo 3.8’de verilere ilişkin betimsel istatistikleri göstermektedir.

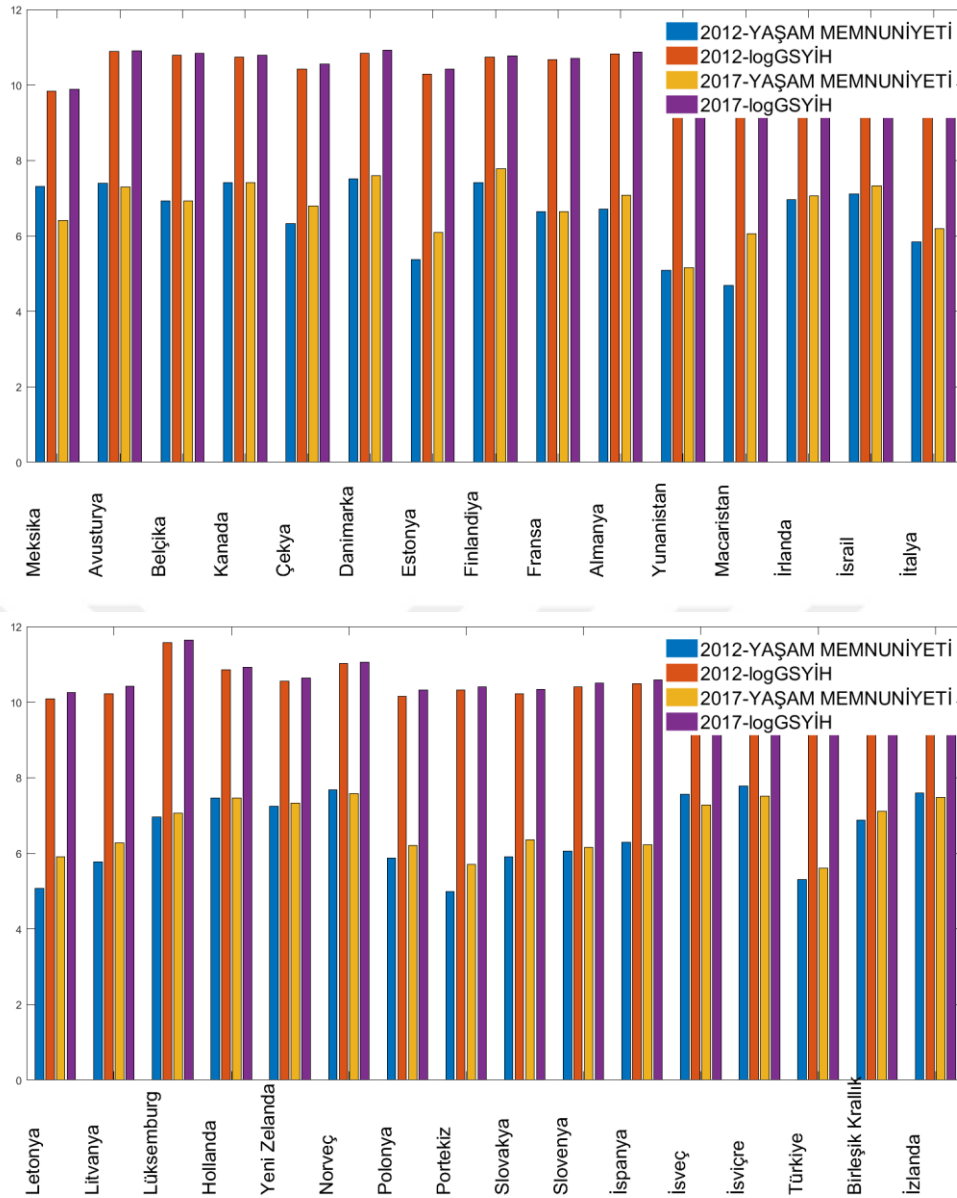
Tablo 3.8: GSYİH ve Yaşam Memnuniyeti İstatiksel Betimleme Gösterimi

Değişken	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum Değer	Maksimum Değer
GSYİH	330	1.28e+12	3.36e+12	1.53e+10	2.16e+13
Yaşam Memnuniyeti	317	6.64512	.7931914	4.683358	7.858107

Kaynak: Model analiz sonuçları yazar tarafından tablolaştırılmıştır.

Tablo 3.8’de sunulan betimsel istatistiklere göre GSYİH ortalaması 1.280.000.000.000 dolardır. Minimum değer İzlanda’ya ait iken, maksimum değer Almaya’ya aittir. Yaşam memnuniyetinde ise ortalama değer 6.65 birimdir. En yüksek yaşam memnuniyetine sahip olan ülke Danimarka’da iken, en düşük yaşam memnuniyeti Türkiye’ye aittir. Standart sapmalar değerlendirildiğinde ülkeler yaşam memnuniyetinde daha homojen bir yapıya sahipken, GSYİH’de daha heterojen bir yapıya sahiptirler.

Aşağıda sunulan Şekil 3.1 yaşam memnuniyeti ile GSYİH ve Şekil 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6, 3.7 yaşam memnuniyeti ile altı farklı mali yerleşme değişkenleri ilişkisini göstermektedir. Örnekleme 31 ülke olması ve panel veri kullanılıyor olması nedeniyle şekiller eksik veri bulunmayan 2012 ve 2017 yılları için oluşturulmuş ve böylece iki yılda birim değerlerin şekilsel olarak gösterilmesi amaçlanmıştır. Şekillerin altında barları temsil eden ülkelere yer verilmiştir.

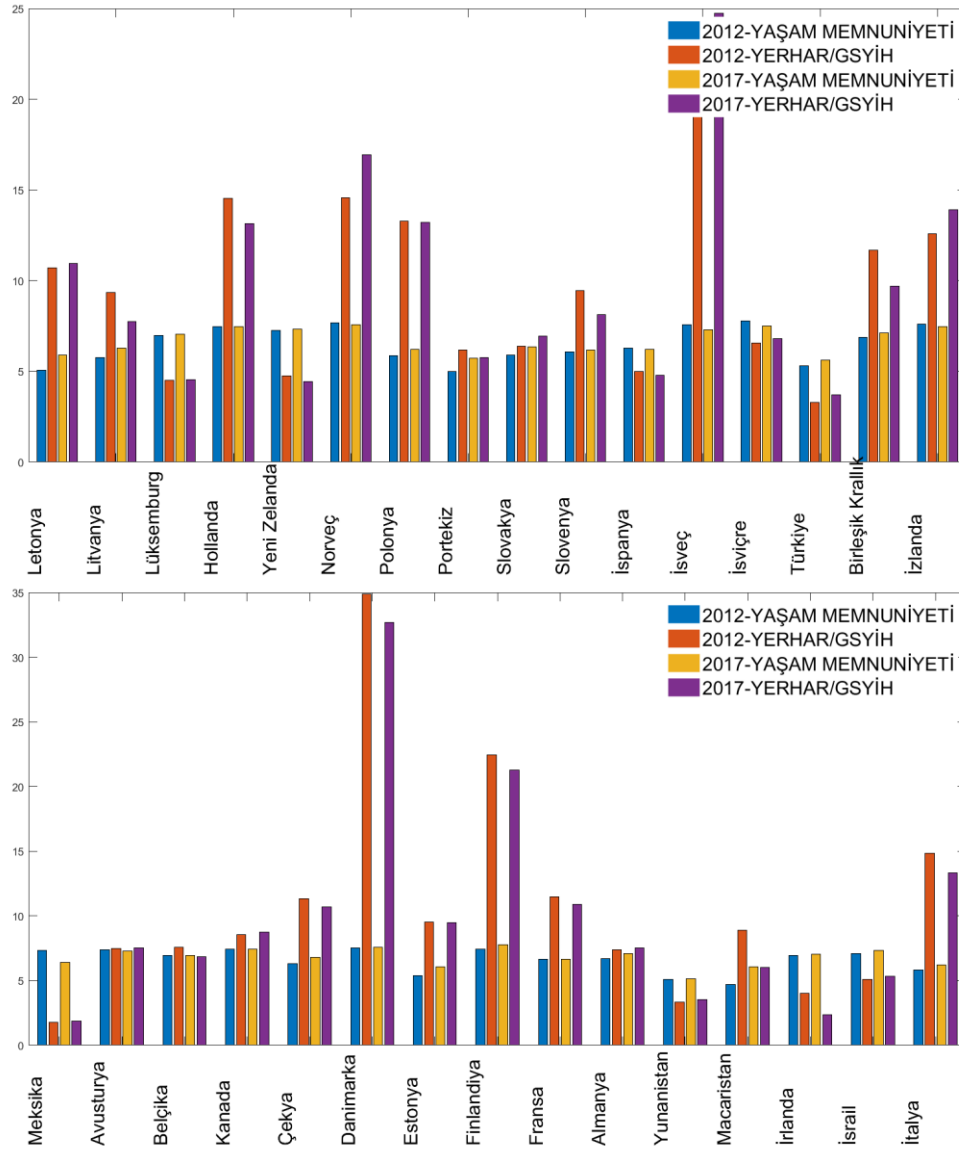

Şekil 3.1: Ln kişi başına GSYİH ve Yaşam Memnuniyetinin 2012 ve 2017 Yıllarına İlişkin Birim Değerlerin Gösterilmesi

Kaynak: Veriler <https://worldhappinessreport.org> ve OECD sitelerinden faydalanılarak yazar tarafından şekil haline getirilmiştir.

Şekil 3.1’de Ln kişi başına GSYİH ve Yaşam Memnuniyetinin 2012 ve 2017 yıllarına ilişkin birim değerler gösterilmektedir. Ln kişi başına GSYİH tüm ülkelerde 2012’den 2017 yılına artış göstermiştir. Benzer şekilde Çekya’da 0,45, Danimarka 0,07, Estonya 0,72, Finlandiya 0,36, Almanya 0,37, Yunanistan 0,05, Macaristan 1,38, İrlanda 0,09, İsrail 0,22, İtalya 0,35, Letonya 0,83, Litvanya 0,50, Lüksemburg 0,09, Yeni Zelanda 0,07, Polonya 0,32, Portekiz 0,71, Slovakya 0,45, Slovenya 0,10, Türkiye 0,29 ve Birleşik Krallık’ta 0,22 birim yaşam memnuniyetinde artış şeklinde bir değişim olduğu görülmektedir. Diğer taraftan yaşam memnuniyeti de Meksika 0,90, Avusturya 0,10, Belçika 0,006, Kanada 0,0002, Fransa 0,01,

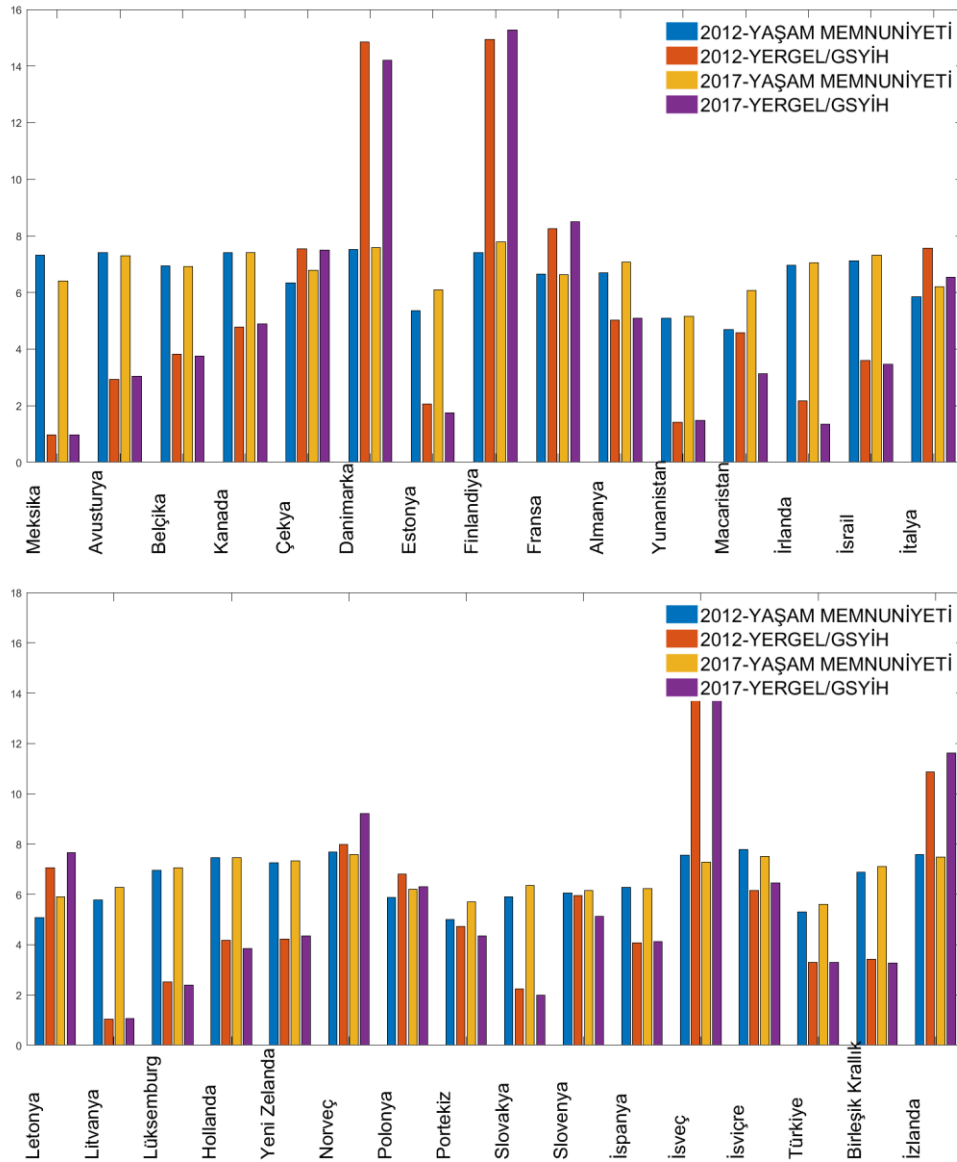
Hollanda 0,01, Norveç 0,09, İspanya 0,06, İsveç 0,27, İsviçre 0,26, İzlanda'da 0,11 birim 2012 yılından 2017 yılına gelindiğinde azalma şeklinde bir değişim olduğu görülmektedir.

Şekil 3.2: YERHAR / GSYİH ve Yaşam Memnuniyetinin 2012 ve 2017 Yıllarına İlişkin Birim Değerlerin Gösterilmesi

Kaynak: Veriler <https://worldhappinessreport.org> ve OECD sitelerinden faydalanılarak yazar tarafından şekil haline getirilmiştir.

Şekil 3.2’de yerel harcamaların GSYİH içindeki büyüklüğü ve yaşam memnuniyeti 2012 ve 2017 yıllarına ilişkin olarak değişimi gösterilmektedir. YERHAR / GSYİH oranının 2012 yılından 2017 yılına gelindiğinde bazı ülkelerde azalırken, bazı ülkelerde arttığı görülmektedir. Ancak yaşam memnuniyeti ile ilişkili olarak ele alındığında değişimin ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiği gözlemlenmektedir. Almanya 0,15, Yunanistan 0,16, İsrail 0,22, Letonya 0,26, Lüksemburg 0,01, Slovakya 0,55, Türkiye’de 0,4 birim YERHAR / GSYİH oranı 2012 yılından 2017 yılına artış yönünde bir değişim gösterirken, aynı şekilde yaşam memnuniyetinde de bir artış olduğu görülmektedir. Çekya 0,63, Danimarka 2,24, Estonya 0,02, Finlandiya 1,16, Macaristan 2,87, İrlanda 1,66, İtalya 1,48, Litvanya 1,62, Yeni Zelanda 0,32, Polonya 0,05, Portekiz 0,38, Slovenya 1,30, Birleşik Krallık’ta ise 1,97 YERHAR / GSYİH oranı azalış yönünde bir değişim gösterirken, yaşam memnuniyet seviyelerinde artış gerçekleştiği görülmektedir. Meksika 0,09, Avusturya 0,06, Kanada 0,17 ve Norveç 2,37, İsveç 0,61, İsviçre 0,21, İzlanda’da ise 1,30 birim YERHAR / GSYİH oranı artarken, aynı ülkelerin yaşam memnuniyetinde azalış yönünde bir değişim olduğu görülmektedir. Diğer taraftan da Belçika 0,72, Fransa 0,60, Hollanda 1,38, İspanya’da 0,20 ise birim hem YERHAR / GSYİH oranında hem de yaşam memnuniyetinde 2012 yılından 2017 yılına ilişkin azalış şeklinde bir değişim olduğu görülmektedir. Bu durumda yerel harcamaların GSYİH içindeki büyüklüğündeki değişim on dokuz ülkede ters yönlü bir ilişki görülürken, on iki ülkede ise aynı yönde bir ilişki olduğu görülmektedir.

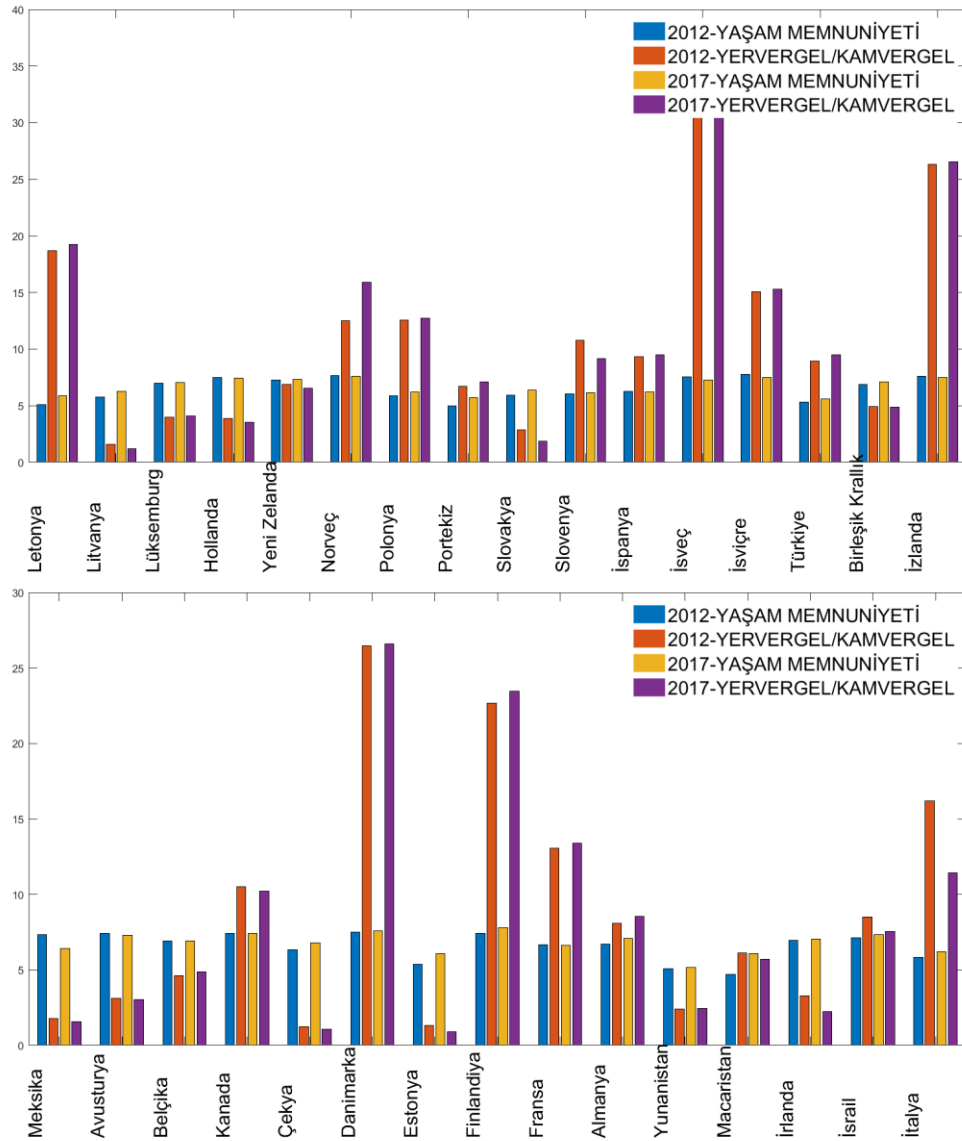

Şekil 3.3: YERGEL / GSYİH ve Yaşam Memnuniyeti 2012 ve 2017 Yıllarına İlişkin Birim Değerlerin Gösterilmesi

Kaynak: Veriler <https://worldhappinessreport.org> ve OECD sitelerinden faydalanılarak yazar tarafından şekil haline getirilmiştir.

Şekil 3.3'te yerel yönetim gelirlerinin GSYİH içindeki büyüklüğü ve yaşam memnuniyeti 2012 ve 2017 yıllarına ilişkin olarak bar şekillerde gösterilmektedir. Finlandiya 0,33, Almanya 0,06, Yunanistan 0,07, Letonya 0,59, Litvanya 0,04, Yeni Zelanda'da 0,13 YERGEL / GSYİH oranı artış gösterirken yaşam memnuniyeti seviyesinde de artış yönünde değişim olduğu görülmektedir. Çekya 0,03, Danimarka 0,64, Estonya 0,31, Macaristan 1,45, İrlanda 0,80, İsrail 0,13, İtalya 1,04, Lüksemburg 0,14, Polonya 0,49, Portekiz 0,35, Slovakya 0,23, Slovenya 0,81 birim YERGEL / GSYİH oranında azalma olmasına karşın yaşam memnuniyeti 2012 yılından 2017 yılına gelindiğinde artış gösterdiği görülmektedir. Meksika

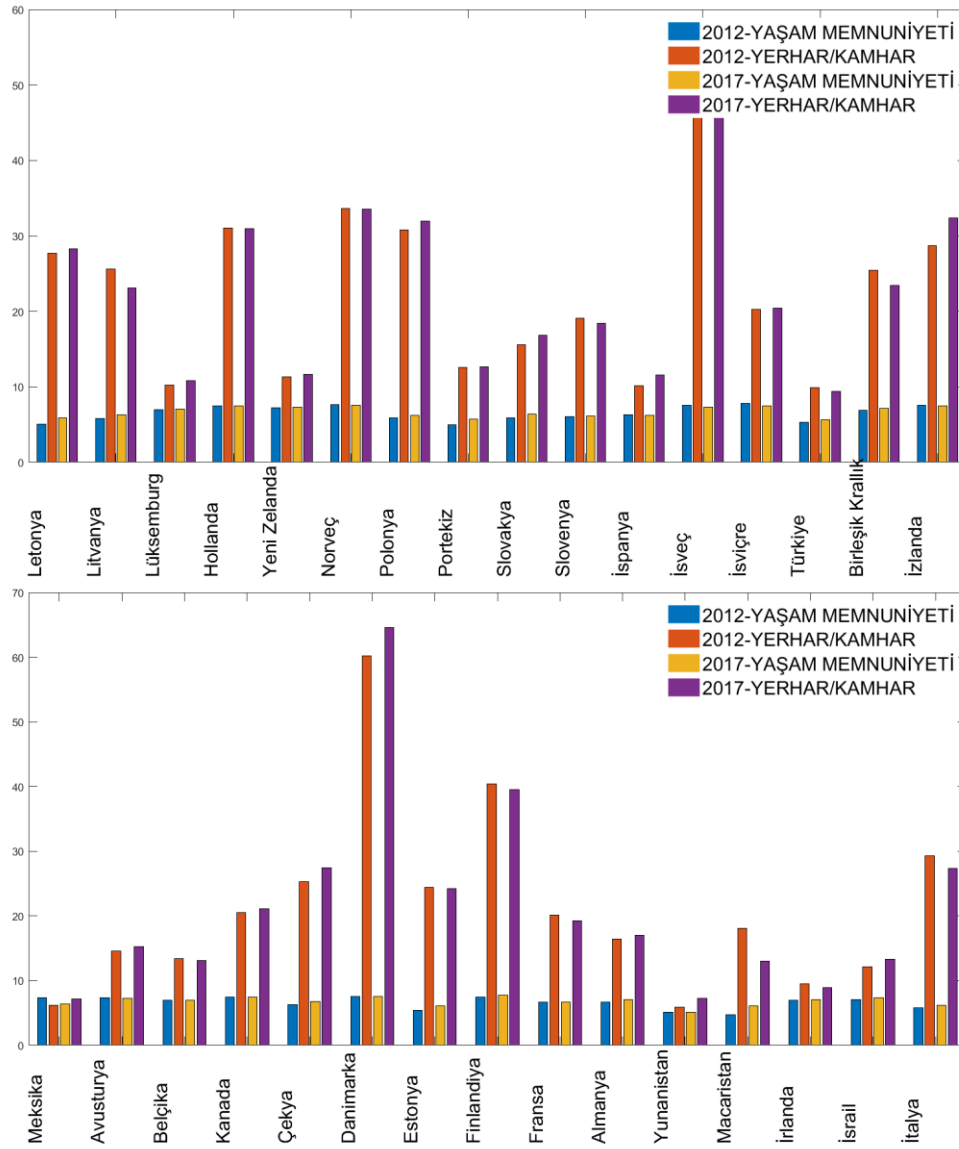
0,01, Avusturya 0,11, Kanada 0,12, Fransa 0,24, Norveç 1,22, İspanya 0,04, İsviçre 0,31, İzlanda'da 0,73 birim YERGEL / GSYİH oranında 2012 yılından 2017 yılına gelindiğinde artış yaşanmasına karşın yaşam memnuniyetinde azalma olduğu görülmektedir. Türkiye'de ise YERGEL / GSYİH oranında değişim olmamasına karşın, 2012 yılından 2017 yılına gelindiğinde yaşam memnuniyetinde artış olduğu görülmektedir. Diğer taraftan da YERGEL / GSYİH oranında 2012 yılından 2017 yılına gelindiğinde düşüş yaşandığı durumlarda Belçika 0,05, Hollanda 0,32, İsveç 0,37, yaşam memnuniyetinde azalma olduğu görülmektedir

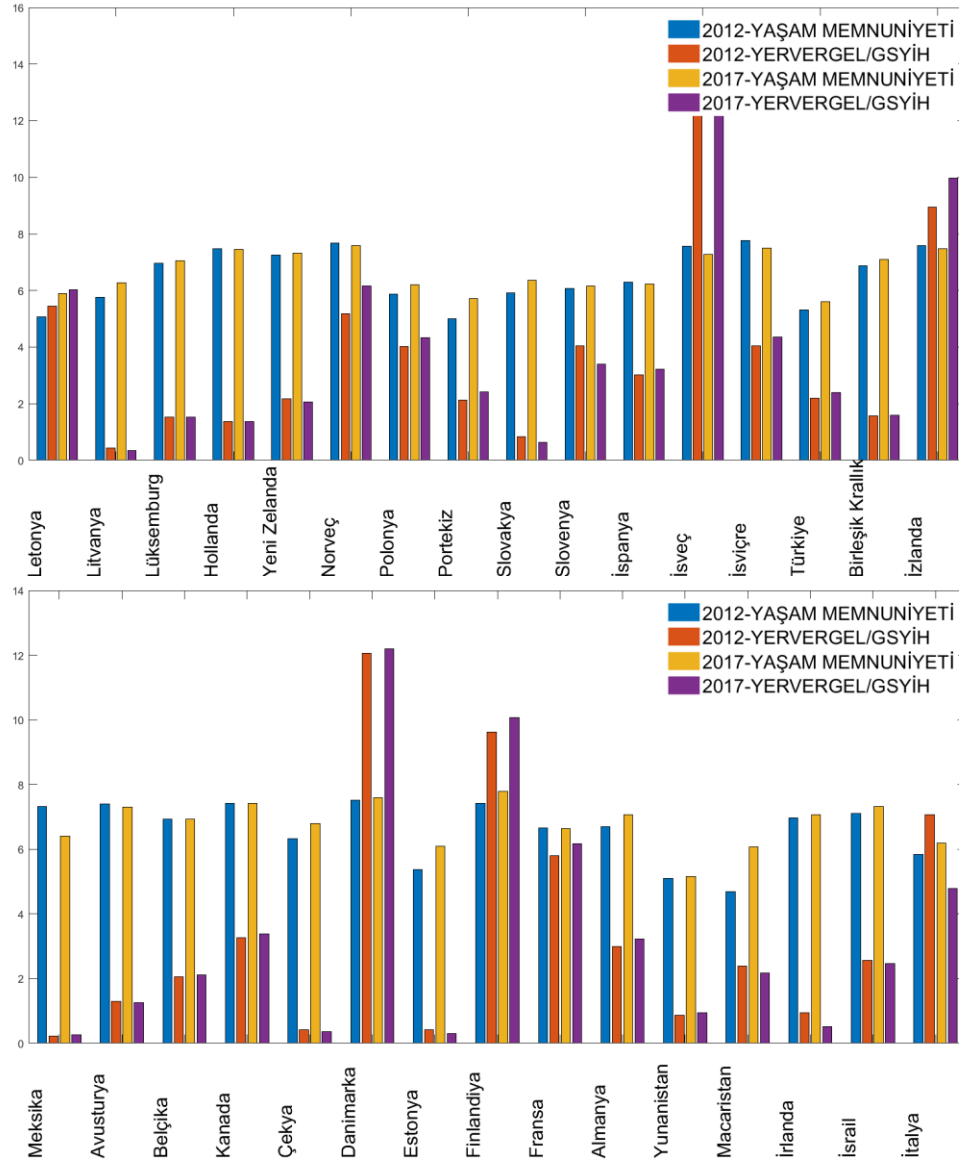
Şekil 3.4: YERVERGEL / KAMVERGEL ile Yaşam Memnuniyetinin 2012 ve 2017 Yıllarına İlişkin Birim Değerlerin Gösterilmesi

Kaynak: Veriler <https://worldhappinessreport.org> ve OECD sitelerinden faydalanılarak yazar tarafından şekil haline getirilmiştir.

Şekilde 3.4'te yerel yönetim vergi gelirlerinin kamu gelirleri içindeki büyüklüğü ile yaşam memnuniyeti değişkenleri 2012 ve 2017 yıllarına ilişkin olarak gösterilmektedir. YERVERGEL / KAMVERGEL oranının yüksek olduğu sütunlarda yaşam memnuniyeti sütunlarının da nispeten yüksek olduğu görülmektedir. Danimarka 0,12, Finlandiya 0,79, Almanya 0,45, Yunanistan 0,02, Letonya 0,54, Lüksemburg 0,08, Polonya 0,12, Portekiz 0,38, Türkiye'de 0,57 birim YERVERGEL / KAMVERGEL oranını 2012 yılından 2017 yılına gelindiğinde artarken yaşam memnuniyet düzeyinin de arttığı görülmektedir. Diğer taraftan da Çekya 0,18, Estonya 0,41, Macaristan 0,41, İrlanda 1,03, İsrail 0,94, İtalya 4,78, Litvanya 0,41, Slovakya 0,99, Slovenya 1,60, Yeni Zelanda 0,31, Birleşik Krallık 0,04 birim 2012'den 2017'ye YERVERGEL / KAMVERGEL oranı azalırken, yaşam memnuniyetinde artış olduğu görülmektedir. Belçika 0,22, Fransa 0,30, Norveç 3,38, İspanya 0,14, İsviçre 0,24ve İzlanda'da 0,26 birim 2012'den 2017'ye YERVERGEL / KAMVERGEL oranı artarken yaşam memnuniyetinin azaldığı görülmektedir. Meksika 0,18, Avusturya 0,08, Kanada 0,27, Hollanda 0,31, İsveç 1,38 birim 2012 yılından 2017 yılına gelindiğinde hem YERVERGEL / KAMVERGEL azalmakta hem de yaşam memnuniyetinin azaldığı görülmektedir.

artarken, yaşam memnuniyeti azaldığı görülmektedir. Belçika 0,22, Fransa 0,84, Hollanda 0,10, Norveç 0,08 birim YERHAR / KAMHAR oranı 2012’den 2017 yılına gelindiğinde azalırken, yaşam memnuniyeti de azalmaktadır.

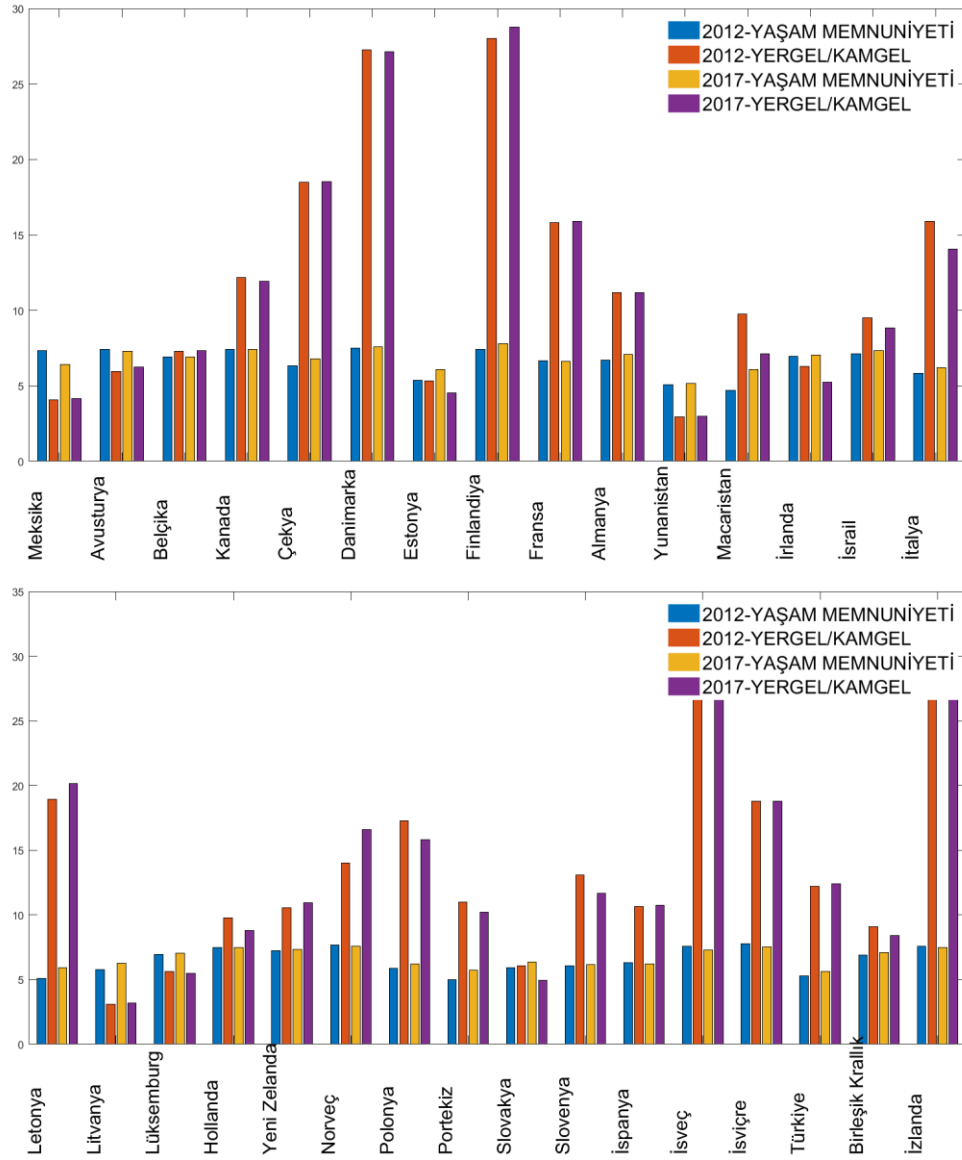

Şekil 3.6: YERVERGEL / GSYİH ve Yaşam Memnuniyetinin 2012 ve 2017 Yıllarına İlişkin Birim Değerlerin Gösterilmesi

Kaynak: Veriler <https://worldhappinessreport.org> ve OECD sitelerinden faydalanılarak yazar tarafından şekil haline getirilmiştir.

Şekil 3.6’da görüleceği üzere Danimarka 0,14, Finlandiya 0,45, Almanya 0,25, Yunanistan 0,07, Letonya 0,59, Lüksemburg 0,001, Polonya 0,30, Portekiz 0,28, Türkiye 0,2, Birleşik Krallık’ta 0,02 birim 2012 yılından 2017 yılına gelindiğinde YERVERGEL/GSYİH oranı yükselirken yaşam memnuniyetinin de arttığı görülmektedir. Çekya 0,05, Estonya 0,12, Macaristan 0,21, İrlanda 0,42, İsrail 0,09, İtalya 2,28, Litvanya 0,08, Yeni Zelanda 0,10,

Slovakya 0,18, Slovenya 0,65 birim YERVERGEL / GSYİH oranının 2012 yılından 2017 yılına azalmasına karşın yaşam memnuniyetinde artış olduğu görülmektedir. Meksika 0,03, Belçika 0,07, Kanada 0,11, Fransa 0,36, Norveç 0,98, İspanya 0,18, İsveç 0,10, İsviçre 0,29, İzlanda'da 1,03 birim 2012 yılından 2017 yılına gelindiğinde YERVERGEL/GSYİH artmasına karşın, yaşam memnuniyetinde azalma olduğu görülmektedir. Hollanda'da 4,31 birim 2012'den 2017'ye hem YERVERGEL / GSYİH oranının azaldığı hem de yaşam memnuniyetinin düştüğü görülmektedir.

Şekil 3.7. YERSEL / KAMGEL ve Yaşam Memnuniyetinin 2012 ve 2017 Yıllarına İlişkin Birim Değerlerin Gösterilmesi

Kaynak: Veriler <https://worldhappinessreport.org> ve OECD sitelerinden faydalanılarak yazar tarafından şekil haline getirilmiştir.

Şekil 3.7’de YERGEL / KAMGEL oranı ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çekya 0,04, Finlandiya 0,76, Yunanistan 0,05, Letonya 1,24, Litvanya 0,07, Yeni Zelanda 0,41, Türkiye’de 0,16 birim YERGEL / KAMGEL 2012 yılından 2017 yılına gelindiğinde artarken yaşam memnuniyetinin de arttığı görülmektedir. Diğer taraftan Danimarka 0,12, Estonya 0,7, Almanya 0,004, Macaristan 2,67, İrlanda 1,05, İsrail 0,64, İtalya 1,80, Lüksemburg 0,15, Polonya 1,44, Portekiz 0,78, Slovakya 1,12, Slovenya 1,44, İngiltere’de 0,66 birim YERGEL / KAMGEL oranı azalırken yaşam memnuniyetinin arttığı görülmektedir. Kanada 0,26, Hollanda 0,93, İsveç 1,24, İsviçre 0,03, İzlanda’da 0,35 birim hem YERGEL / KAMGEL oranı azalmış hem de yaşam memnuniyetinin düştüğü görülmektedir. Meksika 0,08, Avusturya 0,30, Belçika 0,009, Fransa 0,04, Norveç 2,60, İspanya’da 0,09 birim YERGEL / KAMGEL oranı artış gösterirken yaşam memnuniyetinde azalma olduğu görülmektedir.

Tablo 3.9. Yaşmem, Yergel/Gsyih, Yergel/Kamgel, Yervergel/Gsyih, Yervergel/Kamvergel, Yerhar/Gsyih, Yerhar/Kamhar, Lngdppercapita Değişkenlerinin 2012-2017 Farkının Artış ve Azalışların Gösterimi (%)

	YAŞMEM	YERGEL/ GSYİH	YERGEL/ KAMGEL	YERVER GEL/GSYİ H	YERVER GEL/KAM VERGEL	YERHAR/ GSYİH	YERHAR/KA MHAR	lnGdp Per Capita
Meksika	-12,43	1,13	2,03	13,69	-10,66	5,65	15,48	0,62
Avusturya	-1,45	3,96	5,08	-2,76	-2,74	0,93	4,81	0,18
Belçika	-0,10	-1,52	0,14	3,69	4,96	-9,52	-1,71	0,46
Kanada	0,00	2,71	-2,16	3,46	-2,59	2,03	3,17	0,44
Çekya	7,19	-0,49	0,25	-11,97	-14,52	-5,62	8,18	1,27
Danimarka	0,98	-4,33	-0,44	1,20	0,45	-6,42	7,29	0,65
Estonya	13,49	-15,17	-14,67	-29,21	-31,50	-0,26	-0,79	1,43
Finlandiya	4,96	2,22	2,74	4,73	3,48	-5,18	-2,05	0,30
Fransa	-0,21	3,00	0,30	6,26	2,32	-5,25	-4,21	0,39
Almanya	5,55	1,35	-0,04	8,41	5,60	2,11	3,79	0,58
Yunanistan	1,02	5,14	2,03	8,92	0,98	4,83	22,66	0,09
Macaristan	29,50	-31,70	-27,31	-8,81	-6,72	-32,26	-28,28	1,74

İrlanda	1,37	-37,23	-16,77	-45,50	-31,44	-41,46	-5,26	3,59
İsrail	3,10	-3,63	-6,80	-3,74	-11,11	4,46	9,60	0,74
İtalya	6,16	-13,76	-11,34	-32,31	-29,56	-10,01	-6,68	0,02
Letonya	16,40	8,49	6,58	10,96	2,89	2,47	2,36	1,74
Litvanya	8,70	3,95	2,55	-19,32	-26,12	-17,32	-9,56	2,07
Lüksemburg	1,40	-5,55	-2,81	0,08	2,04	0,39	5,23	0,58
Hollanda	-0,16	-7,83	-9,62	0,00	-8,05	-9,57	-0,35	0,56
Yeni Zelanda	1,07	3,11	3,96	-4,69	-4,60	-6,74	3,18	0,76
Norveç	-1,30	15,29	18,60	19,00	27,07	16,27	-0,24	0,30
Polonya	5,54	-7,26	-8,36	7,56	1,01	-0,43	3,99	1,62
Portekiz	14,37	-7,59	-7,15	13,52	5,80	-6,31	0,74	0,89
Slovakya	7,69	-10,42	-18,51	-22,30	-34,67	8,69	8,08	1,23
Slovenya	1,71	-13,66	-11,01	-16,18	-14,95	-13,84	-3,51	1,08
İspanya	-0,96	1,02	0,90	6,27	1,56	-4,05	13,74	0,95
İsveç	-3,62	-2,25	-3,68	0,70	-3,80	2,54	6,02	0,67
İsviçre	-3,44	5,11	-0,16	7,34	1,65	3,28	0,66	0,50
Türkiye	5,62	0,00	1,36	9,09	6,42	12,12	-5,11	2,11
Birleşik Krallık	3,23	-4,33	-7,32	1,29	-0,89	-16,95	-7,94	0,67
İzlanda	-1,51	6,80	-1,30	11,53	0,99	10,37	12,68	1,37

Kaynak: Veriler <https://worldhappinessreport.org> ve OECD sitelerinden faydalanılarak yazar tarafından tablolaştırılmıştır.

Yaşam memnuniyetinde bu yıllar arasında en çok artış Çekya, Estonya, Finlandiya, Almanya, Macaristan, İtalya, Letonya, Litvanya, Polonya, Portekiz, Slovakya ve Türkiye’de olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, azalan ülkelerin sayısı ise sınırlıdır. GdpPerCapita değişkenindeki artışlar dikkate alındığında, ülkelerde meydana gelen kişi başına milli gelir artışları ile yaşam memnuniyeti arasında aynı yönlü bir değişim görülmemektedir. Ülke grubunun OECD ülkelerinden oluşuyor olması bu durumun Easterlin paradoksundan kaynaklanabileceğini göstermektedir.

Yerel yönetim gelirlerinin GSYİH içindeki büyüklüğü ve yaşam memnuniyeti 2012 ve 2017 yıllarına ilişkin yüzdesel artışlara yer verilmiştir. Finlandiya, Almanya, Yunanistan, Letonya, Litvanya, Yeni Zelanda'da YERGEL / GSYİH oranı artış gösterirken yaşam memnuniyeti seviyesinde de artış yönünde değişim olduğu görülmektedir. Bu ülkeler arasında yerel yönetim gelirlerinin GSYİH içindeki büyüklüğü en yüksek artış % 8'lik bir artış sağlayan Letonya'ya ait iken; en düşük artış % 1,35 ile Almanya'ya aittir.

YERGEL / KAMGEL oranı ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki de ise, Çekya, Finlandiya, Yunanistan, Letonya, Litvanya, Yeni Zelanda, Türkiye'de YERGEL / KAMGEL 2012 yılından 2017 yılına gelindiğinde artarken yaşam memnuniyetinin de arttığı görülmektedir. Letonya'da 2012-2017 yıllarına ilişkin % 6,58 artış, Letonya en düşük Çekya'da % 0,25'lik bir artış yaşandığı durumda yaşam memnuniyet düzeylerinin de artmış olduğu görülmektedir.

Danimarka, Finlandiya, Almanya, Yunanistan, Letonya, Lüksemburg, Polonya, Portekiz, Türkiye, Birleşik Krallık'da 2012 yılından 2017 yılına gelindiğinde YERVERGEL / GSYİH oranı yükselirken yaşam memnuniyetinin de arttığı görülmektedir. En büyük artış % 13,52 seviyesinde bir artış yaşanırken; en düşük artışa ise 0,08 artışla Lüksemburg'da olduğu görülmektedir.

Danimarka, Finlandiya, Almanya, Yunanistan, Letonya, Lüksemburg , Polonya, Portekiz, Türkiye'de YERVERGEL / KAMVERGEL oranını 2012 yılından 2017 yılına gelindiğinde artarken yaşam memnuniyet düzeyinin de arttığı görülmektedir. Türkiye'de % 6,42'lik en yüksek artış yaşanırken; Danimarka'da en düşük % 0,45'lik olan bir artış yaşandığı görülmektedir.

Almanya, Yunanistan, İsrail, Letonya, Lüksemburg, Slovakya, Türkiye'de YERHAR / GSYİH oranı 2012 yılından 2017 yılına artış yönünde bir değişim gösterirken, aynı şekilde yaşam memnuniyetinde de bir artış olduğu görülmektedir. En yüksek artış Türkiye'de % 12,12 olarak görülürken; en düşük artış ise Lüksemburg'da % 0,39 artış ile gerçekleştiği görülmektedir.

Çekya, Danimarka Almanya, Yunanistan, İsrail, Letonya, Lüksemburg, Yeni Zelanda, Polonya, Portekiz, Slovakya'da 2012'den ve 2017 yılına gelindiğinde YERHAR/ KAMHAR oranı yükselirken, yaşam memnuniyetinin de bu ülkelerde arttığı görülmektedir. Bu açıdan en

yüksek artış % 22,60 ile Yunanistanda iken; en düşük artış ise Portekiz’de 0,74 birim artış şeklinde gerçekleştiği görülmektedir.

3.3.4 Ampirik Sonuçlar

Panel veri modellerinde ilk olarak birim etkisinin varlığının incelenmesi gerekmektedir. Bu amaçla yapılan F testi sonucu Tablo 3.10’da gösterilmektedir.

Tablo 3.10. F Testi

H ₀ : Birim Etkisi Anlamalı Değil	
F(30, 257) = 44.33	Prob> F=0.0000 ***

*** p<0.01

Kaynak: Model analiz sonuçları yazar tarafından tablolaştırılmıştır.

F Testi olasılık değerine bakıldığında 0.05’ten küçük olduğu ve H₀ hipotezinin reddedildiği görülmektedir. Tüm birim etkilerin sıfıra eşit olduğunu, yani birim etkilerin anlamlı olmadığını ifade eden sıfır hipotezi reddedilmiştir. (Prob<0.05) Modelde istatistiksel olarak anlamlı birim etkisi bulunmaktadır.

Tüm ülkeler için mali yerleşme ile makro değişken ve kurumsal değişkenlerin yaşam memnuniyetine etkisinin analizinde kullanılacak uygun modelin tercih edilmesine yönelik Hausman Testi yapılmıştır. Birim etkilerinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmışının ardından, bu etkilerin sabit veya tesadüfi olduğuna karar verilmesi gerekmektedir. Bu amaçla yapılan Hausman testi sonucu aşağıda Tablo 3.11’de gösterilmektedir.

Tablo 3.11. Hausman Testi

H ₀ : Katsayılar arasındaki fark sistematik değildir.	
Chic (4) 5.32	Prob>chi2=0.2557

Kaynak: Model analiz sonuçları yazar tarafından tablolaştırılmıştır.

Hausman test sonucuna bakıldığında, test istatistiğine ait olasılık değerinin (prob>0.05) 0.05’ten büyük olduğu görülmektedir. Bu durum sıfır hipotezinin (H₀) red edilemediğini göstermektedir. Başka bir şekilde ifade edilirse; katsayılar arasındaki farkın sistematik olmadığını ifade eden tesadüfi etkili modelin kullanılması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Böylece tüm ülke grubu için model tahmini yapılması ve yorumlanmasında tesadüfi etkili model tercihi yapılmıştır.

Çalışmada ele alınan bağımlı ve bağımsız değişkenler Tablo 3.12’de belirtildiği şekilde kısaltılarak gösterilmiştir. Modelde en anlamlı model elde edilene kadar tek tek denenmesi ve

modelden çıkarılması sonucunda aşağıda yer alan bağımsız değişkenlerin modelde en anlamlı değişkenler olduğu görülmüştür.

Ardından değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlılıkları incelenerek, anlamsız değişkenlerin elenmesi süreciyle kalan tüm değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahip olduğu en anlamlı model elde edilecektir.

Seçilen anlamlı değişkenlerle tahmin edilen panel veri modeli aşağıdaki gibidir:

$$Yaşmem_{it} = \alpha + \beta_2 Yergel/Gsyih_{it} + \beta_3 Yerhar/Kamhar_{it} + \beta_4 İşz_{it} + \beta_5 Hükbüt_{it} + \beta_6 Emeköz_{it} + \beta_7 Paraöz_{it} + \varepsilon_{it}$$

Modele ait tahmin sonuçları Tablo 3.12’de sunulmuştur.

Tablo 3.12. OECD Ülkeleri İçin Tesadüfi Etkili Model Tahmini

Bağımlı Değişken: YAŞMEM			Wald Chi2 (6)=	
Bağımsız Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	Z Testi İstatistiği	P > z
YERSEL/GSYİH	.0721115 ***	.026286	2.74	0.006
YERHAR/KAMHAR	-.0176253 **	.0077578	-2.27	0.023
İŞZ	-.0496384 ***	.0065069	-7.63	0.000
HÜKBÜK	.0101889 ***	.00264	3.86	0.000
EMEÖZG	.0108566 ***	.0025674	4.23	0.000
PARAÖZG	.0151344 ***	.0045348	3.34	0.001
SABİT	4.456878 ***	.4862886	9.17	0.000
GRUP İÇİ R²=0.4107				
Gruplar arası=0.6976				
Toplam= 0.6546				

*** p<0.01, ** p<0.05

Kaynak: Model analiz sonuçları yazar tarafından tablolaştırılmıştır.

Panel veri modellerinde tahmin edildikten sonra varysayımdan sapmaların test edilmesi gerekmektedir. Aşağıdaki tablo 3.13’de testler gösterilmiştir.

Tablo 3.13. Otokorelasyon Testi (Baltagi Wu LBI Testi)

H ₀ : Otokorelasyon yoktur.	
Durbin- Watson	Baltagi- Wu LBI
1.2823345	1.5444336

Kaynak: Model analiz sonuçları yazar tarafından tablolaştırılmıştır.

Durbin- Watson ve Baltagi- Wu LBI istatistik değerleri otokorelasyona ilişkin test sonuçlarını içermektedir. Uygulamada bu değerlerin 2'ye yakın olması birinci derecede otokorelasyon olmadığı, yani H₀ hipotezinin reddedilemeyeceği anlamına gelmektedir. Ancak modelde yer alan değerler 2'den oldukça küçük olduğu için H₀ hipotezi reddedilmektedir. Tüm ülkeler için oluşturulmuş tesadüfi etkili modelde otokorelasyon sorunu olduğu görülmektedir. Bu nedenle otokorelasyona karşı dirençli tahminciler kullanılmalıdır.

Tablo 3.14. Değişen Varyans Testi (Levene, Brown ve Forsythe Testi)

H ₀ : Değişen varyans yoktur.	
W0= 2.8256571	Pr > F=0.00000485 ***
W50= 1.9389776	Pr > F=0.00330389 ***
W10= 2.6374672	Pr > F =0.00002066 ***

*** p<0.01

Kaynak: Model analiz sonuçları yazar tarafından tablolaştırılmıştır.

Tablo 3.14'de ortalama, medyan ve kırılmış ortalamalara göre değişen varyans test istatistikleri hesaplanmıştır. Her üç test istatistiği için de sıfır hipotezi reddedilmektedir, modelde değişen varyans vardır. Model değişen varsayımın olmadığı varsayımını sağlayamamaktadır. Bu nedenle değişen varyans problemine karşı dirençli olan testler kullanılmalıdır.

Tablo 3.15. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi (Friedman Testi)

H ₀ : Yatay kesit bağımlılığı yoktur	
Test İstatistiği	Prob
16,419	0,9789

Kaynak: Model analiz sonuçları yazar tarafından tablolaştırılmıştır.

Tablo 3.15'de tüm ülkeler için tahmin edilen panel veri modelinde olasılık değeri 0.05'ten büyük olduğundan dolayı H₀ yatay kesit bağımlılığı yoktur hipotezi reddedilememektedir. Diğer bir deyişle modelde yatay kesit bağımlılığı yoktur.

Tablo 3.16'te tüm ülkeler için tahmin edilen modelde değişen varyans ve otokorelasyon var iken; yatay kesit bağımlılığının olmadığı görülmektedir. Böylece modelde var olan otokorelasyon ve değişen varyans durumunu dikkate alan uygun dirençli tahminci ile devam

edilecektir. Bu tahminci otokorelasyon ve değişen varyans durumunu dikkate alarak dirençli standart hatalar üretmektedir.

Tablo 3.16. OECD Ülkeler İçin Dirençli Standart Hataların Elde Edilmesi: Arellano, Froot ve Roger Dirençli Tahmincisi

Bağımlı Değişken: YAŞMEM Gözlem Sayısı: 294 Grup Sayısı: 31		Wald Chi2 (6)= 330.93 Prob > chi2=0.0000		
Bağımsız Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	Z Testi İstatistiği	P > z
YERGEL/GSYİH	.0721115 ***	.0218997	3.29	0.001
YERHAR/KAMHAR	-.0176253 **	.0088726	-1.99	0.047
İŞZ	-.0496384 ***	.0101508	-4.89	0.000
HÜKBÜK	.0101889 ***	.0029682	3.43	0.001
EMEKOZG	.0108566 ***	.0025793	4.21	0.000
PARAOZG	.0151344 ***	.0053694	2.82	0.005
Sabit	4.456878 ***	.5083481	8.77	0.000
R²: Grup içi=0.4107 Gruplar arası=0.6976 Toplam= 0.6546				

*** p<0.01, ** p<0.05

Kaynak: Model analiz sonuçları yazar tarafından tablolştırılmıştır.

3.4. Model Tahmin Sonuçları Genel Değerlendirmesi

Bu çalışmada OECD üyesi ülkeler arasında mali yerelleşmenin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi araştırılmaktadır. Mali yerelleşmenin altı temsilcisinde Yerel Yönetim Gelirleri / GSYİH ve Yerel Yönetim Harcamaları / Kamu Harcamaları oranlarının yaşam

memnuniyeti üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahip değişkenler olduğu tespit edilmiştir.

Modele kontrol değişken olarak eklenen makroekonomik göstergelerden sadece işsizlik yaşam memnuniyeti üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. İşsizlik oranındaki bir birim artış yaşam memnuniyetini 0,050 birim azaltmaktadır. Yaşam memnuniyeti üzerinde anlamlı etkiye sahip diğer kontrol değişkenler, ekonominin kurumsal yapısını temsil eden hükümet bütünlüğü, emek özgürlüğü ve parasal özgürlük göstergeleridir. Hükümet bütünlüğünde bir birimlik artış yaşam memnuniyetini 0,010 birim artırırken; emek özgürlüğünde bir birimlik artış yaşam memnuniyetini 0,011 birim artırmaktadır. Parasal özgürlüklerde bir birimlik artış yaşam memnuniyetini 0,015 birim artırmaktadır. Yerel yönetim harcamaları / kamu harcamaları % 5 düzeyinde anlamlılığa sahip iken diğer değişkenler % 1 düzeyinde anlamlılığa sahiptir.

Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki değişimi açıklama gücünü gösteren R^2 % 65 olarak bulunmuştur. Bu bulgu modelin açıklama gücünün yüksek olduğunu göstermektedir.

Mali yerelleşmeyi temsil eden yerel gelirlerin gayri safı yurtiçi hasıla içindeki büyüklüğünün istatistiki olarak % 1 seviyesinde anlamlı olduğu ve yaşam memnuniyetini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Yerel gelirler / GSYİH oranındaki bir birim artış yaşam memnuniyetini 0,072 birim artırmaktadır. Mali yerelleşmeyi temsil eden diğer bir değişken olan yerel harcamaların kamu harcamaları içindeki payının % 5 düzeyinde anlamlı ve yaşam memnuniyeti üzerinde negatif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Yerel Harcamalar/Kamu Harcamaları oranındaki bir birim artış yaşam memnuniyetini 0,018 birim azaltmaktadır. Katsayılara bakıldığında yerel gelirlerin GSYİH içindeki payının yaşam memnuniyeti üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Ekonomik özgürlük ülkelerin daha hızlı büyümelerine, insanların daha iyi yaşam standartlarına kavuşmasına ve daha mutlu olmalarına katkı sağladığı yönünde literatürde geniş ölçüde çalışmalar yer almaktadır. Ekonomik özgürlük endeksinden yer alan özel mülkiyet, hukukun üstünlüğü, serbest ticaret, para istikrarı ile rolü sınırlı olan bir hükümet geleneğinin önemine vurgu yapılmaktadır (Hall ve Lawson, 2014:1).

Kurumsal değişkenlerden ekonomik özgürlüklerin, alt bileşenler itibariyle yaşam memnuniyeti üzerinde çeşitli biçimlerde etkili olabilmektedir. Bir ülkede hukukun üstünlüğünün sağlanması, devletin büyüklüğünün azaltılması, devleti piyasaya müdahale etmesi ve düzenleyici bir rol üstlenmesi ve piyasaların rekabete açık olması yaşam

memnuniyetini etkilemektedir (Graafland ve Lous, 2018). Ekonomik özgürlükler ile mutluluk arasındaki ilişki standart seçim teorisi ile ilişkilendirilebilmektedir. Mikroekonomideki standart seçim teorisi, bir insanın tercih yapabileceği alternatifler genişlediğinde, bu insanın önceki tercihlerinin yanı sıra, daha farklı tercihlere de sahip olacağını ortaya koymaktadır. Bu farklı tercihler faydasını daha yükseltecek alternatif tercih setlerini de barındırmaktadır. Bu insan bu tercih setlerini kullanarak faydasını artırma imkanına kavuşmaktadır. Ekonomik özgürlüklerin sağlanmasının, alternatif tercih yelpazesini genişleteceğinden mutluluğu artırıcı bir etkisi vardır (Jackson, 2007: 1211). Ekonomik özgürlüklerin yaşam memnuniyeti üzerinde etkili olmasını sağlayan diğer bir kanal, ekonomik özgürlüklerin sağlanmasının bireylere otonomi kazandırmasıdır. Bu otonomi sayesinde serbestçe hareket eden insanlar herhangi bir zorlamaya uğramaksızın ürün ve hizmetlerini seçerek onları tüketirler. Oysaki ekonomik özgürlüklerin olmaması durumunda, bireyler tercihlerinde bir otonomiye sahip olmayacak ve gönüllü olmadıkları mal ve hizmetleri seçmeye zorlanacaklardır. Bu nedenle ekonomik özgürlüklerin sağlanması yoluyla bireylere otonomi verilmesi yaşam memnuniyetini olumlu etkilemektedir (Compton vd. 2011: 423). Diğer taraftan ekonomik özgürlüklerin kişi başına gelirin artmasında önemli bir rolü olduğu belirtilmektedir (Easton ve Walker, 1997: 332). Verne (2009)’a göre seçme özgürlüğü olan bireylerin daha mutlu oldukları düşünülmektedir.

Ekonomik özgürlüklerin yaşam memnuniyetini etkilediği üçüncü kanal sosyal güven ve sosyal sermayenin desteklenmesi ile ortaya çıkmaktadır. Ekonomik özgürlükler sosyal güven ve sosyal sermayeyi destekleyerek yaşam memnuniyetini olumlu yönde etkilemektedir (Berggren ve Jordahl, 2006: 161). Ekonomik özgürlükler arasında yer alan devlet büyüklüğünün küçüklüğü (small government size) yaşam memnuniyeti üzerinde negatif o bir etki yaratırken, hukuki sistemin kalitesi ise yaşam memnuniyetini pozitif olarak etkilediğini tespit etmişlerdir (Graafland ve Compen 2015: 789). Son olarak ekonomik özgürlükler gelir eşitsizlikleri üzerindeki yarattığı etki ile yaşam memnuniyetini etkilemektedir. Literatürde ekonomik özgürlüklerin gelir eşitsizliğini arttırdığı veya azalttığı yönünde bulgulara ulaşan çalışmalar yer almaktadır. Ekonomik özgürlüklerin gelir eşitsizliğini azaltması mutluluğu artırırken, gelir eşitsizliğini artırması mutluluğu azaltmaktadır (Carter, 2007: 175).

İlgili değişkenler içerisinde yaşam memnuniyeti üzerinde en etkili değişken katsayısı en yüksek olan Yerel Yönetim Gelirleri / GSYİH mali yerelleşme değişkenidir. Bu değişkenin katsayı işareti pozitif olarak bulunmuştur. Bu bulgu Gao vd. (2014); Letelier ve Lozano, (2020) bulguları ile uyumludur. Yerel Yönetim Harcamaları / Kamu Harcamaları bir diğer mali yerelleşme değişkeni olarak modele dahil edilmiştir. Bu değişkenin işaret yönü negatif

olduğu görülmektedir. Bu bulgu Gao vd. (2014); Ram, (2009)'un bulgularıyla uyumludur. Bunun nedeni yerel yönetimlerin yapmış olduklar harcamaların daha önceden merkezi yönetimler tarafından şartlı ve koşullu olarak nereye harcanması gerektiğinin belirlenmesidir. Literatürde de bu ilişkiyi negatif bulan çalışmalar bulunmaktadır.

Yerel Yönetim Harcamaları / Kamu Harcamaları işaret yönü negatif çıkması literatürle de uygundur. Yerel yönetimlerce gerçekleştirilen harcamalar daha önceden şartlı ve koşullu olarak belirlendiğinden dolayı, insanların tercihlerinden uzaklaşan bir görünüm sergileyerek yaşam memnuniyeti üzerinde negatif etki yaratmaktadır (Ram, 2009).

Çalışmada yer alan makro değişken olan işsizlik ile yaşam memnuniyeti arasında ters yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu teorik beklentilerle ve literatürdeki bulgularla uyumludur (Chen ve Hou, 2019).

Herbir kurumsal değişkenin yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu durum kurumsal yapıda meydana gelecek iyileşmenin, bireylerin yaşam memnuniyetine olumlu yönde katkı sağlayacağını göstermektedir. Katsayılar karşılaştırıldığında kurumsal değişkenlerin diğer değişkenlere göre daha küçük etkiye sahip olduğu görülmektedir. Kurumsal değişkenler yaşam memnuniyeti üzerinde mali yerelleşme göstergelerinden ve işsizlikten daha küçük etkiye sahiptir. Kurumsal değişkenler arasındaki en yüksek etki parasal özgürlüğe aittir.

SONUÇ

Halka en yakın yönetim birimleri olan yerel yönetimler, hizmetleri etkin, verimli ve zamanında sunarak bireylerin yaşam memnuniyetini artırmada katkı sağlayabilmektedir. Bu noktada yerel yönetimlerin görev, yetki ve sorumlulukları açısından yeterli gelir ile harcamaya sahip olmaları önem arz etmektedir. Bu husus mali yerelleşme bağlamında değerlendirilerek yerelleşmenin gelir ve harcama boyutlarıyla ele alınabilmektedir. Yerel yönetimlerin ihtiyaç duyulan idari ve mali işlevlere sahip olması, yetki ve sorumluluk açısından güçlendirilmesi, görevleri ile orantılı mali imkanlara sahip olması elzem görülmektedir.

Bu bağlamda mali yerelleşme politikaları esas itibarıyla 1980 sonrasında önem kazanmaya başlamıştır. Yerelleşme ile yerel birimlerin faaliyetlerinde meydana gelen artışlardan dolayı, yerel birimlerin görev ve sorumluluklarını karşılayacak kaynak ihtiyacını da artırmıştır.

Günümüzde hükümetler küresel anlamda birtakım amaçlara ulaşmak istemektedirler. Bunlar arasında ekonomik büyüme, işsizliğin azaltılması ve düşük enflasyon gibi makroekonomik hedeflerin yanında hükümet bütünlüğünün sağlanması, emek özgürlüğünün artırılması ve parasal özgürlüklerin sağlanması gibi bir takım kurumsal hedefler yer almaktadır. İktisat literatüründe Davranışsal İktisat yaklaşımının gelişmesi ile hükümetlerin hedefleri arasında makroekonomik hedeflerin sağlanmasının yanı sıra yaşam memnuniyetinin artırılmasının da yer alması önerilmektedir. Bu bakımdan Davranışsal İktisat, yaşam memnuniyetinin artırılmasının hedeflenmesini bir hükümet politika önerisi olarak önermektedir. Bireylerin yaşam memnuniyetini artırmak isteyen devlet yöneticilerinin hangi alanların bireyler üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olduğunu bilmeleri, hangi politikalara öncelik verileceğine karar verebilmeleri bakımından önem arz etmektedir. Hükümetlerin meşruiyetlerini korumaları ve devam ettirebilmeleri için vatandaşların yaşam memnuniyetini artırmaları önem arz etmektedir.

Kişinin yaşamının bir bütün olarak değerlendirilmesi olan yaşam memnuniyeti kavramı, ekonomi biliminin davranışsal iktisat bağlamında genişlemesiyle beraber bir refah göstergesi olarak kabul görmeye başlamıştır. Böylece ekonomik büyümenin yerine alternatif bir ölçüm yöntemi olarak literatürde giderek büyüyen bir alan konumundadır.

Anaakım iktisat bireylerin faydasını tüketilen mal ve hizmetlerle ve buna bağlı olarak insanların gelirleriyle ölçmektedir. Bu bakımdan bir ulusun refahı ulusal gelirle temsil

edilmektedir. Bu gelir odaklı bir refah yaklaşımı olup kültürel, çevresel ve sosyal problemler dolayısıyla günümüzde eleştirilmektedir. Mutluluk ekonomisi 2000’li yıllardan sonra gelir odaklı yaklaşım yerine daha geniş ölçüde ve kapsamda kullanılmaya başlanmıştır. Bu yeni literatür aynı zamanda kamu harcamalarının verimliliğini değerlendirirken, mutluluk ekonomisi ise kamu politikalarının etkinliğini bir gösterge olarak ele almaktadır (Acar ve Tirgil, 2023: 52).

Mali yerelleşme üzerine yapılan çok sayıda çalışma bulunmasına rağmen, çalışmaların büyük çoğunluğu mali yerelleşme ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. Mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti ilişkisini ele alan az sayıda çalışmanın bulunuyor olması, bu çalışmanın literatüre yapacağı katkı açısından önem arz etmektedir.

Mali yerelleşmenin yaşam memnuniyeti üzerine etkilerinin araştırıldığı bu çalışmada 31 OECD ülkesi 2010-2019 dönemi için yıllık veriler ile dengesiz panel veri modeli kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde mali yerelleşme kavramı, mali yerelleşmenin teorik temelleri, unsurları ve gerekçeleri, ikinci bölümde yaşam memnuniyeti kavramının gelişimi, anlamı, ölçümü ve mali yerelleşme ile ilişkisi incelenmiştir. Üçüncü bölüm ampirik analize ayrılmıştır. Mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki betimsel verilerle analiz edildikten sonra, panel veri modeli tanıtılmış ve ampirik bulgular sunulmuştur.

Dengesiz panel veri modeli bulgularına göre, kullanılan altı mali yerelleşme değişkeninden iki tanesinin mali yerelleşme üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan yerel yönetim gelirlerinin GSYİH içindeki büyüklüğünün artırılmasının yaşam memnuniyetini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Yerel harcamaların kamu harcamaları içindeki büyüklüğünün ise olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Bu durumu, yerel harcamaların şartlı ve koşullu olarak daha önceden merkezi yönetim tarafından belirlenmiş olduğundan dolayı ortaya çıkmış olabileceği şeklinde açıklamak mümkündür.

Mali yerelleşmenin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisini incelerken, yaşam memnuniyeti üzerinde belirleyici olan önemli değişkenler de kontrol değişkenleri olarak modele eklenmiştir. Kontrol değişkenler olarak modelde yer alan üç makro değişken arasında işsizliğin azaltılmasının yaşam memnuniyetini artırıcı bir etki yarattığı tespit edilmiştir. Kişi başına GSYİH ve enflasyonun ise istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür. Kişi başına GSYİH’nin anlamsız olması yaşam memnuniyeti literatüründe Easterlin Paradoksu olarak bilinen yaklaşıma uygundur. OECD ülkelerinin içerisinde gelişmekte olan ülkelerin yanı sıra, gelir seviyesi yüksek gelişmiş ülkelerin de yer alması kişi

başına GSYİH değişkeninin istatistiki olarak anlamlı etkiye sahip olmamasının nedeni olarak yorumlanabilmektedir.

Enflasyon oranı Türkiye’de 2017 ve 2019 yıllarına ilişkin olarak üç yıllık dönem % 10’un üzerinde olduğu görülürken, geriye kalan 307 gözlemde % 10 oranının altındadır. Bu durum, enflasyonun değişkeninin istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olmamasının nedeni olarak yorumlanabilir.

Bir diğer kontrol değişken olarak modelde yer alan dokuz kurumsal değişkenden ise hükümet bütünlüğü, emek özgürlüğü ve parasal özgürlüklerin yaşam memnuniyeti üzerinde olumlu yönde katkı sağladığı tespit edilmiştir. Diğer altı değişken olan, yargısal etkinlik, mülkiyet hakları, mali sağlık, iş özgürlüğü, ticaret özgürlüğü ve yatırım özgürlüğü ise istatistiki olarak anlamlı etkiye sahip değildir. Kontrol değişken olarak modele dahil edilen kurumsal değişkenler incelenen ülke grubu ve zaman aralığı için anlamlı bir etkiye sahip olmayabilir. Heterojen ülke yapısı olduğu için hepsinin etkisinin panel ortalaması için anlamlı etki tespit edilmemiştir. Bütün paneli temsil eden ortalama bir etki kurumsal değişkenlerin altı tanesinde bulunamamıştır. Her bir ülke bazında anlamlı bir etki olsa bile heterojen ülke yapısından kaynaklı olarak bu etki çok farklı yapıda olabilir. Bu nedenle bütün paneli temsil eden anlamlı bir ortalama etki bulunamamış olabilir.

Kontrol değişken olarak modele eklenen maliye politikasını temsil eden kamu harcamaları ve vergi yükü değişkenlerinin yaşam memnuniyeti üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur. Kurumsal değişkenlere benzer şekilde maliye politikası değişkenlerinin de benzer gerekçelerle anlamsız olduğu düşünülebilir.

Bu bulgular üçüncü bölümde sunulan betimsel analiz verileri ile birlikte değerlendirildiğinde, yaşam memnuniyetinin çalışmada kullanılan altı mali yerelleşme değişkeni ile aynı yönde değiştiği ülkeler olan Yunanistan, Letonya, Hollanda’da mali yerelleşmenin yaşam memnuniyeti üzerinde önemli etkileri olduğu görülmektedir. Almanya’da yerel yönetim gelirlerinin kamu gelirlerine oranı dışındaki beş mali yerelleşme göstergesi, Türkiye’de ise yerel harcamaların kamu harcamalarına oranı dışındaki beş mali yerelleşme göstergesi yaşam memnuniyeti ile aynı yönde değişim göstermiştir. Bu iki değişken dışarıda tutulduğunda mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti arasındaki kuvvetli ilişkinin Almanya ve Türkiye için de geçerli olduğu görülmektedir. Bu ülkelerin dışında Finlandiya ve Lüksemburg’da da dört yerelleşme göstergesinin yaşam memnuniyeti ile aynı yönde değiştiği tespit edilmiştir. Burada

sayılan yedi ülke için mali yerelleşmenin yaşam memnuniyeti üzerinde önemli etkileri olduğu söylenebilir.

Çalışmada yaşam memnuniyeti üzerinde anlamlı ve pozitif etkiye sahip olan yerel yönetim gelirlerinin GSYİH içindeki payı ile temsil edilen mali yerelleşme değişkeni Belçika, Hollanda, İsveç, Finlandiya, Almanya, Yunanistan, Letonya, Litvanya ve Yeni Zelanda'da yaşam memnuniyeti ile aynı yönde değişim göstermektedir. Bu bulgu, yerel yönetim gelirlerinin GSYİH içindeki payının söz konusu dokuz ülkenin yaşam memnuniyeti seviyesi için belirleyici olduğu göstermektedir.

Ekonometrik analiz neticesinde yaşam memnuniyeti üzerinde anlamlı ve negatif etkiye sahip olarak tespit edilen bir diğer mali yerelleşme göstergesi yerel harcamaların kamu harcamaları içindeki büyüklüğü ise en önemli etkiye Slovenya, Estonya, Finlandiya, Macaristan, İrlanda, İtalya, Litvanya, Türkiye, Meksika, Avusturya, İsviçre, Kanada, İsveç, İspanya, İzlanda'da sahiptir. Bu ülkelerde mali yerelleşme ve yaşam memnuniyeti birbirlerine ters yönde hareket etmektedir.

Betimsel analiz neticesinde, istatistiki olarak anlamsız bulunan diğer dört mali yerelleşme değişkeninin çeşitli ülkeler için yaşam memnuniyeti ile bir korelasyona sahip olduğu görülmektedir. Bu analizler neticesinde elde edilen bulgulara göre, mali yerelleşmeyi temsil eden tüm değişkenlerin yaşam memnuniyeti üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bu değişkenlerden yerel yönetimlerin gelirlerinin artırılmasının ve harcamaların yerel yönetimlerce belirlenmesinin etkisinin ülkeler açısından önemi hem ekonometrik hem de betimsel analizler ile tespit edilmiştir. Böylece mali yerelleşme ile yaşam memnuniyetinde hedeflenen artışların sağlanmasının mümkün hale gelebildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Betimsel analiz sonuçlarında görülen mali yerelleşmenin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisinin ülkelere göre değişiyor olması, ülkelerin sahip oldukları kurumsal yapı farklılıkları ve makroekonomik göstergelerdeki değişikliklerden kaynaklanıyor şeklinde yorumlanabilir. Nitekim kurumsal yapının pozitif ve işsizliğin negatif etkiye sahip olması bu değişkenlerin önemini göstermektedir.

Çalışma akademik çalışmalar ve hükümet politikaları bakımından önemli bulgular sunmaktadır. Mali yerelleşme ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi farklı ülkeler için, farklı dönemlerde, farklı ekonometrik yöntemler kullanarak inceleyen çalışmaların yapılması literatürün genişlemesi için önem arz etmektedir. Hükümet politikaları bakımından, geliştirilen politikalarda yaşam memnuniyetinin politika hedefi olarak belirlenmesi ve mali

yerelleşmenin bu konuda önemli bir unsur olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Hükümetlerin mali yerelleşmeye önem vermesi, makroekonomik göstergelerin yanı sıra insanların yaşam memnuniyetlerinin artırılması için de önemli bir araçtır. Bunun yanı sıra işsizlikle mücadelenin ve ülkenin kurumsal yapısının iyileştirilmesinin bireylerin daha yüksek yaşam memnuniyetine sahip olmaları için önemli olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, Ü. ve Tirgil, A. (2023). “Public expenditures and life satisfaction: Evidence from Turkey”. *The Developing Economies*, 61: 36-56. Erişim Adresi: doi.org/10.1111/deve.12343.
- Adam, A. Delis, M. D. ve Kammass, P. (2014), “Fiscal Decentralization and Public Sector Efficiency: Evidence From OECD Countries”, *Economics of Governance*, 15(1), 17-49. Erişim Adresi: doi: 10.1007/s10101-013-0131-4.
- Akai, N. “Korea Institute of Public Finance (2013), Measuring Fiscal Decentralisation: Concepts and Policies”, *OECD Fiscal Federalism Studies*, OECD Publishing. 61-70. Erişim Adresi: doi.org/10.1787/9789264174849-en.
- Akman, Ç. (2015), Türkiye’de Mali Yerelleşme: Büyükşehir Belediyeleri Üzerinden Teorik, Yasal ve Algı Ölçümüne Dayalı Bir İnceleme. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp.
- Akman, Ç. (2018), “Yaklaşım, İlke ve Unsurları Çerçevesinde Mali Yerelleşmeyi Anlamak”, *TESAM Akademi Dergisi*. (April), 113-140. Erişim Adresi: doi: 10.30626/tesamakademi.419243.
- Altaş, D. ve Yılmaz, A. (2021), “Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörlerin Sıralı Lojistik Regresyon Analiziyle İncelenmesi”. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi (Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences)*, 7(02), 67-76.
- Arends, H. (2020), “The Dangers of Fiscal Decentralization and Public Service Delivery”: *a Review of Arguments*. Polit Vierteljahresschr. 61. 599-622 Erişim Adresi: doi.org/10.1007/s11615-020-00233-7.
- Aristoteles (2012), “*Nikhomakhos’a Etik*”, (Çev. Saffet Babür), Ankara: Bilgesu yayınları.
- Arkan, A. (2005), “Farabın Gözüyle Ahlak-Siyaset İlişkilerinin Analizi”, 2. *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu*, Sakarya: 388-396, Erişim Adresi: http://www.etiksempozyumu.sakarya.edu.tr/etik/4.2/1Atilla 20Arkan.pdf
- Arzaghi, M. ve Henderson, J. V. (2005), “Why Countries Are Fiscally Decentralizing”, *Journal of Public Economics*, 89(7): 1157-1189. Erişim Adresi: doi: 10.1016/j.jpubeco.2003.10.009.
- Ayrançöl, Z. ve Tekdere, M. (2016), “Yerelleşme Teorisinin Analizi Ve Ekonomik Parametreler Üzerindeki Rasyonalitesi”. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*. 3(1): 55-83.
- Baltagi, B. (2005), *Econometric Analysis of Panel Data*. England: John Wiley & Sons Ltd.
- Bardhan, P. ve Mookherjee, D. (2003), “Poverty alleviation effort of West Bengal Panchayats”. *Economic and Political Weekly*, 39(9): 965–974.

- Bartolini, S. ve Sarracino, F. (2015), "The Dark Side of Chinese Growth: Declining Social Capital and Well-Being in Times of Economic Boom". *World Development*, 74: 333-351. Erişim Adresi: doi:10.1016/j.worlddev.2015.05.010.
- Baskaran, T. (2011), "Fiscal decentralization, Ideology, and the Size of the Public Sector", *European Journal of Political Economy*. Elsevier B.V. 27(3): 485-506. Erişim Adresi: doi: 10.1016/j.ejpoleco.2011.03.003.
- Bercinturk, T. ve Yereli, A. B. (2022), "Determinants of Fiscal Decentralization in OECD Countries". *Sosyoekonomi*, Vol.30, No.53: 291-328.
- Berggren, N. ve Jordahl, H. (2006), "Free to Trust: Economic Freedom and Social Capital". *Kyklos*, 59: 141-169. Erişim Adresi: doi.org/10.1111/j.1467-6435.2006.00324.x.
- Berggren, N. ve Bjørnskov, C. (2020), "Institutions and Life Satisfaction". *Handbook of Labor, Human Resources and Population Economics*, 1-48. Erişim Adresi: doi:10.1007/978-3-319-57365-6_192-1.
- Besley, T. ve Coate, S. (2003), "Centralized versus Decentralized Provision of Local Public Goods: A Political Economy Approach". *Journal of Public Economics*, 87(12): 2611-2637.
- Bird, R., (1993), "Threading the Fiscal Labyrinth: Some Issues in Fiscal Decentralization", *National Tax Journal*, 46, (2): 207-227.
- Bjørnskov, C. Drehe, A. ve Fischer, J. A. V. (2008), "On Decentralization and Life Satisfaction", *Economics Letters*, 99(1): 147-151. Erişim Adresi: doi: 10.1016/j.econlet.2007.06.016.
- Bjørnskov, C. Dreher, A. ve Fischer, J. A. V. (2007), "The Bigger the Better? Evidence of the Effect of Government Size On Life Satisfaction Around The World", *Public Choice*, 130(3-4), 267-292. Erişim Adresi: doi: 10.1007/s11127-006-9081-5.
- Blanchflower, D. G. Bell, N.F., Montagnoli, A., ve Moro, M. (2014), "The Happiness Trade-Off Between Unemployment and Inflation". *Journal of Money, Credit and Banking*, 46(S2): 117-141. Erişim Adresi: doi:10.1111/jmcb.12154
- Blöchliger, H. Égert B ve Bonesmo Fredriksen K. (2013), "Fiscal Federalism and Its Impact on Economic Activity, Public Investment and the Performance of Educational Systems", *OECD Economics Department Working Papers*, No. 1051, OECD Publishing, Paris: 1-61. Erişim Adresi: doi.org/10.1787/5k4695840w7b-en.
- Bongo, I., S. (2019) "Impact of Fiscal Decentralization on Local Autonomy in the Sudan: Experience of Gadarif State", *International Journal of Public Finance*, 4(1): 99-126. Erişim Adresi: doi: 10.30927/ijpf.558524.
- Bos, F. (2012), "Four Centuries of Fiscal Decentralisation in the Netherlands in View of Different Economic Theoretic Perspectives. *OECD Journal on Budgeting* , Vol. 2, No. 2012 (2012): 1-52.
- Bradburn, N. M. (1969), "*The Structure of Psychological Well-Being*". Oxford: Aldine.

- Bülbül, D. D. (2013), “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Kamu Kesimi Bütçesi Üzerine Etkileri”, *Social Science*, 1(2): 48-69.
- Cambridge Learner’s Dictionary. (2021), “*Happiness*”, 4. Edition, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/happiness> Erişim Tarihi (25.02.2022).
- Campbell, A., Converse, P. E. ve Rodgers, W. L. (1976), *The quality of American Life*. New York: Russell Sage.
- Canbulat, N. ve Cihangir Çankaya, Z. (2014), “Evli Bireylerin Öznel İyi Olma Düzeylerinin Yordanması”, *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2): 556-576. Erişim Adresi: doi: 10.12984/eed.67597.
- Canıkalp, E. (2022), “Mali Yerelleşmenin Kamu Kesimi Büyüklüğüne ve Harcama Kompozisyonuna Etkisi: Ampirik Bir İnceleme”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Çukurova Üniversitesi*. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Carter, J.R. (2007) “An Empirical Note on Economic Freedom and Income Inequality”. *Public Choice*, 130: 163-177 Erişim Adresi: doi.org/10.1007/s11127-006-9078-0.
- Cheema, S. G. ve Rondinelli, D. A. (2007), “From Government Decentralization to Decentralized Governance”, *Decentralizing Governance. Emerging Concepts and Practices*: 1-20.
- Cheung F, Lucas R. (2014), “Assessing the Validity of Single-Item Life Satisfaction Measures: Results From Three Large Samples”. *Quality of Life Research: An International Journal of Quality of Life Aspects of Treatment, Care and Rehabilitation*. 23(10): 2809-2818. Erişim Adresi: doi: 10.1007/s11136-014-0726-4.
- Clark, A. E. ve Claudia, S. (2011), “Will GDP Growth Increase Happiness in Developing Countries?”. IZA Discussion Paper No. 5595, Erişim adresi: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1796590> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1796590>.
- Compleston, F., (2009), *Ön Sokratikler Sokrates*, (Çev. A. Yardımlı), İstanbul: İdea Yayıncılık.
- Compton, R., Giedeman D. C. ve Hoover, G. (2011), “Panel evidence on economic freedom and growth in the United States, *European Journal of Political Economy*, Volume 27, Issue 3: 423-435. ISSN 0176-2680, Erişim Adresi: doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2011.01.001.
- Council of Europe, (1985), *European Charter of Local Self-Government*, European Treaty Series, Strasbourg, No. 122. Erişim Adresi: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/122> (12.12.2020).
- Courant, P. N. Gramlich E. M., ve Rubinfeld D. L. (1979), “The Stimulative Effects of Intergovernmental Grants: Or Why Money Sticks Where it Hits”. In *Fiscal Federalism and Grants-in-Aid*, Mieszkowski P., William H. (Ed.), Oakland Washington: The Urban Institute: 5-21.

- Crowley, G. R. ve Sobel, R. S. (2011), “Does Fiscal Decentralization Constrain Leviathan? New Evidence From Local Property Tax Competition”, *Public Choice*, 149(5): 5-30. Erişim Adresi: doi: 10.1007/s11127-011-9826-7.
- Çoban, H. ve Yeşil, E. (2022), “Devlete Güven ve Mali Yerelleşmenin Güven Üzerindeki Etkisi”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi Dergisi*, (61): 437-452. Erişim Adresi: doi: 10.18070/erciyesiibd.1057538.
- Demir, A , Yüksel, C . (2019), “Türkiye’de Mali Yerelleşme Düzeylerinin Ölçölmesi”. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5 (4): 13-28. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ead/issue/52424/687232>.
- Desmarais -Tremblay, M. (2014), “On the Definition of Public Goods. Assessing Richard A. Musgrave’s Contribution”. Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne (Post-Print and Working Papers) halshs-00951577, HAL. Erişim Adresi: <ftp://mse.univ-paris1.fr/pub/mse/CES2014/14004.pdf>.
- Diener E., Robert A. Emmons R. A., Larsen R. J. ve Griffin S. (1985), “The Satisfaction With Life Scale”, *Journal of Personality Assessment*, 49:1: 71-75. Erişim Adresi: doi: 10.1207/s15327752jpa4901_13.
- Diener, E. (1984), “Subjective well being”. *Psychological Bulletin*, 95(3): 542-575.
- Diener, E. (1994), “Assessing Subjective Well-Being: Progress and Opportunities”. *Social Indicators Research*, 31(2): 103-157. <https://doi.org/10.1007/BF01207052>. Erişim Adresi: doi.org/10.1007/BF01207052.
- Diener, E., (Ed.), (2009), “Assessing Well-Being: The Collected Works of Ed Diener”, *Social Indicators Research Series*, 39: 1-6. Erişim Adresi: doi.10.1007/978-90-481-2354-4-1.
- Diener, E., Oishi, S. ve Lucas, R. E. (2009), “Subjective Well-Being: The Science of Happiness and Life Satisfaction”, *The Oxford Handbook of Positive Psychology*, 2. Baskı: 187-194 Erişim Adresi: doi: 10.1093/oxfordhb/9780195187243.013.0017.
- Dillinger, W. ve Fay, M. (1999), “From Centralized to Decentralized Governance”, *Finance and Development*, (December): 19-21.
- Easterlin, R. (1974), “Does Economic Growth Improve The Human Lot?” David P. A. ve Reder M. W. (Ed.), *Nations and Households in Economic Growth: Essays in honour of Moses Abramovitz*. New York: Academic. Erişim Adresi: doi.org/10.1016/B978-0-12-205050-3.50008-7.
- Easton, S. T. ve Walker, M. A. (1997), “Income, Growth, and Economic Freedom”. *The American Economic Review*, 87(2): 328-332.
- Eddington, N. ve Shuman, R. (2008), “Subjective Well-Being (Happiness)” *Happiness And Misery Depend As Much On Temperament As On Fortune*, (858): 1-16.
- Eryılmaz, Ü. (2021), “Ademi Merkeziyetçiliğın Ekonomik Büyüme Üzerinde Etkisi”, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56(2): 760-780.

- Farabi, (1993), *Mutluluk Yoluna Yönelme*, (Çev. H. Özcan), İzmir.
- Faguet, J. P. (2004), “Does Decentralization Increase Responsiveness to Local Needs? Evidence from Bolivia”. *Journal of Public Economics*, 88(3-4): 867–893.
- Fedako, J. (2018), “Voting with Our Feet? Local Government ‘Services’ and the Supposed Tiebout Effect” *Mises Daily Articles*, Mises Institute, Mises Library, Erişim Adresi: <https://mises.org/library/voting-our-feet-local-government-services-and-supposed-tiebout-effect>).
- Ferrer-i-Carbonell, A. ve Frijters, P. (2004) “How Important is Methodology for the Estimates of the Determinants of Happiness?”, *Economic Journal*, 114(497), 641-659. Erişim Adresi: doi: 10.1111/j.1468-0297.2004.00235.x.
- Fisman, R. ve Gatti, R. (2002), “Decentralization and Corruption: Evidence from U.S. federal Transfer Programs”. *Public Choice*, 113(1-2): 25-35.
- Fiva, J. H. (2005), “New Evidence on Fiscal Decentralization and the Size of Government”, Working Paper Series No. 1615, Erişim Adresi: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.875312>.
- Frey, B. S. ve Stutzer, A. (2000), “Happiness, Economy and Institutions”, *Economic Journal*, 110(466), 918-938. Erişim Adresi: doi: 10.1111/1468-0297.00570.
- Frey, B. S. ve Stutzer, A. (2002), “What Can Economists Learn from Happiness Research?”, *Journal of Economic Literature*, 40(2), 402-435. Erişim Adresi: doi: 10.1257/jel.40.2.402.
- Frijters, P., Clark A., Krekel, C. ve Layard, R., (2020), “A Happy Choice: Wellbeing as the Goal of Government.” *Behavioural Public Policy* 4, no. 2: 126-165.
- Gao, S., Meng, X. ve Zhang, L. (2014), “Fiscal Decentralization and Life Satisfaction: Evidence from Urban China”. *Soc Indic Res* 119, 1177-1194 (2014). Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1007/s11205-013-0552-z>.
- Garzarelli, G. (2004), “Old and New Theories of Fiscal Federalism, Organizational Design Problems, and Tiebout”, *Journal of public finance and public choice = Economia delle scelte pubbliche*, 22(1), 91-104.
- Germann, N. (2021), "al-Farabi's Philosophy of Society and Religion", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, N. Zalta (Ed.), Erişim Adresi: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2021/entries/al-farabi-soc-rel/>.
- Gerring, J., Thacker, S. C., ve Moreno, C. (2004), “Normative Models of Democratic Governance: Decentralism, Centralism, and Centripetalism”. Boston, Boston University.
- Göcen, S., Bayhanay. A. ve Göktaş, N. (2017), “Fiscal Decentralization and Economic Growth : Theory and Application”, Mpra Paper, (84523).

- Graafland, J., Compen, B. (2015), "Economic Freedom and Life Satisfaction: Mediation by Income per Capita and Generalized Trust". *Journal of Happiness Studies* 16(3): 789-810 Erişim Adresi: doi.org/10.1007/s10902-014-9534-3.
- Greene, W. H. (2003), "Econometric Analysis", Fifth Edition. Prentice Hall.
- Gujarati N. ve Dawn C. Porter, (2004), "Basic Econometrics". Fourth Edition, The Mc-Graw Hill Companies, United States Military Acedemy.
- Gundelach, P., Kreiner, S. (2004), "Happiness and Life Satisfaction in Advanced European Countries". *Cross-Cultural Research*, 38(4): 359-386. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1177/1069397104267483>.
- Güriş S. (2018), *Panel Veri Modelleri*, (içinde) Uygulamalı Panel Veri Ekonometrisi. Der Yayınları, İstanbul.
- Güriş, S ve Çağlayan E. (2010), "*Ekonometri Temel Kavramlar*", Der, 3. Baskı, , İstanbul.
- Güriş, S. (2021), "Ekonometrik Okuryazarlık ve Ekonometri Eğitimi", *Ekoist: Journal of Economics and Statistics*, (34): 1-11. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ekoist/issue/64260/942384>.
- Hall A. (2014), "Life Satisfaction, Concept of". Michalos A.C. (Ed.) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Springer: 3599-3601. Erişim Adresi: https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_1649
- Hall, J. C., ve Lawson, R. A. (2014), "Economic Freedom of the World: An Accounting of the Literature", *Contemporary Economic Policy*, 32(1): 1-19.
- happyplanetindex.org/about, (2006), "New Economic Index Foundation", The Unhappy Planet Index, Erişim Adresi: https://neweconomics.org/uploads/files/54928c89090c07a78f_ywm6y59da.pdf.
- Hatfield, J.W. (2006), "Federalism, Taxation, and Economic Growth" Stanford University Graduate School of Business Research Paper No. 1929, Erişim Adresi: Erişim Adresi: doi.org/10.2139/ssrn.891834.
- Haybron, D. M. (2020), "Happiness". Zalta E. N. (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2020 Edition)*, Metaphysics Research Lab, Stanford University. Erişim Adresi: <https://plato.stanford.edu/Archives/win2021/entries/happiness/>.
- Hayek, F. A. (2007), (Çev. T. YAY), "Bilginin Toplumda Kullanımı". Liberal Düşünce Dergisi, Cilt 12, (45): 153-164 . <https://dergipark.org.tr/tr/pub/liberal/issue/48197/609977>.
- Helliwell, J. F. ve Huang, H. ve Wang, S., (2020), "Happiness and the Quality of Government", NBER Working Paper, No. 26840, Erişim Adresi: <https://ssrn.com/abstract=3550989>
- Helliwell, J. F. ve Huang, H. ve Wang, S. (2021), "Statistical Appendix 1 for Chapter 2 of World Happiness Report". World Happiness Report. Erişim Adresi: <https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2021/Appendix1WHR2021C2.pdf>

- Helliwell, J. F., Huang, H., Norton, M., Goff, L., Wang, S. (2023), Statistical Appendix for “World Happiness, Trust and Social Connections in Times of Crisis,” Chapter 2 of World Happiness Report. Erişim Adresi: <https://worldhappiness.report/ed/2023/#appendices-and-data>.
- Hsiao, C. (2014), “Analysis of Panel Data”, Third Edition. Cambridge: Cambridge University Press. Erişim Adresi: [doi.org/10.1016/0014-2921\(95\)00055-0](https://doi.org/10.1016/0014-2921(95)00055-0).
- Ivanyna, M., Shah, A. (2012), “How Close Is Your Government to Its People? Worldwide Indicators on Localization and Decentralization”. Policy Research Working Paper; No. 6138. World Bank, Washington, DC.
- Jackson, J. (2017), “Free to Be Happy: Economic Freedom and Happiness in US States”. *J Happiness Stud* 18: 1207-1229. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1007/s10902-016-9770-9>.
- Jin, J. ve Zou, H. F. (2005), “Fiscal Decentralization, Revenue and Expenditure Assignments, and Growth in China”, *Journal of Asian Economics*, 16(6): 1047-1064. Erişim Adresi: [doi: 10.1016/j.asieco.2005.10.006](https://doi.org/10.1016/j.asieco.2005.10.006).
- Kağızman, M. A., Atan, M. (2021), “Daha İyi Yaşam Endeksine (DİYE) Göre OECD Ülkelerinde Karşılaştırılmalı Analiz”, *Sosyal Güvenlik Dergisi / Journal of Social Security* Cilt: 11 Sayı: 2 Yıl: 2021 / Volume: 11 Issue: 2: 379-392 Erişim Adresi: DOI: 10.32331/sgd.1049422.
- Kamilçelebi, H. (2015), “Beklenen Fayda ve Deneyimlenen Fayda: Gelir Artışı Üzerine Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Kantorowicz, J. (2019), “Federalism”, R. Congleton (Ed), *The Oxford Handbook of Public Choice*, Volume 2, Basım Yeri: United States of America, Yayınevi: Oxford University Press: 72-93.
- Karabacak N., B, Karabacak, Y. (2014), “Mali Yerelleşme Teorilerinin Temel Yerel Gelir Türlerine Bakışı”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (1): 251-256.
- Karabacak, B. N. (2012), “Mali Yerelleşme Alanında Ortaya Çıkan Yeni Yaklaşımlar : Kuşaklar Arası Çatışma mı ?”, *Maliye Dergisi*, 163: 389-415.
- Karabacak, B. N. (2014), “Kuşaklar Arası Merkezileşmeye Karşı Yerelleşme Tartışmasında İdarelerarası Transferlerin Yeri” *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 64-1: 49-84.
- Kesik, Ahmet (2005), “Yönetimler Arası Mali İlişkiler ve Türkiye Uygulaması”, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 10: 75-103.
- Khan, Z., Shahid, A., Kangyin, D. Rita Yi Man, L. (2021), “How Does Fiscal Decentralization Affect CO2 Emissions? The Roles Of Institutions and Human Capital”, *Energy Economics*. Volume. 94, 105060. Erişim Adresi: [doi: 10.1016/j.eneco.2020.105060](https://doi.org/10.1016/j.eneco.2020.105060).

- Kim, J., OECD/Korea Institute of Public Finance (2013), “Measuring Fiscal Decentralisation: Concepts and Policies”, *OECD Fiscal Federalism Studies*, OECD Publishing: 47-60
Erişim Adresi: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264174849-en>.
- Kim, S., Kim, D. (2012), “Does Government Make People Happy?: Exploring New Research Directions for Government’s Roles in Happiness”, *Journal of Happiness Studies*, 13(5): 875-899. Erişim Adresi: doi: 10.1007/s10902-011-9296-0.
- Kirmanoglu, H. (2007), “Kamu Ekonomisi Analizi”, Beta Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul.
- Kohei, K. (2012), “Life Satisfaction and Public Finance: Empirical Analysis Using U.S. Micro Data” SSRN, Erişim Adresi: <https://ssrn.com/abstract=2126357> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2126357>.
- Kotsogiannis C. ve Schwager R. (2006), “On the Incentives to Experiment in Federations”, *Journal of Urban Economics*, Volume 60, Issue 3: 484-497
<https://doi.org/10.1016/j.jue.2006.04.008>.
- Köse, M. F. , Çobanoğlu, G. ve Mercan Sarı, R. (2022), “Yaşam Memnuniyeti Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri” . *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (55): 324-346. Erişim Adresi: Doi: 10.9779/pauefd.1020012
- Kutlar, A., IŞIK, T. T. ve Torun, P. (2013), “Kadının Yaşam Memnuniyetini Belirleyen Faktörler: Adıyaman, Isparta, Kocaeli Örneği”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2): 145-159.
- Kyriacou, A. P. ve Roca-Sagalés, O. (2011), “Fiscal and Political Decentralization and Government Quality”, *Environment and Planning C: Government and Policy*, 29(2): 204-223. Erişim Adresi: doi: 10.1068/c1016r.
- Leonardo Letelier S. ve José Luis Sáez Lozano, (2020), "Fiscal Decentralization and Life Satisfaction in Chile", *International Center for Public Policy Working Paper Series*, International Center for Public Policy, Andrew Young School of Policy Studies, Georgia State University.
- Letelier S, L. ve Ormeño C, H. (2018), “Education and Fiscal Decentralization. The Case Of Municipal Education in Chile”, *Environment and Planning C: Politics and Space*, 0(0): 1-23. Erişim Adresi: doi: 10.1177/2399654418761888.
- Letelier-S, L. E. ve Sáez-Lozano, J. L. (2020), “Expenditure Decentralization: Does It Make Us Happier? An Empirical Analysis Using A Panel Of Countries”, *Sustainability (Switzerland)*, 12(18): 1-17. Erişim Adresi: doi: 10.3390/su12187236.
- Letelier-S, L. E. ve Sáez-Lozano, J. L. (2013) “Fiscal Decentralization in Specific Areas Of Government: An Empirical Evaluation Using Country Panel Data”, *Economia Mexicana*, 33(2): 357-373. Erişim Adresi: doi: 10.1177/0263774X15614155.
- Levinson, A. (2012), “Happiness as a Public Policy Tool”, *Chapter in Research Handbook on Behavioral Law and Economics* (Joshua Teitelbaum and Kathryn Zeiler ed.), Edward Elgar.

- Lewis, B. (2021), “Key Principles of Fiscal Decentralization”, *International Development in Focus*, World Bank Group. Erişim Adresi: https://elibrary.worldbank.org/doi/full/10.1596/978-1-4648-1693-2_ch2.
- Lindahl, E. (1967), “Some Controversial Questions in the Theory of Taxation”. R. A. Musgrave A. T. Peacock (Ed.), *Classics in the Theory of Public Finance*. Newyork: ST Martin’s Press.
- Litvack, I., ve Seddon, J. (1998), “Decentralization Briefing Notes”, *World Bank Institute Working Papers*. Edited by J. S. J. Litvack. Prem Network. Erişim Adresi: [https://scholar.google.com.tr/scholar?q=Litvack+J.+and+J.+Seddon+\(eds.\)+\(1998\)+‘Decentralization+Briefing+Notes&hl=en&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar](https://scholar.google.com.tr/scholar?q=Litvack+J.+and+J.+Seddon+(eds.)+(1998)+‘Decentralization+Briefing+Notes&hl=en&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar).
- Liu, Y., J. Martinez-Vazquez and A. Timofeev (2013), "Measuring The Extent of Fiscal Decentralisation: An Application To The United States", in Kim, J., J. Lotz and H. Blöchliger (Ed.), *Measuring Fiscal Decentralisation: Concepts and Policies*, OECD Publishing, Paris: 71-88. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1787/9789264174849-7-en>.
- Lockwood, B. (2002), “Distributive Politics and The Costs of Centralization”, *Review of Economic Studies*, 69(2): 313-337. Erişim Adresi: doi: 10.1111/1467-937X.00207.
- Lockwood, B. (2005), “Fiscal Decentralization: A Political Economy Perspective”, *Warwick Economic Research Papers*, The University of Warwick, Department of Economics, No.721. Erişim Adresi: <http://wrap.warwick.ac.uk/274/>.
- Lucía, M., ve Plagnol, A. C. (2019), "Life Satisfaction and Confidence in National Institutions: Evidence from South America", *Applied Research in Quality of Life*, vol. 14(3): 721-736.
- Martinez-Vazquez, J., Lago-Peñas, S. ve Sacchi, A. (2017), “The Impact of Fiscal Decentralization: A Survey”, *Journal of Economic Surveys*, 31(4): 1095-1129. Erişim Adresi: doi: 10.1111/joes.12182.
- Martinez-Vazquez, J. ve McNab, R. M. (2003), “Fiscal Decentralization and Economic Growth”. *World Development*, 31(9): 1597-1616. Erişim Adresi: doi:10.1016/s0305-750x(03)00109-8.
- Mastekaasa, A. ve Moum, T. (1984), “The Perceived Quality of Life in Norway: Regional Variations and Contextual Effects”. *Social Indicators Research*, 14(4): 385-420.
- McKnight, P., McKnight, K., Sidani, S. ve Figueredo, A. (2007), “Missing data : A Gentle Introduction”. New York: The Guilford Press.
- Mehmood R, Sara. S. (2010), “Impact of Fiscal Decentralisation on Human Development : A Case Study of Pakistan”, *The Pakistan Development Review*, 49(4): 513-530. Erişim Adresi: https://www.jstor.org/stable/41428672?seq=1#metadata_info_tab_contents.
- Moğol, T. (2014), “Mahalli İdarelerin Varlığı İçin Nedenler”, Çakır, T. (Ed.) *Mahalli İdareler Maliyesi*. 2-19. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3124.

- Mojaverian, S., Kashiri Kolaei, F., Falahati, Z. (2014), “The Relationship between Religious Restrictions, Life Satisfaction and Economic Growth”. *Quarterly Journal of Economic Growth and Development Research*, 5(17): 22-11.
- Musgrave R., (1980), *Public Finance in Theory and Practice*, Third Edition, McGraw-Hill.
- Nadirov, O., Aliyev, K., ve Dehning, B. (2017), “To Work More or Less? The Impact of Taxes and Life Satisfaction On The Motivation To Work in Continental A and Eastern Europe”. *Economics and Sociology*, 10(3): 266-280.
- Neyapti, B. (2010), “Fiscal Decentralization and Deficits: International Evidence”, *European Journal of Political Economy*, 26(2): 155-166. Erişim Adresi: doi: 10.1016/j.ejpoleco.2010.01.001.
- O'Donnell, G., Deaton, A., Durand, M. Halpern D. ve Layard, R. (2014), *WellBeing and Policy*, Legatum Institute.
- Oates, W. E. (1999), “An Essay on Fiscal Federalism”. *Journal of Economic Literature*, 37(3): 1120-1149. Erişim Adresi: <http://www.jstor.org/stable/2564874>.
- Oates, W. E. (2005), “Toward A Second-Generation Theory Of Fiscal Federalism”, *International Tax and Public Finance*, 12(4): 349-373. Erişim Adresi: doi: 10.1007/s10797-005-1619-9.
- OECD (2013), *OECD Guidelines on Measuring Subjective Well-being*, OECD Publishing, Paris: 27-59 <https://doi.org/10.1787/9789264191655-en>.
- OECD, (2020), “Decentralisation and Regionalisation in Portugal: What Reform Scenarios?”, *OECD Multi-level Governance Studies*, OECD Publishing, Paris, Erişim Adresi: doi.org/10.1787/fea62108-en.
- OECD, (2020), “Mapping Well-Being”, *Better Life Index* <http://www.oecdbetterlifeindex.org/#/00000000500>
- OECD, (2021), “Fiscal Decentralization Database”, *Better Policies for Better Lives*, Erişim Adresi: <https://www.oecd.org/tax/federalism/fiscal-decentralisation-database/> Erişim Tarihi: 11.12.2021.
- OECD. (2017), “OECD Recommendation of The Council On Public Integrity”. *Better Policies for Better Lives*, Paris: OECD Publishing. Erişim Adresi: <https://www.oecd.org/gov/ethics/recommendation-public-integrity/>.
- OECD (2023), “Unemployment rate (indicator)”. Erişim Adresi: doi: 10.1787/52570002-en.
- OECD (2023), “General government spending (indicator)”. Erişim Adresi: doi: 10.1787/a31cbf4d-en.
- Oishi, S. ve Kesebir, S. (2015), “Income Inequality Explains Why Economic Growth Does Not Always Translate to an Increase in Happiness”. *Psychological Science*, 26(10): 1630-1638. Erişim Adresi: doi:10.1177/0956797615596713.

- Oishi, S., Schimmack, U. ve Diener, E. (2012), “Progressive Taxation and the Subjective Well-Being of Nations”. *Psychological Science*, 23(1):86-92. <http://www.jstor.org/stable/41416997>.
- Olson, M. (1969), “The principle of ‘fiscal equivalence’: The Division of Responsibilities Among Different Levels of Government”. *The American Economic Review* 59(2): 479-487.
- Olson, M., (1969), “The Principle of ‘Fiscal Equivalence’: The Division of Responsibilities among Different Levels of Government”, *American Economic Review*, 59, (2): 479-87.
- Özdemir A. (2007), “Desentralizasyon Kamu Sektöründeki Hantallaşmayı Önler mi? Bir OECD Panel Verileri Regresyon Analizi”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(17): 117-138.
- Pala, O. (2016), “Bulanık Analitik Hiyerarşi Prosesi ve Meslek Seçiminde Uygulanması”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (3): 427-445. Erişim Adresi: doi: 10.16953/deusbed.09845.
- Papavlassopoulos N. ve Keppeler D. (2014), “Life Expectancy and Subjective Well-Being”. In: Michalos A.C. (Ed.) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Springer, Dordrecht: 3565-69. Erişim Adresi: doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_3790.
- Plaček, M., Ochraňa, F., Půček, M. J. ve Nemec, J. (2020), “Fiscal Decentralization Reforms”, *Public Administration, Governance and Globalization*, Springer International Publishing. Erişim Adresi: doi: 10.1007/978-3-030-46758-6.
- Plant, M. (2022), “Will Faster Economic Growth Make Us Happier?, The Relevance of the Easterlin Paradox to Progress Studies”. Happier Life Institute. Erişim Adresi: <https://www.happierlivesinstitute.org/report/economic-growth/>.
- Porcelli, F. (2009), “Fiscal Decentralisation and Efficiency of Government”. *A Brief Literature Review*, (January): 1-12.
- Prati, A. (2023), “The Well-Being Cost of Inflation Inequalities”. *Review of Income and Wealth*: 1-26. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1111/roiw.12631>.
- Frey, B. S. (2021), Pugno, M., Bruni, L., Smerilli, A., ve Rosa, D. (Eds.), “What future happiness research?” “*A Modern Guide to the Economics of Happiness*”. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing: 17-27. Erişim Adresi: doi: /10.4337/9781788978767.
- Rahim, F. ve Shirazi, N. S. (2018), “Fiscal Decentralization and Citizen’s Satisfaction From Local Public Service Delivery in Pakistan”. *International Journal of Ethics and Systems*, 34(1): 122-142. Erişim Adresi: doi:10.1108/ijoes-04-2017-0066.
- Ram, Rati. (2009), “Public Choice”, *Dordrecht Vol. 138, I*, 3-4: 483-490.

- Richter, E. P., Brähler, E., Stöbel-Richter, Y., Zenger, M. ve Berth, H. (2020), “The Long-Lasting Impact Of Unemployment On Life Satisfaction: Results Of A Longitudinal Study Over 20 Years In East Germany”. *Health and Quality of Life Outcomes*, 18(361): 1-7. Erişim Adresi: doi:10.1186/s12955-020-01608-5
- Rondinelli, D. A. (1999), “What is Decentralization?” In Litvack, J. and J. Seddon (Ed.), *Decentralization Briefing Notes*, Washington, D.C.: Word Bank Institute.
- Rondinelli, D., Nellis, J. R. ve Cheema, G. S. (1983), “Decentralization in Developing Countries”. World Bank Staff Working Papers.
- Sato, M. (2002), “Intergovernmental Transfers, Governance Structure and Fiscal Decentralization”. *The Japanese Economic Review*. 53:55-76 Erişim Adresi: doi.org/10.1111/1468-5876.00213.
- Schalembier, B., Bleys, B., Ootegem L. V. ve Verhofstadt, E. (2020), “How The Income of Others Affects The Life Satisfaction of Materialists”, *Journal of Economic Behavior and Organization*. Volume, 174: 64-74. Erişim Adresi: doi: 10.1016/j.jebo.2020.03.022.
- Schneider, A. (2003), “Decentralization: Conceptualization and measurement”, *Studies in Comparative International Development*, 38(3): 32-56. Erişim Adresi: doi: 10.1007/BF02686198.
- Schroeder, L. (2007), “Forecasting Local Revenues and Expenditures” Shah, A. (Ed.) *Local Budgeting*. Public Sector Governance and Accountability Series, The World Bank: 53-77.
- Seabright, P. (1996), “Accountability and Decentralisation in Government: An Incomplete Contracts Model”, *European Economic Review*: 61-89, ISSN 0014-2921.
- Shleifer A ve Vishny R, (1993), “Corruption”, *Quarterly Journal of Economics*, 108: 599-616. Erişim Adresi: doi.org/10.2307/2118402.
- Slavinskaite, N. (2017), “Fiscal Decentralisation and Economic Theory”, *Review of Business and Legal Sciences*, (26): 109-128 Erişim Adresi: doi: 10.26537/rebules.v0i26.1005.
- Smith C. (2014), “Easterlin Paradox”. In: Michalos A.C. (Ed.) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Springer, Dordrecht: 1754-1757. Erişim Adresi: doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_802
- Song, J., Geng, L., Fahad, S., ve Liu, L. (2022), “Fiscal Decentralization and Economic Growth Revisited: An Empirical Analysis of Poverty Governance”. *Environmental science and Pollution Research International*, 29(19): 28020-28030. Erişim Adresi: doi.org/10.1007/s11356-021-18470.
- Sousa, L., ve Lyubomirsky, S. (2001), “Life satisfaction”. In J. Worell (Ed.), *Encyclopedia of Women and Gender: Sex Similarities and Differences and The Impact of Society on Gender*. San Diego, CA: Academic Press, Volume 2: 667-676.

- Sujarwoto, S. ve Tampubolon, G. (2015), “Decentralisation and Citizen Happiness: A Multilevel Analysis of Self-rated Happiness in Indonesia”, *Journal of Happiness Studies*, 16(2): 455-475. Erişim Adresi: doi: 10.1007/s10902-014-9518-3.
- şeker, M. (2009), “Mutluluk Ekonomisi” . *Istanbul Journal of Sociological Studies*. 0 (39): 115-140. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/iusoskon/issue/9511/118860>
- şeker, M. (2016), “*Mutluluk Ekonomisi*”. 10. Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, “2017, 2018, 2019 Yılı Genel Yönetim Sektörü Mali İstatistik Analiz Raporu” *Muhasebat Genel Müdürlüğü*, Erişim Tarihi: (11.12.2021).
- Tanzi, Vito (1996). “Fiscal Federalism and Decentralization: A Review of Some Efficiency and Macroeconomic Aspects.” *Annual World Bank Conference on Development Economics*, ed. by Bruno, Michael and Pleskovic, Boris: 295–316. Washington, DC: World Bank.
- Tatoğlu, F. (2020a), “*İleri Panel Veri Analizi*”. İstanbul: Beta Yayınları.
- Tatoğlu, F. “*Panel Veri Ekonometrisi Stata Uygulamalı*”. Beta Yayınları. İstanbul, 2020.
- Thematic Team, “World Bank” Erişim Tarihi: http://www.ciesin.org/decentralization/English/General/Different_forms.html (04.04.2020).
- Tiberius V. (2014), “Life Satisfaction Judgments”. In: Michalos A.C. (Ed.) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_2560
- Tiebout, C. M. (1956) “A Pure Theory of Local Expenditures” *Journal of Political Economy*, The University of Chicago Press, Vol . 64 , No . 5, 1956. 416-424 Erişim Adresi: <https://www.jstor.org/stable/1826343>.
- Tiebout, C. M. (1961) “An Economic Theory of Fiscal Decentralization”, *Public Finances: Needs, Sources, and Utilization*, I, 79-96. Erişim Adresi: <http://www.nber.org/books/univ61-1>.
- Tommasi, M., ve Weinschelbaum, F. (2003), “Centralization versus Decentralization: a Principal-Agent Analysis”. *Leitner Program in International and Comparative Political Economy Working Paper*, 2.
- Turan, İ. (2019), “İskoçya’da Yetki Devri Politikası ve Birleşik Krallık Siyasi Sistemi”, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu, (2011), “*Türkçe Sözlük, Mutluluk*”, 11. Baskı, <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: (25.02.2022).
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, (2013), “*Enflasyon ve Fiyat İstikrarı*”, Ankara, Erişim Adresi: <http://www.tcmb.gov.tr>.

- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, “Mahalli İdareler Genel Dengesi”, Erişim Adresi: <https://www.sbb.gov.tr/mahalli-idareler-genel-dengesi/> (11.12.2021).
- Uçgunoğlu E. M. ve Yayar, R. (2022), “Türkiye’de Mutluluk Ekonomisi”. *Journal of International Management Educational and Economics Perspectives* ,10 (1): 43-58. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jimeep/issue/70674/1126537>.
- Ulusoy, A., Akdemir T. (2008), Mahalli İdareler Teori-Uygulama-Maliye, Seçkin Yayınevi, 5. Baskı, Ankara.
- Veenhoven R., Dumludağ D., “İktisat ve Mutluluk: Bugün Daha Mutlu muyuz?”, *İktisatta Davranışsal Yaklaşımlar*, D. Dumludağ, Ö. Gökdemir, L. Neyse ve E. Ruben içinde, Ankara: İmge Kitabevi. 2015. 223-253.
- Veenhoven, R. (1991), “Questions on Happiness: Classical Topic, Modern Answers, Blind Spots”. In F. Argyle, M. Schwarz ve N. Strack (Ed.), *Subjective Well-Being: An Interdisciplinary Perspective*, Elmsford, NY: Pergamon: 7-26.
- Veenhoven, R. (1993), “Happiness in Nations: Subjective Appreciation of Life in 56 Nations 1946-1992”. Rotterdam, the Netherlands: Erasmus University Rotterdam (Rotterdam Institute for Social Policy Research).
- Veenhoven, R. (2000), “The Four Qualities of Life: Ordering Concepts And Measures of the Good Life”. *Journal of Happiness Studies*, 1(1): 1-39.
- Veenhoven, R. (2015), “Global handbook of quality of life: Exploration of well-being of nations and continents”, in *Global Handbook of Quality of Life: Exploration of Well-Being of Nations and Continents*: 207-238. Erişim Adresi: doi: 10.1007/978-94-017-9178-6.
- Veenhoven, R., “World Database of Happiness”, *Erasmus University Rotterdam*, The Netherlands, Erişim Adresi: <https://worlddatabaseofhappiness.eur.nl>.
- Verme, P. (2009), “Happiness, Freedom and Control”. *Journal of Economic Behavior and Organization*, 71(2): 146-161.
- Vo, D. H. (2008), “The Economics of Measuring Fiscal Decentralisation”. Discussion Paper, University of Western Australia.
- Vo, D. H. (2010), “The Economics of Fiscal Decentralization”, *Journal of Economic Surveys*, 24(4), 657-679. Erişim Adresi: doi: 10.1111/j.1467-6419.2009.00600.x.
- Voigt, S. ve Blume, L. (2012), “The Economic Effects of Federalism and Decentralization-A Cross-Country Assessment”, *Public Choice*, 151(1-2), 229-254. Erişim Adresi: doi: 10.1007/s11127-010-9745-z.
- Weingast, B. R. (1995), “The Economic Role of Political Institutions: Market-Preserving Federalism and Economic Development”. *Journal of Law, Economics and Organization*, Apr, Vol.21, No.1:103-135.

- Weingast, B. R. (2014), “Second Generation Fiscal Federalism: Political Aspects of Decentralization and Economic Development”, *World Development*. Elsevier Ltd, 53. 14-25. Erişim Adresi: doi: 10.1016/j.worlddev.2013.01.003.
- Wiking, M., (2019), *The Key to Happiness How to Find Purpose by Unlocking the Secrets of the World's Happiest People*, Penguin Books, England.
- World Bank Group, (2001), Erişim Adresi: <http://www1.worldbank.org/publicsector/decentralization/fiscal.htm> (01.05.2020).
- World Bank Group, (2001), Erişim Adresi: <http://www1.worldbank.org/publicsector/decentralization/what.htm#1> (20.04.2020).
- World Bank Group, (2001), Erişim Adresi: <https://www.worldbank.org/en/topic/communitydrivendevelopment/brief/Decentralization> (7.05.2020).
- World Happiness Report, (2021), “Panel Data”. Erişim Adresi: <https://worldhappiness.report/ed/2021/> (11.12.2021).
- World Happiness Report, (2019), Erişim Adresi: <https://worldhappiness.report/ed/2019/> (02.12.2022).
- World Values Survey, (2022), Erişim Adresi: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp> (05.12.2022).
- Worldbank, (13.04.2023), “Unemployment Total”. Erişim Adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS>, (11.12.2021)
- Yao, G. A. (2007), “Fiscal Decentralization and Poverty Reduction Outcomes : Theory and Evidence”. Economics Dissertations Scholar Works, Georgia State University, Erişim Adresi: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=5d0e63918c7c94b874d01796ba1dfbbfd95436c7>.
- Yee, E. (2001), “The Effects of Fiscal Decentralization on Health Care in China”, *University Avenue Undergraduate Journal of Economics*, Volume 5(1), Article 5. Erişim Adresi: <https://digitalcommons.iwu.edu/uauje/vol5/iss1/5>.
- Yılmaz, A. (2020), Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörlerin Sıralı Lojistik Regresyon Analiziyle İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüksel, H. (2013), “Türkiye’de Mali Yerelleşmenin Boyutları ve Ölçümü Üzerine Bir Değerlendirme”, *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2): 191-208. Erişim Adresi: doi: 10.18657/yecbu.95532.